

3-4

2011

FRI TANKE

«Vi sitter igjen med alle slags følelser. Fra nummenhet og tomhet til sorg og sinne. Alle disse følelsene skal vi kjenne på. Det er en krevende tid. Vi skal ikke komme over dette. Går man over, kjenner man ikke noe. Vi skal gjennom dette, og da vil det gjøre vondt.»

Mange og viktige utfordringer

Det er nå gått nesten tre måneder siden 22. juli. Fortsatt kjenner vi på nummenhet når vi tenker på det forferdelige som hendte. Fortsatt er det uvirkelig at det i det hele tatt har skjedd. Alle i dette landet kjenner seg berørte, men noen er mer berørte enn andre. Hundrevis av nordmenn har mistet en nær slektning eller venn, hundrevis er sterkt berørte, og vil fortsette å være det i lang tid framover. Vi som står mer i utkanten av disse følelsene må fortsette å være medmennesker.

For Human-Etisk Forbund har det også aktualisert debatten om hva det innebærer å være et livssynsamfunn – hva slags omsorgstilbud skal organisasjonen ha? Skal medlemmene bare være medmennesker som privatpersoner, eller skal medmenneskeligheten organiseres gjennom forbundet? Dette er spørsmål som må diskuteres framover.

Vi har hørt det ofte nå, at 22. juli viste oss hvordan vi må stå opp for det vi tror på, for verdiene vi ønsker det norske samfunnet fortsatt skal bygge på – som de universelle verdiene frihet, demokrati, likeverd og inkludering. Det er våre politiske ledes oppgave å realisere dette, men også vi vanlige folk har et ansvar for å sørge for at det ikke bare blir tomme ord.

Ikke minst er det viktig i etterkant av terroristens tanker om samfunnet, å være tydelig på at vi faktisk har et fungerende mangfoldig samfunn, og det må vi ikke svartmale.

Ja, det er svakheter ved integreringen så langt – et ansvar både myndigheter, folk flest og immigrantbefolkningen må være med å bære, og det er mange utfordringer som selvsagt ikke skal bagatelliseres. Men de skremmebildene som males fram av enkelte krefter, er det viktig å gå i rette med. Det hjelper ikke å drømme om et kristent Norge anno 1950, det pluralistiske samfunnet er kommet for å bli – og vi må gjøre det til et best mulig samfunn for alle.

Vi må forhindre at konspirasjoner sprer seg – enten det er om muslimers iboende ondskap og demogra-

fiske maktovertakelse innen kort tid, eller elitens overgivelse av Norge til islam.

Og som Lars Gule fremhevet på et debattmøte i Humanismens hus i etterkant av 22. juli: vi er også nødt til å diskutere ytringsfrihetens grenser. Ikke fordi det ikke skal være lov med kruttsterk religionskritikk, men vi må være på vakt mot debatt som bedriver dehumanisering og demonisering av muslimer.

Det er på den andre siden viktig at heller ikke religionskritikken demoniseres. Vi må fortsatt klart og tydelig forsvare retten til å utøve religionskritikk. Den har vært og er fortsatt viktig. Og heldigvis lever religionskritikken i beste velgående i Norge i dag. Som andre ytringer får den ikke stå uimotsagt – og det er bra – men religionskritiske røster kommer til orde og påvirker debatten. Ikke minst er de kritiske røstene mot islam mange. Human-Etisk Forbund må være med å sørge for at kritikken også er saklig og rimelig. Som humanistorganisasjon bør vi vurdere hva slags religionskritikk vi skal fronte i forhold til hva vi vil oppnå. I forbindelse med høringsnotatet om hvordan praksis i forhold til rituell omskjæring av guttebarn skal være innen norsk helsevesen, har Human-Etisk Forbund skjerpet sin kritikk av skadelig religiøs praksis og gått ut og ønsket et forbud. Kanskje har forbundet gått for hardt ut, men det er en viktig debatt organisasjonen nå har trådt ut i. Så bør det også trås varsomt.

At retten til å utøve religionskritikk ikke er en selvfølge andre steder i verden, fikk vi høre mye om på høstens humanistiske verdenskonferanse i Oslo. Det gjelder særlig i store deler av den muslimske verden, der blasfemilovgivningene er strenge, men også for eksempel i deler av det kristne Afrika. Desto viktigere er det at norske humanister også aktivt støtter humanistvenner andre steder i verden.

Mange viktige spørsmål og engasjement står foran oss, det er bare å brette opp armene og fortsette.

Kirsti Bergh

Les på Fritanke.no om at «Til ungdommen» havner i salmeboka, om alternativfolk som blir skeptikere, om livssynsnøytrale seremonirom, om at Kirken vil overta gravferdsforvaltningen i Oslo, at Senterpartiet er misfornøyd med kirkevalget, kirkelig etterlysning av kirkelig selvrefleksjon, Anne Holts reaksjoner på humanisters kritikk av henne, og mange flere saker – og stadig nye saker.

Denne utgave:

Humanetisk «sjelesørger» på Utøya	4
Kommentar: Manglende mangfoldsbevissthet	7
HEF ønsker forbud mot omskjæring av gutter	8
Rapport fra Verdenskongressen	10
Åse Kleveland hyller Fridtjof Nansens livssyn	18
Portrett Ali Esbati: Å leve er å ta stilling	22
Tema: Hva er multikulturalisme – og har vi det i Norge	26
Menneskerettighetsspalten: Omskjæring – for foreldre å avgjøre?	32
Frihet, likhet og borgerkrig	34
Eurabia – ekstremhøyres konspirasjonsteori	38
Humanistiske kulturglimt: Verdensrommet gjorde meg til humanist	43
Informasjonssider fra Human-Etisk Forbund	52

Kristin Mile
generalsekretær i
Human-Etisk Forbund

Det humanistiske verdensfellesskap

Under verdenskongressen i høst møttes humanister fra hele verden og delte kunnskap, informasjon og erfaringer. Det å styrke hverandre og bidra til vekst og utvikling for humanistiske organisasjoner er en viktig oppgave i en verden som fortsatt preges av religiøse konflikter, religiøs makt og religiøs undertrykking.

Fri tanke:

Medlemsavis for Human-Etisk Forbund.
Fri tanke redigeres etter redaktørplakaten.
Redaksjonelt stoff i Fri tanke står ikke
nødvendigvis for Human-Etisk Forbunds regning.

FRI TANKE
Tlf: 23 15 60 20
Faks: 23 15 60 21
E-post: fri.tanke@human.no

HUMAN-ETISK FORBUND
Tlf: 23 15 60 00
Besøksadresse:
Humanismens hus
St. Olavs gt. 27, Oslo

Postadresse:
Pb. 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo

www.fritanke.no

ANSVARLIG REDAKTØR
Kirsti Bergh
E-post: kirsti.bergh@human.no

REDAKSJON
Even Gran
E-post: even.gran@human.no

LAYOUT
JPG-Jungelpatruljen
www.jpg.no

TRYKK
Agderposten trykk as

MATERIALFRISTER (med forbehold om endringer)
Nr. 1-2012: 1. desember

OPPLAG
Ca. 62 000

Humanister fra hele verden samles hvert tredje år til verdenskongress i regi av IHEU, den humanistiske verdensorganisasjonen. I august i år var Human-Etisk Forbund vertskap for den 18. verdenskongressen, som samlet mer enn 400 deltakere fra mer enn 50 land. Temaet for kongressen var humanisme og fred. De grusomme terrorangrepene mot Oslo og Utøya bare få uker forut for kongressen gjorde temaet mer aktuelt enn vi kunne forutse, og terrorangrepene ble derfor også omtalt og drøftet av flere av de inviterte innledeerne.

Det er imidlertid ikke vertslandets temaer og politikk alene som står på dagsorden når man samler verdens humanister. Med representanter fra alle verdensdeler brettes det ut et mangfoldig bilde av humanisme og hvilke saker de ulike organisasjonene kjemper for eller mot, og hvilke vilkår de jobber under.

Humanister fra afrikanske land forteller om store konflikter mellom religioner, og om en blanding av stammereligion og kristendom med fokus på trolldom og hekseri. Humanistene driver et modig og farefullt arbeid med å bekjempe overtro og hekseforfølgelser. Homofiles rettigheter er også et viktig tema for humanister i afrikanske land.

I India har humanister og ateister i mange år kjempet mot kastevesenet, som riktignok er forbudt, men som allikevel eksisterer, og som fører til at grupper av befolkningen lever under svært dårlige vilkår og ikke får oppfylt sine menneskerettigheter. De kaste-løse har vanskelige levevilkår og diskrimineres i utdanning og arbeidsliv. Overtro og magi brukes som virkemidler for å holde grupper av befolkningen nede, og et viktig arbeid for humanistene er derfor å spre kunnskap og avmystifisere magi.

I Pakistan setter humanistene kvinnenes stilling

på dagsorden. Et annet viktig tema i regionen er religiøs ekstremisme.

I USA, der man setter frihet høyt og er opptatt av skillet mellom stat og religion, er allikevel ateistene en hatet minoritet. Det offentlige ordskiftet mellom ateister og religiøse er hardt og fiendtlig, og det å stå fram som ikke-troende er vanskelig. Mange holder sin ateisme skjult fordi deres livssyn kan ødelegge for karrieren.

I en del europeiske land, og også i USA, er kreasjonistene – de som tar skapelsesberetningen bokstavelig – et alvorlig problem i utdanningssystemet. Fokus på vitenskap og utviklingslære blir dermed viktige fokusområder for humanister og ateister i en rekke land.

Også i Europa er det store forskjeller i hva humanister løfter opp som viktige saker og hvilke vilkår de har for sitt arbeid. Selv mellom de nordiske landene er det store forskjeller. I Norge har vi en stor humanistorganisasjon, og vi nyter godt både av respekt i samfunnet og av likebehandling i form av offentlig støtte. I nabolandene våre er organisasjonene mindre og det gis ingen offentlig støtte til livssynssamfunn. Human-Etisk Forbund ser det som en viktig oppgave å støtte våre søsterorganisasjoner og å bidra med vår erfaring når det gjelder organisasjonsbygging og argumentasjon overfor myndighetene.

Når verdens humanister samles er det viktig å dele kunnskap, informasjon og erfaringer. Det gjorde vi under kongressen i Oslo i august, og det vil vi gjøre under kommende kongresser og i andre sammenhenger hvor vi møtes. Det å styrke hverandre og bidra til vekst og utvikling for humanistiske organisasjoner er en viktig oppgave for oss i en verden som fortsatt preges av religiøse konflikter, religiøs makt og religiøs undertrykking.

Fortellinger fra Human-Etisk Forbunds frivillige

Fri tanke har tidligere skrevet om Hild Haaheims innsamling av fortellinger om det frivillige arbeidet i Human-Etisk Forbund. Nå er fortellingene begynt å komme inn, og **bloggen humanister.wordpress.com** har publisert intervjuer og anekdotiske historier daglig fra 1. oktober. Fortsatt ønsker Haaheim flere bidrag til humanister. fortellinger@gmail.com.

Humanetisk «sjelesørger» p

Sammen med to prester og en imam var Terje Tilden som humanetiker del av sjelesørgerteamet som ble opprettet til de overlevende og pårørendes besøk på Utøya i august og oktober.

Tekst: Kirsti Bergh

De pårørende besøker Utøya. Terje Tilden var del av sjelesørgerteamet som humanetiker. Foto: Scanpix

Humanetiker og terapeut Terje Tilden måtte skape den selv, da han ble tildelt rollen som humanetisk sjelesørger.

Tidlig om kvelden den 22. juli blir Terje Tilden oppringt av en kollega om at det trengs folk til å hjelpe til med evakueringen av ungdommene på Utøya. Til vanlig er han familieterapeut og forsker ved Modum Bad, men det var som båteier han fikk denne telefonen og dro av sted. Da de ble stoppet av brannvesenet som ikke tillot noen å nærme seg Utøya før den ble sikkerhetsklarert, meldte de seg heller til tjeneste på Sundvolden hotell.

– Vi var der hele kvelden og hele natta. Vi var med å etablere mottak, samtalegrupper og krisebearbeiding primært for overlevende ungdommer, men etter hvert også for etterlatte, forteller Tilden.

Flere av fagfolkene den kvelden og natten var fra Modum Bad, som er en landsdekkende psykiatrisk institusjon i Vikersund, ikke langt fra Sundvolden. Og da det seinere ble bestemt at de overlevende og pårørende skulle besøke Utøya, fikk Modum Bad en henvendelse fra Helsedirektoratet om å etablere et helseteam i forbin-

delse med disse dagene. Som del av det mandatet skulle det være et sjelesørgerteam, der det eksplisitt stod at det skulle være to prester, en imam og en fra Human-Etisk Forbund.

– Jeg ble oppringt av en av prestene som vet jeg er humanetiker og har arbeidet med Humanistisk konfirmasjon: kunne jeg tenke meg å stille som representant fra Human-Etisk Forbund i sjelesørgerteamet?

Det kunne han, men samtidig var mandatet så spesielt at han måtte tenke over det. Mandatet fra Helsedirektoratet var jo egentlig til forbundet. Han henvendte seg til generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile, som ga klarsignal. Så Tilden stilte – ikke som representant for Human-Etisk Forbund, men som humanetiker på Utøya 19. og 20. august, og den 1. oktober.

– Jeg hadde navneskilt og at jeg var terapeut fra Modum Bad, og så hadde jeg skrevet «humanetiker» og logoen under.

Sammen med de to prestene og imamen var han synlig tilgjengelig på Utøya disse to dagene. De fire opp-

trådte som et team, der de gikk to og to – av og til Tilden og en prest, av og til Tilden og imamen.

– Vi hadde trodd vi skulle få flere henvendelser og bli mer brukt, forteller han.

De fire hadde forberedt seg på å bli med pårørende og etterlatte rundt på øya. Prestene og imamen hadde forberedt seg på å kunne gjøre noe seremonielt. Men hovedinntrykket er at det var få direkte henvendelser. Imamen tok kontakt med etterlatte han kjente. Prestene fikk ingen direkte kontakt, så vidt Tilden vet. Selv fikk han en henvendelse fra overlevende og pårørende.

– Men det aller viktigste var ikke det at vi ikke ble brukt, men det at vi var til stede, mener Tilden.

– Vi fikk mange positive tilbakemeldinger på at vi var tilstede, ikke minst fra Regjeringens og embetsverkets representanter.

Statsminister Stoltenberg var blant de som henvendte seg og sa det var viktig. Det at det var en imam og en humanetiker som del av sjelesørgerteamet ble lagt merke til og berømmet.

– Vi fikk positiv tilbakemelding på dette kanskje nettopp fordi intensjonen fra gjerningsmannen var å ødelegge dette mangfoldet, det flerkulturelle samfunnet. Det vi gjorde bokstavlig og symbolsk, var å stå skulder ved skulder, og å vise hva vi på tross av ulikheter har felles.

Tilden forteller at det var en sterk følelse av samhold og solidaritet mellom de fire i sjelesørgerteamet. Som en symbolsk og felles avslutning på lørdag kveld, gikk de fire sammen rundt kjærlighetsstien der ute – hvor det hadde skjedd så mye grusomt.

EKSISTENSIELLE SPØRSMÅL UTEN TRO

Terje Tilden er humanetiker, men arbeider på Modum Bad, som er en diakonal institusjon.

– Det som blant annet ligger i det diakonale, er å ha et blikk for de eksistensielle temaene i folks liv, som ikke er knyttet til et bestemt livssyn, men det å være menneske.

På Modum Bad opplever prestene ofte å få henvendelser fra ikke-kristne som ønsker å snakke om eksistensielle spørsmål – om livet, mening og valg

å Utøya

– som ikke har med religiøse temaer å gjøre.

– Det ser ut til å være et behov hos alle, som ikke nødvendigvis er knyttet til psykiske problemer, men som vi kan møte hos oss selv når vi står overfor normale kriser i livet. Det for eksempel å få en alvorlig kreftdiagnose, gjør at en begynner å tenke mer over livet, hva som er verdifullt og det å gjøre noe viktig før det er for seint. Det man ofte tar for gitt i hverdagen. Jeg tenker derfor at det var riktig og viktig at også vi var en del av sjelesørgerteamet på Utøya.

Det å være del av sjelesørgerteamet fikk Tilden til å reflektere.

– Når noen ønsker en prest, eller imam, har de forventninger om ritualer i forhold til bønn og handlinger knyttet til syndsforlatelse og tilgivelse osv. Som humanetikere kommer vi fra en livssynsorganisasjon uten slike klare ritualer og hellige bøker, og det fins ingen utdanning. Hos de andre er det institusjonalisert, det er det ikke hos oss. Men mange av behovene er de samme: det å snakke om eksistensielle tema som de ønsker belyst i forhold til sitt livssyn, sier Tilden.

Tilden, som både er humanetiker og fagperson, mener det vil være en fordel for en «sjelesørg» fra HEF å ha en faglig bakgrunn, men ikke en forutsetning.

– Det å møte mennesker i krise dreier seg ikke primært om å utøve terapi, men aller, aller mest om å være et medmenneske som tåler å være nær, holde ut den andres smerte, og å la den som er i krise styre samtalen. Folk er forskjellige, og det finnes ingen fasit på hvordan man best går gjennom en sorg. Det viktigste er at hjelperen er trygg på seg selv og kanskje også har gjennomlevd egen sorg, i tillegg til å ha gjennomgått grunnleggende kursing.

Da han selv var del av det faglige teamet natten etter 22. juli, opplevde han at de først og fremst måtte være voksne omsorgspersoner for de overlevende ungdommene.

– Vi måtte være tilgjengelige, oppsøke dem, omfavne dem, gi dem en skulder å gråte på, gi dem mat og drikke, sørge for at de visste de var trygge – det var helt elementære ting. Av og til er det lett å tenke for komplisert, men først og fremst handler det om å være medmenneske, om å stå sammen med dem, skulder ved skulder. Vi må ha tillit til at de som oppsøker oss finner sin vei, men at vi kan være med å gå litt av den veien de må gå.

Les også om humanistiske kapellaner i Nederland på Fritanke.no.

Organiserte medmennesker på Sundvolden

Anne Meklenborg organiserte de frivillige medmenneskene på Sundvolden.

Tekst: Kirsti Bergh

Anne Meklenborg organiserte de frivillige hjelperne på Sundvolden. Foto: Kirsti Bergh

Anne Meklenborg er til daglig organisasjonssekretær i Vestfold, Telemark og Buskerud, men på fritiden er hun engasjert i Røde Kors og ansvarlig for Vestfolds kriseomsorgsgruppe. Da terroren rammet 22. juli fikk hun henvendelsen klokka tre om natta: kunne hun stille tjuve omsorgspersoner til overlevende- og pårørendesenteret på Sundvolden klokka åtte lørdag morgen?

Kriseomsorgsgruppa til Vestfold Røde Kors ble dannet etter Scandinavian Star-ulykka for 21 år siden. Den gang ble Røde Kors' redningstjeneste kalt ut, men måtte ta hånd om pårørende. Erfaringen gjorde at Røde Kors etablerte en kriseomsorgsgruppe. Heldigvis er det sjelden bruk for den, men av og til aktiviseres den i forbindelse med leteaksjoner og debriefing av folk i redningstjenesten.

– Folk i kriseomsorgsgruppa har ulik bakgrunn og er alt fra psykiatriske sykepleiere til husmødre. De er rekruttert ut fra bakgrunn, men først og fremst ut fra personlig egnethet.

Da hun fikk telefonen den natten, måtte hun ta i bruk all sin menneske- og lokalkunnskap, for det trengtes flere folk enn hun hadde på sine lister. Men lørdag morgen kunne hun stille tjueto stykker.

Meklenborg kom til Sundvolden samtidig med de første av sine frivillige, og hadde som ansvar å organisere dem. De frivillige gikk rundt med Røde Kors-vester og hadde lapper på seg der det stod «SPØR MEG». De sørget for at alle som kom ble geleidet til politiet, ble registrert, de var guider og viste dem hvor alt var: spisesalen, pårørenderom, politi, helsetjeneste og listene over overlevende. I tillegg til det å passe på at pårørende fikk i seg mat og drikke.

– Vår oppgave var rett og slett å være medmenneske og prate med de som var der, uten å stille store spørsmål.

– *Hva var forskjellen på hva det profesjonelle apparatet gjorde og det dere gjorde?*

– Vi opplevde at mange syntes det var mindre farlig og mer uforpliktende å ta kontakt med oss. Men veldig mange hadde behov for profesjonell hjelp, mine sørget da for å få dem inn i det profesjonelle apparatet: «hvis du trenger snakke med

legen, er han der, jeg kan følge deg».

– Det så ut som religion var viktig i den settingen. Folk hadde behov for å prate.

Men prestene var der. Burde kriseomsorgsgruppa til HEF også vært der? Det synes Meklenborg at den kanskje burde, og hun mener det kan være riktig å jobbe for å bli del av det offentliges kriseberedskapsplaner, som presten.

– Selv om livssynet til presten ikke er det som teller i denne settingen, er det likevel ikke alle som føler det bekvemt å snakke med presten. Særlig i dagens flerkulturelle samfunn med mange forskjellige livssyn.

Selv om HEF ikke var representert som organisasjon, tror Meklenborg at det godt kan hende mange i det profesjonelle kriseteamet på Sundvolden var medlemmer.

– Jeg tror HEF indirekte er representert i mange flere settinger enn vi er klar over.

– *Er det en sammenheng mellom ditt livssyn og engasjementet i Røde Kors?*

– Ja, Røde Kors skal være livssynsnyttal. Etter at mitt eget livssyn ble mer og mer klart for meg, har jeg vært veldig glad for at Røde Kors ikke tar stilling til religion. Det har gjort det enkelt å være med på Røde Kors-aktiviteter. Det tror jeg også er bakgrunnen for at jeg har truffet så mange av HEFs medlemmer i Røde Kors-sammenheng.

Kurs i livssynsbetjening

I september ønsket Tøve Strand, viseadministrerende direktør på Oslo Universitetssykehus (OUS), deltagerne velkommen til livssynsbetjeningskurset i regi av OUS og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn. Nå blir det mer flere alternativer til sykehuspresten på OUS. Deltakerne på kurset representerer spekteret av tros- og livssynssamfunn i det norske samfunn. Fra våren av skal de tilby samtaler og religiøse handlinger/riter til sykehuspasienter. På kurset, som strekker seg over tre helger og to kvelder i høst, får deltakerne kom-

munikasjons- og samtaletrening. De lærer også om krisehåndtering, pasientrettigheter, etiske dilemmaer og rutiner på sykehuset.

Pilotprosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn og OUS. Kurset arrangeres av Det teologisk fakultet, men undervisningspersonellet hentes fra forskjellige fagmiljøer. Blant annet underviser rådgiver i HEF, Kaja Melsom, på kurset.

Hva gjorde Human-Etisk Forbund?

Da tragedien på Utøya var et faktum, og overlevende og pårørende samlet seg på Sundvolden, strømmet hjelperne til. Også HEFs kriseberedskapsgruppe tilbød sin assistanse, men fikk beskjed om at det var mannskap nok på Sundvolden. Likevel var det humanetikere i sving, for eksempel blant de frivillige fra Røde Kors, og blant de frivillige fra Norske redningshunder som søkte etter savnede natt til 23. juli, var tidligere styreleder i HEF, Roar Johnsen. Flere steder i landet åpnet forbundet sine lokaler for de som måtte trenge støtte og samtale.

«Alle disse følelsene skal vi kjenne på»

– Vi som har et humanistisk livssyn tror ikke det er noen som styrer tilværelsen, og dermed må vi både ta ansvar for våre egne liv, og selv hente frem styrke til å takle den motgang vi møter.

Tekst: Kirsti Bergh

Silje Merete Fjellbus gravferd. Gravferdstaler Erik Hofsten går fremst i prosesjonen. Foto: NRK

«**V**i sitter igjen med alle slags følelser. Fra nummenhet og tombet til sorg og sinne. Alle disse følelsene skal vi kjenne på. Det er en krevende tid. Vi skal ikke komme over dette. Går man over, kjenner man ikke noe. Vi skal gjennom dette, og da vil det gjøre vondt.»

Tre av gravferdene etter terroren 22. juli var humanistiske. En av dem ble holdt av Erik Hofsten, mangeårig gravferdstaler i Human-Etisk Forbund (HEF) i Telemark. Den 4. august hadde han ansvaret for Silje Merete Fjellbus (17) gravferd på Rjukan. Hun var en av ungdommene som falt for skudene til drapsmannen på Utøya.

Silje hadde vært humanistisk konfirmant, og det var naturlig for foreldrene å velge gravferd i tråd med dette.

Han har nesten tjue års erfaring som gravferdstaler. Han mistet selv et barn i krybbedød for 21 år siden, og ønsket den gang å holde talen selv. Det ble begynnelsen.

– Etter å ha gjort det, tenkte jeg at da kan jeg gjøre det meste.

Han er blant gravferdstalere i HEF som har hatt mange krevende oppdrag. Derfor var han også blant de som stod best rustet til å takle den situasjonen som var etter Utøya-massakren.

– Hvordan var det å være gravferdstaler i en slik situasjon, med et så ungt menneske og med hendelsen på Utøya som bakteppe?

– Det var veldig godt å kunne gjøre noe. Det blir på en måte så stort at det er umulig å skjønne omfanget. Samtidig var dette en gravferd som for foreldrene først og fremst dreide seg om deres datter. Jeg måtte konsentrere meg om denne ene gravferden og en familie som uforvarende var blitt en del av et større nyhetsbilde.

– Som gravferdstaler blir du også en omsorgsperson?

– Jeg blir jo en samtalepartner. Uansett hva slags gravferd det er snakk om, har jeg følelsen av at de pårørende setter veldig stor pris på muligheten til å snakke om vedkommende, det gjelder i alle sammenhenger. Det viktigste er å lytte og forstå hva de pårørende vil uttrykke, og så i neste omgang redigere og formidle det videre i talen. Min styrke er å kunne forstå hva de pårørende sier, velge ut det viktige, lage en sammenheng, og formidle dette til de fremmøtte.

Han er enig i at talen er en slags omsorg i seg selv.

– Det er veldig godt å få høre etterpå at «akkurat slik var han/hun – det var som du hadde kjent ham/henne». Da skjønner jeg at jeg har fått med meg noe vesentlig.

«Vi som setter vår lit til vår frie vilje og våre egne valg, må prøve å finne trøst i at livet er en utfordring, livet er muligheter, men livet er også en fare. Vi mennesker har sterke krefter i oss, og ikke alle driver oss fremover. Vi er i stand til å utføre uforståelige handlinger. Men vi er også i stand til å reise oss etter å ha blitt utsatt for disse handlingene, fordi vi har en kjærlighet til hverandre og til livet som ikke lar seg ødelegge av noe eller noen.»

I forbindelse med terroren og massakrene på Utøya har representanter for Den norske kirke hevdet at i slike situasjoner kommer humanisme og ikke-religiositet til kort.

– Hva er dine tanker i forhold til om et humanistisk/humanetisk livssyn kan gi trøst i en slik situasjon?

– Jeg finner det vanskelig å forklare noen hendelser med en form for styrende makt bak. Det er ikke noen som har skyld, det er ikke noen som står bak – slik tenkte jeg i for-

hold til mitt eget barns død. Mange tenker «hvorfor meg?», men jeg ser meg selv som like mye rammet av tilfældigheter som andre. I min verden er den ingen som er utvalgte. Jeg kan ikke spørre Gud om hvorfor, fordi for meg finnes det ikke noen Gud som vet hvorfor. Og det er det samme jeg søker å formidle i gravferder som kan være vriene. «Dette er situasjonen, sånn er det, det kan ikke alltid forklares, men vi må forholde oss til det.»

– Forsøker du å skape mening eller trøst?

– Jeg har en formulering om at vi som ikke tror at det er noen som styrer oss, må selv legge mening i tilværelsen. Det er vi som må støtte hverandre, det er vi som må finne trøst.

Han pleier å understreke at sorgen ikke er noe man skal komme over, men noe man skal komme igjennom.

– Jeg ser hvor sterke folk kan være, også i veldig vanskelige situasjoner. Men jeg vet jo at det kommer en hverdag som kanskje vil bli vanskeligere enn den tiden rett etterpå, hvor all støtte og omsorg bare kommer. Det er litt viktig for alle rundt å være oppmerksom på. Sorgen tar tid.

I sin tale til Silje berørte han i liten grad det som hadde skjedd på

Utøya, men fokuserte på at de skulle minnes henne.

– Jeg får mange fine tilbakemeldinger på hvor bra det er at talen handler om den avdøde, og at det er det som er viktig.

– Hvorfor ble det ikke flere gravferder i humanistisk regi etter Utøya, tror du?

– Det er nok enkelt å gå til kirken i en slik situasjon, fordi kirken er veldig synlig, sier Hofsten.

– Men vi har sett at vi på Rjukan og i andre lokaler andre steder, kan lage seremonier som er minst like verdige som en kirkelig seremoni.

På Rjukan ble det utendørsseremoni, fordi det ikke fantes andre verdige steder.

– Kapellet var for lite. Kinoen ble diskutert, men det ville bli rart å skulle gå på kino der etterpå.

Hofsten berømmer Tore Varnes i det lokale begravelsesbyrået.

– Han var ivrig på at vi måtte finne et passende sted. Det ble i Adminiparken, med omkring 1500 mennesker til stede. Det var satt ut benker til 700, og sikkert like mange måtte stå. Hovedgata i Rjukan var stengt, og det virket som hele byen stoppet opp. Familien har også fått fantastisk støtte fra hele lokalsamfunnet.

«Så lenge minnene finnes, har hun fått sin egen lille plass i evigheten.»

Sitatene er fra talen Hofsten holdt.

Erik Hofsten er gravferdstaler i HEF.

Debatt om krise- og omsorgsarbeid i HEF

Hovedstyret har i høst til behandling en utredning om krise- og omsorgsarbeidet i Human-Etisk Forbund (HEF). Hva slags tilbud bør eller skal HEF kunne gi, og eventuelt hvordan? Skal det utelukkende baseres på frivillig innsats? I hvilken grad må det profesjonaliseres? Det er rådgiver i HEF, Kaja Melsom, som har levert utredningen. Den er foreløpig ikke

ferdigbehandlet i Hovedstyret, men Fri tanke vil følge opp. Avslutningsvis i utredningen skriver Melsom: «Det store spørsmålet vi må besvare i den kommende debatt om HEFs satsing på omsorg, er hva og hvem vi ønsker å være som livssynssamfunn.»

Så følg med: Omsorgsutredningen kommer til behandling i et lokallag nær deg.

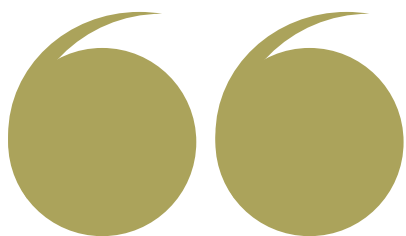

KOMMENTAR

Jens Brun-Pedersen,
presssjef Human-Etisk Forbund

Manglende mangfoldsbevissthet

Det er forskjell på å underordne seg et livssynssamfunn og å samles i enhet og fellesskap på like vilkår.

Statskirkeordningen handler ikke kun om grunnlovsparagrafer. Den har gjennom århundrer også preget den norske måten å tenke på. Etter terroren 22. juli kommer det tydelig fram en mangel på mangfoldsbevissthet som noe respektløst kan karakteriseres som utslag av en form for julaftenkristendom.

En viktig premissleverandør for debatter i Norge er kulturredaktøren i Aftenposten, Knut Olav Åmås. I mangfoldets Norge leverer han dette i egen avis 22. august: «Den norske kirke har vist seg fra sin mest inkluderende side etter 22. juli, og som en førsteklasses seremonimester for mennesker uansett livssyn og religion. Dessuten har den samarbeidet tett med alle landets store livssynsorganisasjoner.»

Kirken som vår alles seremonimester – på tvers av livssynsoverbevisninger? For det første vitner det om en bedrøvelig holdning til livssynsmangfoldet i vårt land. Dernest kan man lure på om Den norske kirke blir tatt på alvor som et selvstendig og særegent livssynssamfunn. Det siste får være kirkens eget problem. Det første bør være en utfordring for Human-Etisk Forbund. Dersom resultatet av mange års innsats i samarbeidets og dialogens tjeneste skal kunne ut i konsensus om Den norske kirke som en statsinstitusjon egnet til å betjene oss alle i krisetider, bør vi tenke oss om en gang til om vi har noe å tjene på samarbeidet med statskirken. Mye tyder på at de reelle kirkeledere ikke befinner seg i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn.

Det er likevel nødvendig å presisere at Human-Etisk Forbund ikke har kritisert kirkens rolle etter terroranslaget. Tvert i mot har noen av oss offentlig berømmet den kirkelige innsatsen for folk som har søkt trøst, stillhet, medmenneskelighet og nærhet i kirkerommene så vel som ved Utøya. Når vi likevel har pekt på at det ville vært mer musikalsk om regjeringen hadde deltatt i en første, felles minnemarkering med alle livs-

Rosenedleggelse skjedde mange steder i Oslo i dagene etter terrorbomben og Utøya-massakren. Foto: Ane Maus

synsrepresentanter til stede enn å søke til gudstjeneste, så har det vært et forsøk på en konstruktiv veiledning for hvordan fellesskapet bør opptre neste gang en tragedie skulle ramme vårt land. I politikken ble skillelinjer opphevet for en stund etter myrderiene. I livssynslandskapet ble det åpenbart forventet av oss alle at vi stilte opp i felles sorg under Kirkens tak. Det er forskjell på å underordne seg et livssynssamfunn, og samling i enhet og fellesskap på like vilkår.

For mange av oss ble det en forstyrrelse i sorgen at så mye av de offisielle markeringene som ble kringkastet foregikk i religiøse omgivelser. Jeg vil tro mange kristne også ville følt ubehag dersom det offisielle Norge valgte Human-Etisk Forbund som seremoniarrangør og det i en slik sammenheng ble minnet om at det neppe finnes guder. Å ta guders eksistens som en selvfølge i den følsomme atmosfæren som terror skaper, er noe mange av oss gjerne skulle vært foruten da sorg og håp skulle markeres i et fellesskap.

En påpekning av paradokset med

at et angrep på det mangfoldige Norge ble møtt med kristen monokultur da fellesskapets representanter møtte opp, ble i neste omgang oppfattet som en kritikk av kirken. Det er ikke mer enn vi er vant til. Når en fra Human-Etisk Forbund ytrer seg, leser mange noe annet i teksten enn det som faktisk står der.

Biskop Olav Skjevesland klarte ikke å holde inne med sin begeistring for at så mange mennesker søkte kirken i dagene etter massebordene og sparte seg samtidig ikke for følgende: «Så når representanter for HEF mildt besværer seg over en kirke som får en dominant rolle ved store tragedier, ønsker den seg egentlig et annet folk, med en annen mentalitet og reaksjonsmåte. For å våge en antydning: Det spørres om ikke folk flest – ved dødens grense – umiddelbart søker etter en dimensjon som viser ut over hverdagens dennesidighet. Mon ikke humanetikken rent innenverdslige perspektiv da oppleves for kort og utilstrekkelig?» (Fædrelandsvennen 29.8)

At en biskop ikke klarer å skille mellom kirkerommene som steder for oppsøking av stillhet og ettertanke – og troen på en dimensjon som viser ut over hverdagens dennesidighet, får vel settes på kontoen for dristige øvelser og ikke liten selvtilfredshet.

At høytidsstemning, sorg og alvor passer inn i vakre kirkelokaler etter en tragedie, overrasker ingen. Jeg har forståelse for at også noen humanister i en slik situasjon kan oppsøke kirken, ikke minst på små steder der alternativene er få. Veien er likevel lang fram til at dette bør bli en institusjonalisert tradisjon for offisielle minnemarkeringer. I USA ville det vært utenkelig om president Bush la en offisiell minnemarkering til en metodistmenighet eller en presbyteriansk menighet etter et terroranslag. Like selvfølgelig burde det være at norske myndigheter ikke legger offisielle markeringer til Human-Etisk Forbund eller Den norske kirke, selv med en statskirkeordning intakt. Derfor er jeg redd kommentatorer som Marie Simonsen bidrar til sementering av den religiøse staten når hun slår fast: «Kirken har de siste ukene inntatt noe av den samme rollen som statsministeren og kongehuset. De tre har vært samlende også for republikanere, Frp-ere, muslimer og ateister. Vi deler kanskje verken gud eller politisk ståsted, men griper sammen til gjenkjennelige ritualer og symboler som forener oss.» (Dagbladet, 21.8.)

En regjering og en statsminister bør være seg bevisst at de representerer et stort mangfold. Etter min mening fortjener både livssynsmangfoldet og Kirken større respekt enn den formen for ubevissthet dette valget av fellesskapsmarkering var et uttrykk for. Hva slike holdninger, som også den nå kulturkristne ateisten Anne Holt har gitt uttrykk for, sier om manglende mangfoldsbevissthet, er ikke oppmuntrende. Om ikke annet, så forteller slikt at det vil være behov for Human-Etisk Forbund som livssynspolitisk kraft i mange tiår ennå. Jeg hadde nær sagt, dessverre.

HEF ønsker forbud mot omskjæring

Hovedstyret i HEF har enstemmig gått inn for å forby omskjæring av mindreårige gutter.

Tekst: Even Gran

Human-Etisk Forbund blir hardere i klypa mot religiøs og kulturell praksis som oppfattes som skadelig. Tidligere har ikke forbundet ønsket å gå for et forbud mot rituell omskjæring av mindreårige gutter, blant annet av hensyn til at dette er en lang og innarbeidet tradisjon i islam og jødedommen, og at praksisen beskyttes av for-eldreretten og religionsfriheten.

Nå har imidlertid tiden kommet for å ta tydeligere stilling.

– Omskjæring er et irreversibelt inngrep som innebærer en medisinsk risiko. Inngrepet har ingen medisinsk begrunnelse, og er kun kulturelt og religiøst begrunnet. Det kan ikke Human-Etisk Forbund akseptere. Dessuten innebærer omskjæring at et forsvarsløst barn blir fysisk merket med en bestemt religion for livet. Dette er problematisk av hensyn til barnets religionsfrihet, sier nestleder i HEFs hovedstyre, Tom Hedalen, til Fritanke.no.

Han presiserer at forbudet kun skal

gjelde mindreårige gutter. Personer over en viss lavalder bør selvsagt stå fritt til å omskjære seg hvis de ønsker det selv. Forbundet har ikke bestemt seg for man mener lavalderen skal være, men det blir enten 15 år (livs-synsmessig lavalder), 16 år (medisinsk lavalder) eller 18 år (myndighetsalder), antar Hedalen.

Han legger til at dette styrevedtaket også henger sammen med et tilsvarende vedtak i den internasjonale humanistunionen IHEU, som HEF har støttet.

– Slik sett kan du si at vi nå sier det samme som vi allerede har sagt gjennom IHEU, poengterer Hedalen.

ENIG MED BARNEOMBUDET

Utgangspunktet for hovedstyrets vedtak er et høringsnotat fra Helse- og omsorgsdepartementet, med høringsfrist i begynnelsen av oktober. Departementet argumenterer for en sterkere kontroll med omskjæring av mindreårige gutter, men går ikke inn for forbud.

Hedalen forteller at hovedstyret

hadde en lang og åpen diskusjon om saken, hvor en rekke argumenter ble lagt fram. Det var imidlertid ingen som var uenig i at det er riktig å gå for et forbud. Vedtaket ble enstemmig.

Hedalen bekrefter at Human-Etisk Forbund i stor grad er enig med Barneombudet. I sitt hørings svar peker ombudet på flere artikler i Barnekonvensjonen som taler for et forbud mot rituell omskjæring av mindreårige gutter. Ombudet nevner blant annet artikkel 24 som slår fast at avtalepartene «skal treffe alle effektive og egnede tiltak for å avskaffe tradisjonsbunden praksis som er skadelig for barns helse».

SUBSIDIÆRE ØNSKER

Hovedstyret sier også noe om hva som bør skje hvis det ikke blir politisk flertall for et forbud mot omskjæring. Da går forbundet inn for at det skal lages en bred menneskerettslig utredning der barns rettigheter vurderes i forhold til foreldres religionsfrihet.

Hovedstyret sier også at de går for alternativ 2 i departementets høringsnotat, hvis det ikke blir noe forbud. Dette alternativet sier at omskjæring utelukkende skal utføres i helseinstitusjoner, med smertelindring. Forbundet ønsker ikke høringsnotatets alternativ 1, som åpner for at inngrepet kan delegeres til for eksempel en mohel i det mosaiske trossamfunn eller tilsvarende.

– ET PRINSIPIELT STANDPUNKT

Generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Kristin Mile, er fornøyd med at hovedstyret også ville si noe om hva forbundet bør gå inn for hvis det ikke blir politisk flertall for et forbud.

– Her har hovedstyret tatt et prinsipielt standpunkt som vi selvsagt legger til grunn i den videre prosessen. Jeg er glad for at hovedstyret også har tatt stilling til hva som bør skje hvis det ikke blir noe forbud. Da har vi noe konkret å forholde oss til, sier Mile.

Vedtaket:

Omskjæring av gutter og jenter reiser de samme prinsipielle spørsmål med hensyn til barnets livssynsfrihet. For å sikre livssynsfriheten for alle – også barn – må foreldre hindres i å gjennomføre irreversible forankringer av en spesiell livssynstilhørighet hos sine barn. Hovedstyret ønsker et lovforbud mot omskjæring av gutter, og ber administrasjonen ferdigstille hørings svaret i tråd med dette.

Dersom det ikke er politisk flertall for et lovforbud umiddelbart anbefaler HEF at det lages en bred menneskerettslig utredning der barns rettigheter vurderes i forhold til foreldres religionsfrihet.

Inntil forbud foreligger bør et minstekrav være en lovregulering som sikrer at omskjæring skjer i helseinstitusjoner.

Var vedtaket riktig eller galt av Human-Etisk Forbund?

Diskutér saken på Fritanke.no!

– Vi kan ikke leve med et forbud

Forstander Ervin Kohn i det mosaiske trossamfunn synes Human-Etisk Forbunds vedtak er opprørende.

– Vedtaket er kunnskapsløst og mangler sensitivitet. Det er ekstra trist at det ble enstemmig vedtatt. Jeg hadde virkelig trodd bedre om Human-Etisk Forbund. Det finnes ikke ett eneste land i verden som forbyr mannlig omskjæring, så hvorfor skal Norge bli det første? spør Kohn.

Omskjæring er noe jøder gjør av både religiøse og kulturelle årsaker.

– Dette er noe som er svært tett knyttet til det å være jøde, og er noe vi har drevet med i tusenvis av år. Det er helt utenkelig å slutte med det. Vi har jo også renhetsregler og matregler som har gjort at jøder gjennom his-

torien har klart seg bedre gjennom sykdomsperioder, som for eksempel svartedauden. Grunnen til at vi har religiøse påbud om dette, er at reglene er fornuftige og forebygger sykdom. Mange av våre religiøse påbud viser seg å ha gode helseeffekter og forebygger sykdom. Dette henger sammen, sier han.

Kohn mener bestemt at et forbud mot mannlig omskjæring vil være i strid med den europeiske menneskerettighetskonvensjonen.

– Dette handler om foreldrerett og religionsfrihet. Et slikt inngrep er ikke noe «overgrep». Det er en helt urimelig påstand. Og det er selvsagt ikke noe i veien for at jødiske omskårede guttebarn kan skifte livssyn når

de blir gamle nok. Så det blir bare tull å si at dette er «i strid med barnets religionsfrihet», sier han.

Generalsekretær i Islamsk Råd, Mehtab Afsar, reagerer også:

– Jeg har alltid oppfattet HEF som en seriøs og ryddig samarbeidspartner. Vi har hatt et fint samarbeid i mange saker og vi har følt oss ganske trygge på hverandre. Derfor er dette veldig overraskende. Styrevedtaket er kunnskapsløst og intolerant. Det er skuffende og trist. Det står selvsagt HEF fritt til å vedta hva de vil, men dette vil føre til mindre forståelse og mer avstand mellom oss. Slik sett er det ødeleggende for dialogen, sier han.

– Klar skivebom fra HEF

Tore Lindholm er spesialist på religionsfrihet og menneskerettigheter. Når Fritanke.no spør om han tror HEF-styrets vedtak om å gå inn for et forbud mot omskjæring av gutter vil stå seg i Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg, er han ikke i tvil.

– Norge vil bli dømt, helt klart. Grunnprinsippet i menneskerettighetene er at religionsfriheten og foreldreretten skal gjelde, med mindre tungtveiende hensyn taler imot det, sier han.

I dette tilfellet kunne alvorlige helsemessige skadevirkninger ha vært

en slik grunn. Men ettersom det ikke er noen bred vitenskapelig enighet om at det er store fysiske skadevirkninger ved mannlig omskjæring, og at det til og med, fra medisinsk hold, kan framholdes flere fordeler med omskjæring, så vil et norsk forbud mot omskjæring stå meget svakt i Strasbourg, forklarer Lindholm.

Lindholm har liten forståelse for argumentet om at omskjæring er et irreversibelt inngrep og at det er i strid med barnets religionsfrihet å merke det til en spesiell religion for livet.

– Oppdragelsen og sosialisering-

en du får av foreldrene dine, og samfunnet rundt deg, er jo også irreversibel. Så dette kan ikke være noe avgjørende kriterium. Foreldre har rett til å prege sine barn på en irreversibel måte. Denne retten begrenses bare av det man kan kalle uforholdsmessige inngrep, som for eksempel uomtvistelig og irreversibel helseskade. Og det kan man ikke argumentere for her, sier Lindholm.

Han synes det er skivebom å bruke barnets religionsfrihet som argument.

Les hele intervjuet på Fritanke.no

– Norge kan gjøre mye

– Et absolutt forbud, slik HEFs vedtak er formulert, vil nok sannsynligvis bli dømt i Strasbourg. Det har Lindholm rett i. Men hvis man isteden legger inn en del godt begrunnede vilkår som må tilfredsstilles for at omskjæringen skal tillates, så kan man gå langt i retning av noe som i praksis blir et forbud, uten å bli dømt i Strasbourg, sier menneskerettighets ekspert Njål Høstmælingen fra International Law and Policy Institute.

Han forteller at slike vilkår kan ha stigende grad av restriktiv virkning. Det første kan være å kreve at det ikke skal være fare for liv eller helse. Så kan man kreve samtykke fra begge foreldrene. En videre skjerping vil være et krav om at barnet skal høres, slik barnekonvensjonen krever i mange situasjoner. En ytterligere innstramning vil bli et krav om at barnet selv må få bestemme om det skal omskjæres. Neste trinn på stigen kan være å

sette en aldersgrense aktivt. Setter man denne på 18 år, har man i praksis innført et absolutt forbud.

Høstmælingen mener at hvis man greier å begrunne innføringen av restriktive vilkår på en god måte, er det stor sjanse for at domstolen i Strasbourg vil mene at dette faller innenfor det som kalles statenes skjønnsmargin.

Les hele intervjuet på Fritanke.no

Gule: Mot lovregulering av omskjæring

Tidligere generalsekretær i Human-Etisk Forbund, Lars Gule, har levert høringsuttalelse som privatperson. Han kritiserer Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) for manglende prinsipiell tenkning i lovarbeidet og høringsnotatet. Han finner det underlig at HOD ikke drøfter forbud mot omskjæring, all den tid det allerede finnes et klart forbud mot omskjæring av kvinner. Han kritiserer at HOD på ingen punkter finner at deres forslag om foreldres rett til å omskjære sine gutter strider mot gjeldende lover, selv om HOD innrømmer at selve omskjæringen

isolert sett kan oppfylle gjerningsbeskrivelser i andre straffebestemmelser. Han mener rituell omskjæring er mangelfullt drøftet i forhold til særlig barnekonvensjonen, som høringsnotatet legger til grunn at omskjæring ikke er i strid med, uten å drøfte det.

Gule skriver: «Det er nettopp foreldrenes livssynsfrihet og ønske om å få gjennomført inngrepet som er det avgjørende i høringsnotatet. En henvisning til foreldrenes ønsker og livssynsfrihet kan imidlertid ikke være en tilstrekkelig begrunnelse for ikke bare å akseptere at rituell omskjæring

skjer, men for også å foreslå at praksisen blir et lovfestet tilbud i helsevesenet.» Den begrunnelsen kan nemlig også gis for kvinnelig omskjæring.

Gule mener et forbud vil være det prinsipielt riktige. Siden dette er vanskelig å gjennomføre på kort sikt, og fordi sentrale menneskerettighetsspørsmål ikke er avklart, mener han det er bedre at rettstilstanden forblir uendret enn at HODs forslag til lovregulering og offentlig kostnadsdekning blir gjennomført. Ellers vil det kunne ta lang tid før et forbud mot omskjæring av gutter kan gjennomføres.

Humanistisk forbrødring i Oslo

Humanister fra alle verdensdeler var samlet til verdenskongress i Oslo i august.

Tekst: Even Gran, Kirsti Bergh og Marianne Lyné Larvoll Melgård Foto: Arnfinn Pettersen og Reidar Thorsen

Den humanistiske verdenskongressen i Oslo gikk av stabelen 12.-14. august, med 422 deltagere fra femti land. Til tross for at Oslo kongressenter var en av bygningene som ble skadet av bomben 22. juli, kunne Sonja Eggerickx, president i den internasjonale humanistunionen IHEU, høytidelig åpne kongressen som planlagt. Deretter hilste styreleder i Human-Etisk Forbund, Åse Kleveland, deltagerne velkommen. Hun la vekt på terrorangrepet på Norge tre uker tidligere. Det ble også holdt ett minutt stillhet for ofrene.

Deretter var det et foredrag med Erik Assadourian fra Worldwatch Institute. Han advarte mot overforbruk, og understreket at vi må legge om livsstilen hvis livet på jorda skal bli bærekraftig. Også kronprins Haakon Magnus var innom og holdt en kort hilsningsstale.

– IHEUs visjon er at vi må bygge fred og stå sammen på tvers av ulikheter. Det er en modig visjon som vi alle kan dele, sa kronprinsen.

PROVOSERENDE GALTUNG

Etter det kongelige besøket var det klart for den kjente og omstridte fredsprofessoren Johan Galtung.

Galtung fortalte om hvordan han synes man burde gå fram for å skape fred, der dialogarbeid i tråd med hans egen metode står sentralt. For Galtung er det aldri behov for å intervenere militært i noen konflikt. Hvis man bare snakker sammen, kartlegger partenes ønsker og mål og respekterer hverandre, så vil man greie å slutte fred, var den svært entydige meldingen hans. Bli det krig, er det fordi man ikke har fulgt oppskriften godt nok. Han oppfordret alle til å se etter de gode poengene til sine motstandere.

Er det noen som ikke følger oppskriften som gir fred, er det USA,

ifølge Galtung. Krigen i Afghanistan handler bare om to ting, slik han ser det. Det handler om at USA vil ha en oljerørledning gjennom landet, samt at de vil sikre seg et brohode i en mulig framtidig krig med Kina. Dette er USAs mål, men de vil selvsagt ikke innrømme det, slo han fast uten noen videre begrunnelse.

Selv om det ikke ble noen stor diskusjon om dette etter foredraget hans, var det mange som trakk fram dette som en ubegrunnet konspirasjonsteori i diskusjoner etterpå.

Galtung er sterk motstander av voldsbruk i enhver form, og mener

terier som må oppfylles for at en krig inkludert drap på mennesker skal kunne kalles rettferdig.

Det ene sentrale kriteriet her, her er at det individuelle selvforsvaret som de fleste moralfilosofier er enige om rettferdiggjør drap på en angriper, opphøyes til å gjelde også for samfunn. Det vil si at den retten til selvforsvar som man innvilges som individ, også må gjelde for det samfunnet individet er en del av. Et annet viktig kriterium for å rettferdiggjøre drap i krig, er at soldatene har valgt å involvere seg selv i konflikten. Det er en del av avtalen man

var blant innlederne i sesjonen som fokuserte på overnasjonale organisasjoners rolle. Hun ga en gjennomgang av EUs rolle i konfliktforebygging. Sophie in't Velds poeng var at unionen, til tross sine begrensninger, er en bra modell for konfliktforebygging. EU har bidratt til den lengste fredsperioden i Europa noensinne. Den høye graden av integrasjon og gjensidig avhengighet mellom folk og land er et kraftfullt redskap for å begrense konflikter. Hun mente idealene bak den europeiske integrasjonen – til tross for det økonomiske utgangspunktet – kan karakteriseres som humanistiske: individuelle rettigheter, friheter og likeverd for alle – garantert av statene.

– Det var da samfunnet ble organisert som et fellesskap av borgere med individuelle likeverdige rettigheter, og ikke som et stammesamfunn basert på privilegier og en gruppes dominerende stilling, at konfliktene stoppet.

Disse idealene må brukes når EU utøver sin «myke makt» i verden, i forsøk på å forebygge konflikter andre steder.

In't Veld langet ut et lite spark til Johan Galtung, som hadde vært inne på at man ikke kunne «tvinge vestlige verdier» på andre land:

– Jeg er uenig. Det handler for det første ikke om å tvinge våre verdier på noen, men aktivt å promotere våre verdier. For det andre: hvis vi ikke står opp for de verdiene vi tror på, hva står vi da opp for?! (I diskusjonen etterpå spesifiserte hun «våre verdier» til «universelle verdier».)

Budskapet til Sophie in't Veld var at det trengs en sterkere humanistisk og sekulær påvirkning på EUs politikk:

– Humanistiske verdier er nøkkel til fred og stabilitet, mener Sophie in't Veld. Derfor må humanister høres og organisere seg i den europeiske politiske debatten. Ikke bare for europeiske borgers skyld, men også

– IHEUs visjon er at vi må bygge fred og stå sammen på tvers av ulikheter. Det er en modig visjon som vi alle kan dele

Kronprins Haakon Magnus

den mest grusomme og inhumane voldsbruken, er der overgriperen ikke engang ser fienden i hvitøyet, men for eksempel sitter på trygg avstand og fjernstyrer førerløse fly – droner – som slipper sin dødelige last over ofrene. Galtung gikk så langt som til å si at slike maskinmessige massedrap er «langt mer ondskapsfulle» enn masse mordet på ungdommer på Utøya tre uker i forveien. Også dette var naturlig nok en uttalelse som provoserte mange av konferansedeltagerne.

– TAP AV LIV ER ALLTID EN TRAGEDIE

Den britiske filosofen Richard Norman var langt mer opptatt av krigens dilemmaer og moralske konflikter enn Galtung. Norman diskuterte begrepet rettferdig krig – altså hvilke kri-

gjør som soldat, at man kan dø. En god grunn for krigen er også sentralt.

Norman stilte seg tvilende til begge disse kriteriene, spesielt det siste. Det er nemlig mange soldater som ikke har valgt det selv, slo han fast. Filosofen konkluderte med at drap aldri kan rettferdiggjøres, heller ikke i krig, men at tap av menneskeliv noen ganger kan være en uunngåelig tragedie for å nå et høyere mål.

Både i dagene før og under konferansen var det flere parallellsesjoner. På lørdag delte humanistkongressen seg i fire deler. Alle sesjonene belyste kongressens tema humanisme og fred på ulike måter. Sophie in't Veld, nederlandsk EU-parlamentariker og leder for en gruppe sekularismeforkjempere i EU-parlamentet,

for at Europa skal kunne fortsette å være et forbilde i verden.

Leo Igwe er en nigeriansk menneskerettighetsaktivist og IHEUs representant i Vest-Afrika. Han presenterte det afrikanske svaret på Den europeiske menneskerettighetskommisjonen, African Commission for Human and People's rights (ACHPR), som IHEU i Afrika forsøker å påvirke. ACHPR har som oppgave å oppfylle menneskerettighetsgapet i Afrika, selv om kommisjonen har sine begrensninger både i innflytelse og hva den tør adressere.

– Folk avstår fra vold for å løse problemer når de vet at det er en instans som tar deres sak opp; hvis de vet at det finnes en fungerende lov, sa Igwe. Tross ACHPRs begrensninger, er hans håp at IHEU i Afrika kan virke som en pådriver.

HUMANISTER MÅ ENGASJERE SEG

I den andre parallellsesjonen «Life-stance and peace», var Greg Epstein en av innleiderne. Han er humanistisk kapellan (humanist chaplain) ved Harvard-universitetet i USA. Her fungerer han som samtalepartner for studenter og arrangerer humanistiske seremonier med mer. Epstein er opptatt av at humanisme handler om sosial handling og å ta ansvar for fellesskapet.

Han pekte på ateistsenteret i Vijayawada, India, som et forbilde for alle humanister. Der tar man sosialt ansvar og driver hjelpearbeid. Epstein er i ferd med å bygge et nettverk der humanister kan engasjere seg for å ta sosialt ansvar, kalt «the Humanist Community Project».

Etter Epstein holdt Jeremy Gunn foredrag. Han er direktør for programmet som jobber med religionsfrihet i American Civil Liberties Union. Gunn diskuterte om religion fører til negative eller positive konse-

kvenser. Han konkluderte med at religion ofte brukes av maktmenn i et politisk spill, men poengterte at det mest interessante å finne ut er hvorfor denne strategien later til å virke.

Lars Gule tok så opp det temaet som preget mye av stemningen under konferansen, nemlig terrorbomben i regjeringskvartalet og massakren på Utøya. Gule snakket om Eurabia-konspirasjonen, og hvordan en fremmedgjøring og dehumanisering av «de andre» går som en rød tråd gjennom all høyreekstrem og fascistisk tankegang.

– Jeg har debattert med ekstremister i fem år. Det har vært en ensom oppgave som har vært lite populær blant akademikere. Mange har sagt at jeg bidrar til å legitimere dem ved å diskutere med dem og konfrontere dem med motargumenter. Likevel har jeg gjort det. Var det riktig? Jeg har en sterk følelse av at svaret er ja, sa Gule.

KAMP FOR HUMANISME I DET SØRLIGE ASIA

Indiske Vikas Gora har vært aktiv i hjemlandetets Atheist Centre og IHEUs ungdomsorganisasjon, og jobber i dag med menneskerettigheter. I sitt innlegg beskrev Gora hjemlandets behov for konfliktløsning som stort – og situasjonen som uhyre komplekse.

– I India har hver landsby sin gud, og en milliard mennesker tilsvarer en billion ulike synspunkt.

Vikas Gora påpekte at landets kastesystem innebærer at 250 millioner indere er av lavkasten Dalit – eller «untouchables», og at humanismen derfor bør ha stort potensial blant indere. Andre konfliktfaktorer er manglende politisk vilje til å hjelpe fattige, fiendtlige holdninger overfor nabolandene Pakistan, Sri Lanka og Kina, ekstremisme og terrorisme, korrupsjon og tilgang til vann. Gora

minnet likevel om at Ghandis ånd fremdeles er å spore blant indere, og at ikke-voldelig aktivisme står sterkt.

Gulalai Ismail leder Aware Girls i Pakistan, en organisasjon som arbeider for å bevisstgjøre unge pakistansere, spesielt rettet mot Taliban og religiøs ekstremisme. Fri tanke intervjuet henne i forrige nummer. Den 24 år gamle fredsaktivisten har jobbet for kvinners rettigheter, fred og demokrati siden hun var 16. Etter innlegget, som i stor grad overlappet tematikken i Fri tanke-intervjuet, fikk Ismail flere lovord og spørsmål fra publikum – blant annet fra en indisk kvinne, som kjenner til forholdene i Pakistan, og lurte på hvordan Ismail unngikk forfølgelse og vold.

– Jeg kan ikke være åpen om mitt livssyn som humanist, men jeg promoterer prinsippene: toleranse, menneskeverd, fred og dialog. I Pakistan kan vi ikke være synlige i media, men jobbe på et grasrot-nivå. Man må holde hodet lavt for å overleve. Vi snakker direkte med unge mennesker, og forsøker å overbevise dem om verdien i en logisk og rasjonell tankegang, og en kritisk holdning overfor de som sprer hat og splittelse, svarte Ismail.

IKKE PASIFIST, MEN HUMANIST

Så fulgte et foredrag av Jason Torpy. Han er kaptein i US Army, og har selv vært utstasjonert i Irak. Da han i 1996 begynte sin militærutdannelse ved West Point, var akademiet sterkt preget av religiøse grupper, men det fantes ingen gruppe for ateister eller fritenkere. Det var heller ikke ønskelig, fikk han høre.

– Jeg søkte om å være representant for ateister, men fikk nei. Men etter å ha knyttet kontakter i chat-grupper, fikk vi startet en forening for ikke-religiøse. I dag avholdes humanistiske møter ved alle de fire militærakademiene i USA.

Torpy beskrev det amerikanske militærsystemet som kristenkonserverativt, men anonymiserte undersøkelser viser at oppunder 25 prosent av soldatene ikke er religiøse. Det er likevel et fåtall av disse som våger å være åpne om sin ateisme, fortalte han. Torpy jobber i dag fulltid med å etablere stadig flere og større humanistgrupper blant amerikanske soldater.

– Jeg er mot krig, men er ikke en ren pasifist. Iblant er det dessverre nødvendig med militærmakt, og jeg er overbevist om at man blir en mer ansvarlig soldat ved å bli bevisst sine etiske prinsipper, uttalte Torpy.

Er mennesket et fredelig dyr? Den kjente amerikanske bloggeren og biologiprofessoren PZ Myers tok for seg myten om at biologi og natur bare handler om «den sterkeste rett», om å spise eller bli spist.

– Dette er en fordreining av hva som skjer i naturen. Det handler ikke bare om dreping og krig. Naturen handler også om samhold, fellesskap og samarbeid. Det er en vanlig misforståelse at evolusjonslæren handler om «survival of the strongest». Det er feil. Det handler om at den best tilpassede overlever, underskrevet Myers.

Og det å være best mulig tilpasset handler like mye om at man er flink til å justere seg, samarbeide og hjelpe hverandre som det handler om dreping.

– Det spiller egentlig ingen rolle hvor mye du dreper, hvis du ikke får pult, sa Myers til en viss humring i salen.

Han nevnte en rekke eksempler på dyr som har høyt utviklede samarbeidsrutiner som sikrer artens overlevelse. Ett eksempel er keiserpingvinene i Antarktis, og hvordan de samarbeider for å komme seg gjennom vinteren. Alle som har sett suksessfilmen *Pingvinenes marsj* vet hva dette går ut på.

Patricia Rogers, England

British Humanist Association

Jeg tenkte at temaet humanisme og fred ville bli litt kjedelig – «fred er bra og krig er fælt». Men vi har faktisk klart å ha noen tøffe diskusjoner, blant annet om når vold kan forsvares. Vi har med andre ord vært ganske rasjonelle i vår behandling av temaet. Jeg ble nylig BHA-representant i UK Armed Forces Humanist Association og er interessert i hvordan dette håndteres i andre land. Jeg

heller mot å være pasifist, men ser det er anledninger hvor et pasifistisk ståsted blir for lett og hvor vold kan rettferdiggjøres. Diskusjonene har vært veldig inspirerende.

Det å være sammen med andre humanister er fantastisk. I størstedelen av Europa er det relativt sett uproblematisk å følge sin samvittighet, men i mange afrikanske land er det sterke fordommer mot ikke-religiøse, og i enda større grad mot seksuelle minoriteter. De er veldig modige, og det er fantastisk at HEF har klart å få så mange hit, og at de her kan føle seg støttet og del av et større fellesskap.

Det var også fint å komme hit til Oslo og vise solidaritet med nordmenn etter det som hendte 22. juli.

Blant våre utfordringer er statskirken og dens privilegier, religionens innblanding i det politiske systemet og statsstøttede religiøse skoler, og vi har en regjering som gir velferdskontrakter til religiøse grupper, som at Frelsesarmeen skal starte tilbud for voldsutsatte kvinner. Det er ikke alle komfortable med.

BHA har ingen statsstøtte, så økonomi er en utfordring. Men vi vokser og har en veldig bra stab.

José Antonio Vergara, Chile

Comité para una Asociación Chilena Etico-Humanista

Jeg er her fordi jeg er en humanist og ønsker å være del av den globale humanistfamilien – og fordi jeg ville se Norge. Jeg er takknemlig for Norges solidaritet med mitt land da vi ble utsatt for CIAs konspirasjon og kuppet som resulterte i fascistregimet (*til Pinochet. journ. anm.*), som myrdet og torturerte tusenvis av chilenerne.

Jeg synes denne kongressen er strå-

lende, jeg er veldig glad for at jeg kom. Det har vært en veldig bra anledning til å lytte til veldig gode forelesere og komme i kontakt med humanister fra hele verden. Det har også vært en anledning til å lære mer om humanisme, som ikke bare er ikke-religiøs, men en forpliktelse på menneskerettigheter og på menneskeverdet. Jeg vil være en del av et sterkt positivt humanist livssyn, ikke bare være i en negativ posisjon i forhold til religion.

Vår humanistiske gruppe er liten. Vårt land er blitt modernisert og sekulært etter lang tid med hegemoni for den katolske kirke. Samfunnet er preget av nyliberalisme og markeds-kapitalisme. Jeg er bekymret for at vi har byttet ut kirkens hegemoni med et moralsk vakuum, hvor folk er likegyldige. Jeg er bekymret for at Chile er i ferd med å bli offer for konsumertisme og en egoismekultur – som vi ofte ser i rike, kapitalistiske land. Jeg tror det humanistiske livssynet kan være et alternativ, en mulighet til å være mer opptatt av det viktige i livet, ikke bare rikdom og ting. Vi må etablere en ny måte å leve på, og da tror jeg humanismen kan være veldig viktig.

Under verdenskongressen i USA for tre år siden, ble Levi Fragell hedret, men var ikke tilstede på grunn av sykdom. Derfor ville IHEU-president Sonja Eggerickx gjøre ære på ham i år og ropet Levi opp på scenen og ga ham en varm tale og en god klem.

Lai Fatt Yek, Filippinene

Philippines Atheist and Agnostics Society (PAAS)

Temaet for kongressen er veldig viktig, og jeg er kommet for å hente inspirasjon tilbake til Filippinene. Vår organisasjon, PATAS, er en helt ny organisasjon, vi ble stiftet for bare seks måneder siden, mye takket være Facebook. Foreløpig er vi bare 900 medlemmer, men vi har oppnådd mye på kort tid. Fra og med denne kongressen er vi assosiert medlem i IHEU, og i 2012 skal vi

arrangere den første ateistkongressen noensinne på Filippinene. Temaet er «Good without God».

Jeg har bare visst at jeg er ateist de siste to årene. Før det var jeg buddhist, siden jeg ble født inn i en buddhistisk familie. Da oppdaget ateistbegrepet skjønte jeg at jeg var det. Jeg er også humanist, og humanisme er å promotere menneskerettigheter for alle. Det gjør ikke religion.

På Filippinene har kirken stor innflytelse over folks liv, blant annet gjennom sin motstand mot prevensjon. Det er også slik at selv om majoriteten på Filippinene er fattige, betaler de ti prosent av inntekten sin til kirken. Tror du ikke på Gud blir du sett på som umoralsk og et dårlig menneske, og du blir sosialt isolert. Derfor holder mange sitt livssyn skjult. Filippinene har en befolkning på 100 millioner. Jeg tror 20 prosent av dem ikke er religiøse, men ikke tør å stå fram som det. Vi ønsker et samfunn hvor folk er fri fra religionenes kontroll, hvor individuelle rettigheter blir beskyttet. For oss er det viktig å være del av en internasjonal bevegelse, også fordi vi da har noen som kan støtte oss om vi blir angrepet.

Asad Abad, England

Council of Ex-muslims

Som humanist og ateist er det viktig for meg å være del av humanistbevegelsen, og derfor deltar jeg på denne kongressen. Temaene er viktige. Jeg er medlem i British Humanist Association, og jeg er aktiv i Rådet for eksmuslimer i England, som jeg var med å stifte i 2007. Vi har 300 medlemmer. Vårt fokus er på sharialover. Sharialover er en alvorlig trussel i Storbritannia. Mange er overrasket

over at det faktisk finnes shariadomstoler. De er skadelige, og ikke minst diskriminerende mot kvinner og barn. Blant annet er det slik at sharia-lovene gir menn rett til skilsmisse bare ved å gjenta tre ganger at «jeg skiller meg fra deg», mens det er vanskelig for kvinner å få skilsmisse.

Jeg misliker islam, som jeg har mine røtter i, men jeg tar sterk avstand fra ideologiene som deres hjemmeavlede terrorist og hans likesinnede promoterer. Den slags vil vi ikke ha noe å gjøre med.

Selv om Storbritannia formelt sett er et sekulært land, har kirkene stor innflytelse. For humanistbevegelsen er den viktigste utfordringen å bekjempe de økende antall religiøse skoler – både kristne, muslimske og nå også hinduistiske. For humanistbevegelsen er et religiøst segregert skolesystem noe vi må arbeide mot.

Myers trakk også fram det høyt utviklede menneskesamfunnet som et eksempel på det samme.

– Det å fly i åtte timer fra USA og hit er en studie i selvkontroll. Denne sosiale evnen har vært et viktig konkurransefortrinn for oss mennesker. Hva hadde skjedd hvis du hadde sluppet en bavianflokk inn i et fly? De hadde ikke sittet i ro i hvert fall. Samarbeid, sympati og deling er ikke noe som kom først da Jesus fortalte oss om det. Vi har det med oss fra naturens side. «Make love not war» er en veldig viktig evolusjonær strategi, understreket han.

PZ Myers advarte også litt:

– Vi er gode på samarbeid, men vi er også veldig gode til å samarbeide om skikkelig destruktive ting. Miljøødeleggelser, reduksjon av biodiversitet både i havet og på land, brenning av regnskogen og slike ting. Vi trenger derfor en kritisk tenkning basert på en god, bærekraftig moral. Man skal ikke «stole på vitenskapen», men alle bør tenke kritisk og anerkjenne et godt, velbegrunnet argument, sa han.

TROR PÅ EN VERDEN UTEN KRIG

Den amerikanske antropologen Judith L. Hand fortsatte i samme spor som PZ Myers. Hun snakket om hvordan vi kan skape et samfunn uten krig, og hvordan menneskets biologiske forutsetninger legger grunnlaget for en slik utvikling. Hand fokuserte på kjønnsforskjeller, og mente at siden reproduksjon er et kostbart prosjekt for kvinner, så ligger det også helt naturlig for dem å sikre en sosial stabilitet som ikke setter dette prosjektet i fare.

For menn er det motsatt. De kan reproducere seg uten store investeringer, og er derfor ikke like opptatt av sosial stabilitet. Det evolusjonære presset er å pare seg så mye som

mulig, og da er sosial status viktig. Menn har derfor et evolusjonært press for å ofre seg i forsvaret av gruppen.

– Her er det veldig vanskelig for en mann å trekke seg unna og være feig. Det vil være ødeleggende for hans status.

Judith L. Hand mente at et samfunn der kvinner får mer å si, også vil bli et samfunn der det blir stadig mindre krig. Hun brukte Norge som eksempel. Dette var tidligere et svært krigersk folkeslag (vikingene), men er nå en fredelig nasjon. Hun viste fram et verdenskart avmerket med ikke-krigerske kulturer der blant andre samer og hopi-indianere var med. Poenget var å vise at krig ikke er et nødvendig resultat av vår natur.

Hun poengterte også at holdingsendringer kan skje raskt, og at det derfor er grunn til å være optimistisk når det gjelder muligheten til å bli kvitt krig.

– Det gjelder bare å trykke på de rette knappene, og da må vi engasjere oss, understreket Judith L. Hand. Hun har for øvrig skrevet en bok om temaet; *A future without war*.

STARTET KAMP MOT INTERNASJONAL KORRUPSJON

Avslutningsvis var deltagerne nok en gang samlet i plenum. Peter Eigen var Verdensbankens representant i Nairobi på 80-tallet. Der opplevde han at veldig mange av de prosjektene har var involvert i var gjennomstyret av korrupsjon. Han prøvde å protestere mot et konkret prosjekt som var «helt håpløst og dominert av en korruptt allianse av europeiske selskaper og lokale kleptokrater».

Da Eigen tok opp saken med sin arbeidsgiver, Verdensbanken, ble han ikke hørt. Da bestemte han seg for at han ikke orket å jobbe der lenger, og sa opp i protest. I stedet grunnla han Transparency International og viet

livet sitt til kamp mot internasjonal korrupsjon.

– Det går enorme pengesummer til bestikklser, og dette er ofte årsaken til at store prosjekter stopper opp og blir stående halvferdig. Det er selvsagt folket må betale prisen for dette, fortalte Eigen.

Transparency International har helt siden starten kjempet for at europeiske selskaper ikke skal kunne unnskyldes seg med at de «må tilpasse seg lokale forhold».

– I 1997 fikk vi de store selskapene til å gå med på ikke å betale bestikklser i utlandet. Det var en stor seier, som har båret frukter, selv om mange land har vært trege med å følge opp, fortalte han.

Eigen fortalte om en del skandalesaker som har fått mye oppmerksomhet nå, men som ingen ville ha brydd seg om før. British Aerospace var blant annet involvert i en stor korrupsjonssak i 2003. Det samme var norske Statoil i samme år da det ble oppdaget at de hadde betalt bestikklser i Iran.

– Resultatet ble at de ansvarlige måtte gå og at det ble ryddet opp. Det er ikke mer korrupsjon nå enn det var før. Men det er flere rettssaker. Før fikk vi aldri høre om det. Så selv om det kan gi inntrykk av at det er mer korrupsjon nå, så er det ikke det. Det går riktig vei, poengterte Eigen.

Transparency International har nå rundt 100 lokalavdelinger. Hovedkontoret ligger i Berlin. De har nå fått med seg Verdensbanken i kampen mot internasjonal korrupsjon.

Under spørsmålsrunden etterpå, var det en deltager som ville vite hva man skal gjøre med småbestikklser til ulike offentlig ansatte.

Eigen mente at man noen ganger ikke har noe valg, men at man da bør gjøre det offentlig at man måtte betale.

– I mange land er småbestikklser en del av lønssystemet. Når vi snakker med myndigheter i enkelte land, kan de si ting som at «våre offentlige ansatte trenger ikke lønn. De er selvfinansierende». Så det er et dilemma. Så hva gjør du? Jeg synes man skal være streng. Du bør si nei. Men hvis du må betale, gjør bør du gjøre det offentlig. Fortell det til alle samme, og gjør det klart til den som mottar bestikklsen, at du kommer til å fortelle det. Det er mange firmaer som ikke betaler bestikklser i det hele tatt, og de klarer seg helt fint, svarte Peter Eigen.

I forlengelsen av Peter Eigens foredrag, vedtok IHEU en resolusjon om internasjonal korrupsjon. Den kan leses på iheu.org.

KASTET UT FRA SITT HEMLAND

Taslina Nasrin holdt et religionskritisk foredrag om sin oppvekst i Bangladesh der hun fikk handlingsfriheten sterkt begrenset fordi hun var jente. Hun fikk ikke lov til å snakke med gutter. Moren hennes fikk henne til å lese Koranen.

– Jeg forstod ikke hva som stod der fordi det var på arabisk. Til slutt fikk jeg tak i en oversettelse til mitt språk, bengali. Da fikk jeg endelig lest hele Koranen, og ble ateist. Koranen er et godt verktøy hvis man vil inspirere muslimer til å bli ateister, sa Nasrin.

Hun fortalte eller som sin kamp for likestilling og rettferdighet, og hvordan denne kampen etter hvert førte til drapstrusler og at hun måtte flykte fra sitt hjemland.

– Regjeringen ville ha meg hengt. 100.000-vis av folk demonstrerte i gatene mot meg. Jeg måtte gå i deknning etter hvert forlate Bangladesh. Nå har jeg ikke vært der siden 1994. Jeg får ikke lov til å reise tilbake. Jeg har en dom. Jeg har kritisert islam og

Swami Sataya Manavatavadi, India

The International School of Humanitarian Thoughts and Practice (TISHTP)

Jeg er sekulær humanist, og vår organisasjon har vært assosiert medlem av IHEU siden 2002. Jeg har kommet hit fordi dette er en verdenskongress om fred. Vi lever i et dypt religiøst område. Det er vanskelig for ikke-religiøse – vi opplever mishandling og forfølgelse. Så det å komme hit og møte likesinnede, gir oss følelsen av ikke å være alene. Det er essensielt! Det

Sana Sohail, Pakistan

Chanan Development Association (CDA)

CDA er en nasjonal, sekulær ungdomsorganisasjon, og vi arbeider for å styrke unge mennesker, særlig unge jenter. Vi ønsker at de skal bli i stand til å delta i politikken og der beslutninger tas, for i Pakistan er særlig unge jenter stengt ute fra dette. Vi arbeider med fred, humanisme og menneskerettigheter. Vi har holdt på siden 2004, vi er 2000 studenter og unge frivillige, og har lokale organisasjoner over hele landet.

Vi fokuserer på mange sosiale problemstillinger som påvirker unge menneskers liv – også helse – og vi fokuserer både på kvinner og menn. Vi tror vi må påvirke begge sider, ellers blir det vanskelig å gjøre dem likeverdige.

Vi er en del av humanistbevegelsen, derfor er det viktig å være på humanistkongressen. I mitt land er det vanskelig å snakke direkte om humanisme og menneskerettigheter, da kan vi bli rammet av blasfemilovene og få høre at vi har forbrutt oss mot profeten, islam eller religiøse verdier. Derfor promoterer vi verdiene, uten å kalle oss humanistorganisasjon. Vi promoterer interreligiøs dialog, menneskerettigheter, gjensidig respekt og fred.

Situasjonen i Pakistan er vanskelig på grunn av Taliban og den religiøse ekstremismen. Vi gjør det vi kan for å motvirke dette. Blant annet har vi arrangert fredsfestival for 500 unge mennesker fra hele landet, der de presenterte sine ideer om fred, humanisme og menneskerettigheter.

de gjeldende sosiale normene, og det aksepteres ikke. Selv ikke da moren min lå på dødsleiet i fikk jeg lov til å komme hjem for å hilse på henne, poengterte Nasrin.

Siden hun ble forvist fra sitt hjemland i 1994, har hun bodd i mange land, inkludert Sverige. Nå bor hun i New Dehli, India. Men også i India har hun blitt satt i husarrest og blitt forfulgt.

Taslima Nasrin er sterkt kritisk til islam.

– Det kan godt det finnes moderate muslimer, men det er fundamentalistene som er på lag med islam. Mange sier at islam er en fredsreligion, men det er ikke det jeg har opplevd i mitt liv. Religionen trekker i feil retning. Det er bare å lese Koranen. Hvorfor protesterer ikke moderate muslimer mot alle overgrepene som gjøres av fundamentalister, hvis det er så mange av dem? spurte hun.

Nasrin understreket at hun ikke hater muslimer, og at hun alltid forsvarer de som er undertrykt, også når det er muslimer som undertrykkes. Likevel er hun bekymret over at frykten for å fornærme muslimer, nærmest har gjort islam unntatt fra kritikk i deler av verden.

Hun understreket også at den reelle motsetningen i verden ikke er mellom religioner, men mellom fornuft og rasjonalitet på den ene siden og fundamentalisme på den andre.

DEBATT OM MILITÆRET

Det siste innslaget på søndag var en plenumsdiskusjon om humanisme og militærtjeneste, mellom Jason Torpy, Baard Thalberg, Pierre Henri Roy og Lars Gule hvordan humanister bør forholde seg til militærtjeneste og væpnet kamp.

Amerikaneren Torpy er president i The Military Association of Atheists and Freethinkers, og argumenterte

for at det noen ganger er rettfærdig og riktig å gå til krig. Han erklærte seg som motstander av militærnekting på politisk grunnlag, så lenge man har verneplikt, men aksepterte nekting av samvittighetsgrunner. Dette var Lars Gule uenig i. Han synes også det må aksepteres å nekte på politisk grunnlag, noe han selv har gjort.

Baard Thalberg, som i lang tid har sittet i Human-Etisk Forbunds hovedstyre, men som også jobber i Forsvarets sikkerhetsavdeling, poengterte at det er vanskelig å være prinsipiell når man kommer opp i konkrete situasjoner. Da blir man veldig fort pragmatisk, noe som ikke er så veldig mye å være stolt av, understreket han.

Som en kommentar til Johan Galtungs foredrag på fredag, tok Jason Torpy det stikk motsatte standpunktet. Han mener at «remote warfare», det vil si blant annet droneangrep, er mer moralsk forsvarlig enn ansikt til ansikt-krigføring, ettersom man gjør det lettere for soldatene og sparer liv. Men dette selvsagt forutsatt at krigen er rettfærdig, understreket han.

Lars Gule kommenterte også på dette utsagnet til Galtung, og mente sammenligningen hans var svært problematisk, for å si det mildt.

– Når man møter offeret ansikt til ansikt i et overlatt drap, som massemorderen på Utøya gjorde, er det definitivt en langt verre handling enn en soldat som deltar i en FN-sanksjonert aksjon og handler under ordre, poengterte Gule.

Han la til at det bare er ved å internalisere respekt for menneskerettigheter og internasjonal lov blant verdens myndigheter at man kan forhindre krig.

– Det er den eneste veien, og det er en humanistisk kamp å få det til. Ideen om at alle kriger i Midtøsten

der vestlige land deltar bare handler om olje, er venstresradikale konspirasjonsteorier som ikke tåler å bli gått etter i sømmene, poengterte han.

KAMP MOT IRRASJONALITET

Selv om kongressen sluttet formelt på søndag, var det to ekstrasesjoner på mandag. Den ene handlet om hvordan man skal fremme vitenskapelig tenkemåte og bekjempe overtro. Det var flere bidrag. Leo Igwe fra Nigeria presenterte deres kamp mot hekseribeskyldninger, Valerii Kuvakin fra Russland fortalte om situasjonen i sitt hjemland, og Dr. Vijayam fra India fortalte om arbeidet ateistsenteret i Vijayawada gjør for å bekjempe skadevirkninger av irrasjonelle, religiøse forestillinger. Deretter fortalte Andreas Heldal-Lund om sin karriere som kritiker av scientologikirken. Human-Etisk Forbunds aksjon Ingen liker å bli lurt ble også presentert. Deretter fortalte Babu Gogineni fra India om kampen for å frigjøre den lille jenta Shambavi fra en status som Dalai Lamas inkarnasjon. Til slutt fortalte professor Narendra Nayak om sin kamp mot irrasjonalitet og lureri i India. Nayak bruker de samme trylletriksene som mange «medisinmenn» bruker for å lure folk, og avslører dem slik at folk ikke så lett lar seg lure neste gang.

I tillegg til alle de faglige innslagene, var det også tid for sosialt samvær og forbrødring over landegrensene. Fredag kveld inviterte Oslo by til mottagelse i Rådhuset for kongressdeltagerne, og lørdag var det festmiddag i Operahuset i Oslo. Der ble det delt ut priser og æresbevisninger til P.Z. Myers, Narendra Nayak, David Pollock og V.B Rawat. Les om alle prisene som ble utdelt på iheu.org/iheu-awards-2011.

For mer fyldig referat – se Fritanke.no.

Oslo-declaration on peace

Under konferansen ble det vedtatt en deklarasjon om fred. Den slår fast at et sekulært samfunn med livssynslikestilling og livssynsfrihet er en forutsetning for fred. Deklarasjonen konstaterer også at fred er en pågående prosess.

– Vi må omfavne den bråkete freden i byen, og ikke stikke av til den stille freden på gravlundene, heter det i uttalelsen. Uttalelsen kan leses i sin helhet på nettsidene til IHEU: iheu.org. Der finner du også uttalelsen om humanistiske kapellaner i militæret.

HEF støtter kampanjen mot atomvåpen

Human-Etisk Forbunds hovedstyret vedtok før sommeren at HEF skal tilslutte seg ICAN Norge, kampanjen for et forbud mot atomvåpen. ICAN Norge er en del av en internasjonal kampanje; International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, med partnerorganisasjoner i 60 land. I Norge er det Nei til Atomvåpen, Norske Leger mot Atomvåpen og Den norske Pugwash-komiteen som har tatt initiativet til ICAN Norge og med økonomisk støtte fra UD.

Kampanjens målsetting er å arbeide for et folkerettslig bindende forbud mot utvikling, produksjon, lagring, transport, bruk og trussel om bruk av atomvåpen, samt en utvetydig tidsplan for full avskaffelse.

Nina Sankari, Polen

Polish Rationalist Association

Jeg er den eneste polakken her på kongressen, og i tillegg til rasjonalistforbundet representerer jeg også det polske fritenkerforbundet og det polske humanistforbundet. Dette er et stort og viktig humanistisk arrangement, derfor er det interessant for alle humanistorganisasjoner å være her. Dette har vært en veldig bra kongress. Fredsspørsmålet er et viktig tema også for polske humanister – vi har også personell som har vært

involvert i Irak og Afghanistan. Og talerne og debatten har vært på veldig høyt nivå. Men jeg synes prisen var litt høy, og Norge er også et dyrt land. Kanskje ville det ha kommet flere om det var billigere?

I Polen sliter vi med den katolske kirkens økende dominans. I tjue år har vi hatt en kirkeliggjøring av polsk liv og et tilbakeslag for kvinners rettigheter. Vi har sterke restriksjoner på abort, og nå er det kommet forslag om fullstendig forbud mot abort, uavhengig av om det har vært voldtekt eller er fare for kvinnens liv.

Selv om samfunnet er blitt sekularisert, har altså den politiske betydningen av den katolske kirken økt. Vi ser en allianse mellom stat og kirke, hvor også kapitalkreftene er en del av bildet. De høyrevridde partiene i parlamentet har makten og er i allianse med kirken.

Humanistbevegelsens utfordring er å få fram de menneskelige verdiene, menneskerettigheter og menneskerverd. Jeg er ateist, og for meg er det også veldig viktig at stat og kirke holdes separat.

Margaret Katono Mbaziira, Uganda

Women And Youth Services (WAYS)

Dette er første gang jeg er i Oslo, og jeg er så glad for å være her og for å treffe alle! Det er så bra å møte folk som meg – fritenkere – og å treffe folk som kan gi verden et puff framover. Jeg kjenner at jeg er del av en familie over hele verden, og da føler jeg meg ikke så alene i kampen. Jeg er her for å møte mennesker og få motivasjon og nye ideer, slik at jeg kan ta de med meg hjem og påvirke

folk. Denne kongressen har vært så velorganisert – alt har vært så bra.

I Uganda er en av våre viktigste oppgaver å arbeide for rettighetene til seksuelle minoriteter og sikre at de kan ha en plass i samfunnet. I dag er de fullstendig marginaliserte, deres grunnleggende menneskerettigheter brytes og landets offisielle politikk er at de må drepes.

WAYS arbeider også i forhold til prostituerte, spesielt med informasjon om HIV-AIDS. Vi vil aldri oppnå null HIV-utbredning hvis vi ikke også retter oss mot de prostituerte.

Tekst: Kirsti Bergh

På Human-Etisk Forbunds nettsider kan du lese flere av innledernes foredrag, og se videoutdrag fra taler og kunstneriske innslag. Blant annet en urframføring med Åse Kleveland.

Se mer på: human.no/worldhumanist2011

– Humanister må stå i dialogen

Dialogen er humanisters viktigste redskap for å bidra til fred, mener «humanistpresten» Greg Epstein og filosofen Richard Norman.

Tekst: Kirsti Bergh Foto: Arnfinn Pettersen

Greg Epstein tror på dialog som munner ut i praktisk handling

Richard Norman mener det å skape dialogprosesser er like viktig som hva de inneholder.

Dagen før hovedprogrammet gikk en rekke parallelle seminarer, blant annet et seminar om humanisters deltakelse i livssynsdialoger. Fri tanke snakket med to av innleiderne i seminaret.

– *Hvorfor skal humanister delta i livssynsdialog?*

– Fordi vi både har noe å lære bort og noe å lære, understreker Greg Epstein, som er «humanist chaplain» (et sekulært svar på studentpresten) ved Harvard-universitetet i USA.

– Vi har en viktig historie å formidle om hvem vi er, hva vi tror på og hva vår visjon for verden er. Hvordan skal vi noensinne få for-

midlet det hvis vi ikke kan finne en måte å gå i dialog med folk som ikke deler vårt livssyn? Hvordan skal vi klare å forandre oppfatninger eller bidra til større samarbeid?, spør Greg Epstein.

Han understreker at selv om rasjonalisme, humanisme og filosofi er viktig, utgjør det ikke det totale i en persons liv, eller nødvendigvis det viktigste i en humanistorganisasjons virksomhet.

– Det er mulig at folk som er uenige med oss i filosofi og teologi kan ha andre ting å lære oss, som vi kan dele og glede oss over sammen. Vi kan ikke si at vi er en humanistorganisasjon og samtidig begrense oss

og ikke kunne ha samhandling med andre parallelle organisasjoner. Det fratrar oss muligheten til å formidle vår fortelling og til å lære av andre mennesker, noe jeg synes vi bør.

– *Hva er viktige premisser når humanister deltar i dialog?*

– Noen har den misoppfatning at livssynsdialog handler om å sette seg ned med religiøse mennesker og utveksle plattheter: «Så fabelaktig du er, så fabelaktig vi er», men det er i så fall en modell hvor man ikke oppnår noe og som vi like godt kan kaste i søpla. Ikke all livssynsdialog er konstruktiv, men det er viktig å møte folk med ulike livssyn. Vi må fortelle våre historier og lytte godt til deres. Vi

må inngå i vedvarende relasjoner der vi etablerer forståelse for hverandre, hvem vi er og hva våre verdier er, understreker Epstein.

Men de religiøse som ikke tror det er mulig å sitte ned med humanister eller mennesker med annen religiøs tro, vil han ikke inkludere i dialogen.

– Å sitte ned sammen betyr å bli bedre kjent og å samarbeide, mer enn å begynne å tro det samme som dem, eller at de skal tro det samme som meg. Jeg tror ikke du må tro på humanisme for å være et godt menneske, slik du ikke må tro på gud for å være et godt menneske.

– *Det innebærer at det er mer*

sannsynlig at humanister kan delta i dialog med liberale religiøse enn med konservative religiøse?

– Ja, det er nok sant. Jeg tror det er et viktig poeng som lett glemmes, at om humanister sitter på utsiden av disse dialogene og dialogen blir en sammensvergelse av religiøse mot humanister, vil vi humanister tape. Men liberale og progressive religiøse har mer til felles med humanister enn de har med konservative religiøse. Om verdens liberale religiøse og humanister slår seg sammen, er det flere av oss enn de bokstavnreligiøse. Så hvis vi kan komme sammen og samarbeide, kan vi ta makta fra fundamentalister og ekstremister og overføre den til rimelige folk som ønsker en pluralistisk verden som er bra for alle.

Epstein er involvert i den interreligiøse bevegelsen som har vokst fram i USA de seinere årene, både i lokalmiljøet og lokalt på universitetet og på nasjonalt nivå.

– Jeg har sett Obama-administrasjonen bli veldig inkluderende overfor humanister i livssynsdialoger. Det virker som de mener det er viktig å ha med humanister på lik linje i dialogen, og jeg opplever at vi blir tatt på alvor.

– Bør humanister da ikke promotere aggressiv ateisme?

– Vi kan alltid promotere kritisk tenkning i forhold til dårlige ideer, uavhengig om de er religiøse eller ikke. Så hvis noen gjør noe dårlig mot menneskeheten i religionens navn, kan vi kritisere; om en religiøs gruppe prøver å dominere regjeringen, kan vi kritisere; om et religiøst miljø prøver å kontrollere barns sinn, kan vi kritisere; om religiøse grupper har en politikk som fratar kvinner eller barn rettigheter, kan vi kritisere og bekjempe dette. Men jeg mener at vi så fremt det er mulig bør innta et positivt syn på mennesker. Vi når lengre med vår kritikk av skadelige forestillinger og ideer hvis vi ikke utelukkende er kjent for kritikk. Om folk assosierer humanisme assosierer med det å kjempe for en bedre verden og ha engasjement for andre, tror jeg de vil lytte mer når vi kritiserer irrasjonalitet.

– Når skal humanister forlate dialogen?

– Hvis deltagere ikke er villige til å slutte seg til grunnleggende rettigheter for alle, grunnleggende trosfrihet og trygghet, må vi forlate dialogen. Men hvis en gruppe vi er uenige med er villig til å arbeide fredelig og på en måte som respekterer andres verdighet, selv om de er uenige, kan vi samarbeide. Vi kan samarbeide med konservative grupper opp til et punkt. Men jeg tror livssynsdialog først og fremst er mulig hvis vi har de samme politiske og sosiale verdier, at vi kan finne felles grunn uavhengig av tro.

– Du snakket om skiftet fra dialog til interreligiøs tjeneste, som jeg tolker som ikke bare å sitte ned og snakke sammen, men sitte ned og

finne ut hva vi kan gjøre sammen?

– Nettopp, jeg liker ikke dialogbegrepet. Det gir en følelse av at dialog innebærer å snakke og snakke til man blir blå i ansiktet. Jeg har bare begrenset tid, og jeg vil ikke bare sitte og snakke med folk som jeg er uenige om teologi – ingen av oss vil klare å overbevise de andre – jeg er der for å få utrettet noe. Det jeg ønsker å oppnå er felles prosjekter, som for eksempel å beskytte miljøet. Humanister kan ikke redde miljøet alene. Vi må samarbeide med folk vi er uenige med. Det samme gjelder barnerettigheter, våpenkontroll osv.

– Så dialog er det mest effektive redskapet humanister kan bruke for å oppnå fred?

– Det er et veldig kraftfullt redskap. Dessuten, når jeg deltar i interreligiøse møter i USA blir jeg alltid fortalt at en av fire-fem på møtet er ikke-religiøse, men de vet antagelig ikke at humanisme eksisterer. Så ved å gå dit gjør jeg at noen av de religiøse vil tenke bedre om humanisme og dermed kanskje samarbeide med oss om rimelige felles mål. Men jeg kan også rekruttere nye humanister. Så det er en vinn-vinn-situasjon.

– FINNE ET FELLES SPRÅK

Richard Norman er filosof og forfatter av boka *Humanisme*. Som medlem av British Humanist Association deltar han også i lokale livssynsdialoger.

– Hvorfor bør humanister delta i livssynsdialoger?

– Av den samme grunn alle mennesker bør delta: vi lever i en pluralistisk verden, hvor ulikheter i religion og tro kan være årsak til forferdelige konflikter, og vi må derfor alle lære å leve med hverandre. Og selv om interreligiøse dialoggrupper ofte kan være litt fiendtlig innstilte til oss, må vi – og de – lære om hverandre.

– Hva er viktig når humanister deltar i dialog?

– For det første bare det å være der og minne folk på at vi eksisterer. Om vi ikke deltar, er det veldig enkelt for religiøse grupper å definere seg i opposisjon til en sekulær verden og aggressiv ateisme. Vi må være der å minne dem på hvordan virkelige humanister ser ut. Det andre viktige er det å lære å finne et felles språk og å lære å snakke sammen, og det å skape dialogprosesser er like viktig som innholdet.

– Er det mulig for humanister å ha dialog med konservative?

– Det er utfordringen, for de religiøse som er innstilte på å snakke med oss, er allerede liberale og åpne. Det vanskelige er å komme i dialog med de konservative, og jeg har ikke noe svar på hvordan.

– Når skal humanister forlate dialogen?

– Jeg mener vi skal delta så lenge som mulig. Først når vi blir tatt til inntekt for å mene noe som står i motstrid til alt vi står for, skal vi forlate dialogen.

I den ateistiske frontlinjen

Mens humanister snakker om livssynsdialog, kjører American Atheists plakatkampanjer mot religion. Før jul i fjor kjørte organisasjonen plakatkampanje med teksten «You KNOW it's a myth. This season, celebrate REASON». Det ble starten på en lang rekke tilsvarende plakater over hele USA. Lederen, David Silverman, fortalte om plakatkampen ateistene har med ulike kristne grupper. De svarer gjerne med lignende plakater, med tekster som «You Know it's REAL – This season celebrate Jesus» eller mer slemme formuleringer som «Attention lunatic atheists: Anti-God is anti-

American, Anti-American is treason, Traitors leads to civil war».

Slik er klimaet borte hos oss. Vi kan ikke besvare hatkampanjer som dette med appeller til dialog, toleranse og respekt. De hater oss uansett hva vi gjør. Derfor slår vi heller tilbake, noe som har gitt oss veldig mye medieomtale og oppmerksomhet. Dette setter oss til å bli bedre i stand til å nå ut til hovedmålgruppa vår; ateister som ikke har stått fram ennå. Det meste tyder på at dette går i riktig retning. Vi får mer og mer støtte, og stadig flere står fram, men vi kjemper mot mektige motkrefter, sa han.

Les hele saken på Fritanke.no.

Dialoger du ikke visste om

David Silverman prøver å skille person fra overbevisning, men bildet til venstre uttrykker kanskje riktigst hans mening om islamist Hamza Tzortzis. Foto: Miriam Støver Aune

De unge fundamentalistene i IslamNet stod på stand utenfor Verdenskongressen for å overbevise de tilstedeværende humanistene om at de tar feil. Mange deltagere besøkte standen og diskuterte med islamistene. Styremedlem i Østfold fylkeslag av Human-Etisk Forbund, Miriam Støver Aune, kom over en uventet dialog.

Hun skriver: «Hamza Tzortzis (som rett etter kongressen debatterte Guds eksistens med Lars Gule – se referat på Fritanke.no) og IslamNet møtte David Silverman på Youngstorget under verdenskongressen. Førstnevnte inviterte Silverman til London til offentlig debatt på hans regning. Disse to, som livssynsmessig står på hver sine ytterkanter, klarer tilsynelatende å skille person og overbevisning.

Dette gjør ikke budskapet til Hamza

Tzortzis eller IslamNet mildere eller deres bok *The man in the red underwear* søtere og mer uskyldig. De fornekter like fullt Big Bang. De argumenterer like fullt for kvinnekriminering.

Men uansett hva man måtte mene, kan jeg ikke bli annet enn positiv når jeg opplever møter som dette. Det er møtesteder, møter og debatter som fremmer demokratiet. Og uansett hvor mye jeg misliker misjonering er det enda godt at de får lov til å holde på, og at ytringsfriheten står sterkt.»

Samtidig kunne humanister med pakistansk bakgrunn fortelle at dialogviljen til islamistene hadde grenser. De var ikke interessert i å snakke med de pakistanske humanistene, fordi de hadde avsverget islam.

Livssyn omsatt i

Fritenkeren Fridtjof Nansen var Åse Kleveland's første humanistiske helt. Hun holder ham fram som inspirerende forbilde for humanistbevegelsen også i dag.

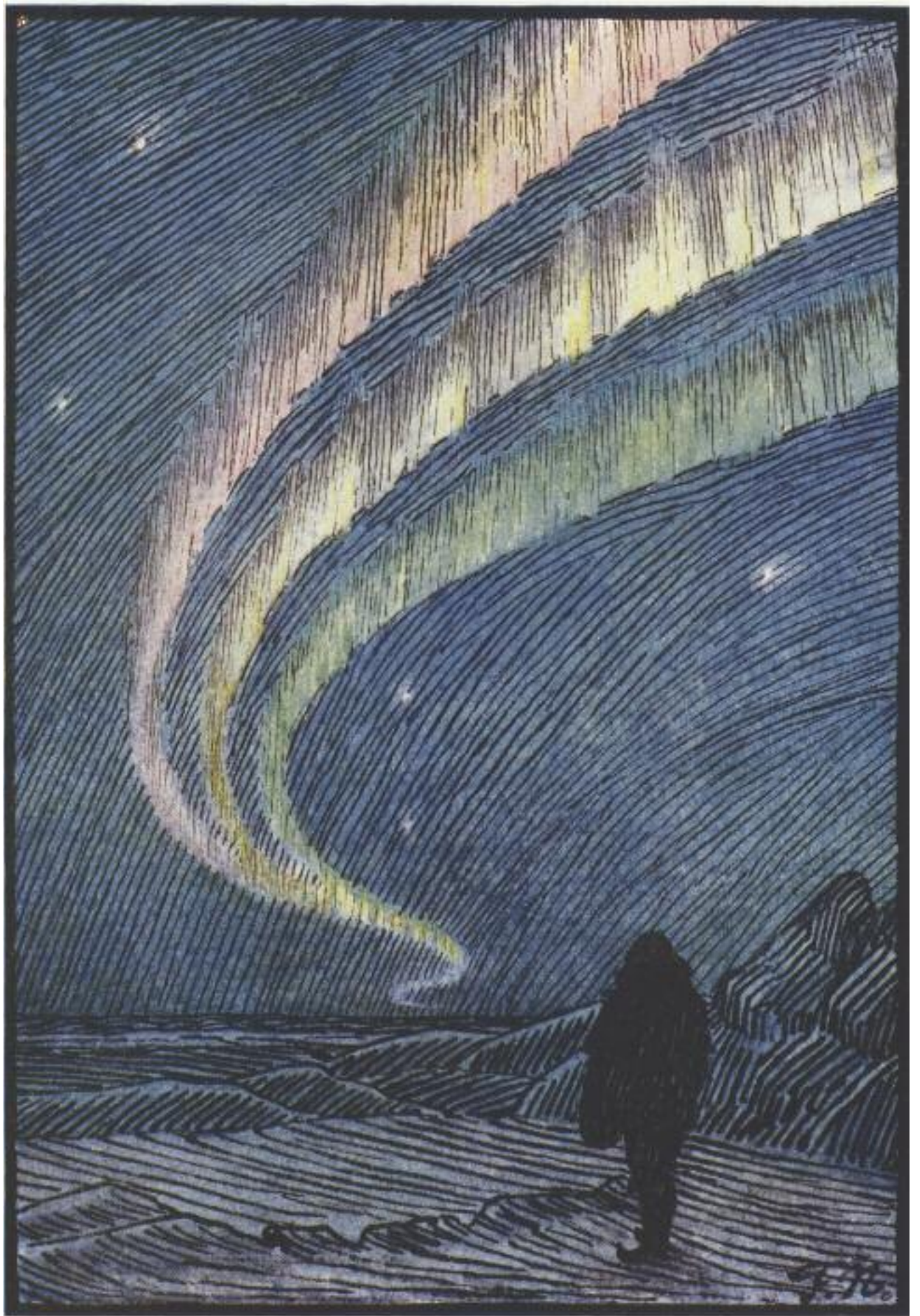

Åse Kleveland
Styreleder i
Human-Etisk Forbund

I år er det 150 år siden min store humanistiske helt, Fridtjof Nansen, ble født. Det er verdt et rungende hurra fra alle oss human-etikere. For Nansen var fritenker og humanist, av livssyn og i gjerning. Dermed er han et inspirerende forbilde som kan gi retning og refleksjon til våre liv i dag. Derfor ble han også behørig markert ved åpningen av World Humanist Congress i Oslo, tidligere i høst.

Bokutgivelsene står i kø, og vi får nye analyser og fornyet kunnskap om hans livsverk og person, med sterke og svake sider, heldedåd og feiltrinn. Henrik Ibsens Brand var den skikkelse som sterkest bidro til å forme unge Nansen. Han identifiserte seg med Ibsens stivnakkede idealist, beredt på å følge sin egen vei, om den så bar lukt til helvetes port. Med Brand sa han: *Det er viljen som det gjelder; Viljen frigjør eller feller.*

Fridtjof Nansen kommer oss i møte som et renessansemenneske, men samtidig som en forunderlig moderne skikkelse. Han utfordrer oss med sin rikdom av talent og kunnskap. Som ung interesserte han seg mest for fysikk og kjemi, men også astronomien og geologien lokket. Han ønsket å skrive historisk-filosofiske verker, og drømte om å utvikle sine kunstneriske talenter. Darwins visjoner om menneskehetens fortid og artenes innbyrdes sammenheng, var en veritabel vekkelse for ham. Nansen valgte zoologien, fordi den best kunne forenes med friluftsliv. Som 26-åring avla han sin doktorgrad på et arbeid om slimålen, samtidig som han forberedte sin banebrytende Grønlandsekspedisjon.

Også kunstner: Fridtjof Nansen brukte sine kunstneriske talenter blant annet til å portrettere den storslåtte virkeligheten.

konkret handling

Ettertiden har vist at han var langt forut for sin tid på begge områder. Det var han også som talsmann for balanse og bærekraft i forholdet mellom menneske og natur, og i sitt brennende forsvar for urbefolkningers rettigheter.

Grønlandsferden løftet Nansen til berømmelsens tinder. Han ble ungdommens ideal, langt ut over Nordens grenser, og ferden ble et gjennombrudd for skisporten. Men Nansen hadde ikke mye til overs for muskelmaskiner, rekorder og akrobatkunster. Den slags skapte ikke selvstendige mennesker, bare forfengelighet. Idrettens oppgave var å føre menneskene ut i naturen, og gi inntrykk fra det store rommet, fra skogene og viddene, skape karakterer, viljemennesker.

I 1892 presenterte Nansen sin neste store plan, Framferden, i National Geographical Society i London. Mange sa sin mening, og alle mente det var galskap. Nansens sluttreplikk var: «- siden ingen har reist innvendinger av betydning, så kan vi kanskje avslutte diskusjonen.»

Skipet het Fram, som et ekko av Brands trassige replikk til bonden som advarte ham mot å gi seg inn i fjellenes tåke og bergsprekker. *Frem må jeg, som jeg før har sagt.* Han beregnet turen til å ta to til tre år, provianterte for fem, og vendte tilbake tre og et halvt år senere, hvorav 17 måneder hadde vært til fots. Hvilken triumf må det ikke ha vært for ham da han fire år etter rabaldermøtet i London ble hyllet av de gamle polarveteranene i London.

DIPLOMAT FOR NORGES SUVERENITET

Nå ville hele Europa høre om ferden og møte denne merkelige mannen. Hans bragder som forsker, idrettsmann og oppdager ga ham stor autoritet også på politikkens område. Nansen ble diplomat og satte spørsmålet om Norges suverenitet på dagsorden i årene frem mot 1905, og samlet landet til en aksjonslinje: «Et folk som nøyer seg med dagsordener og store ord når dets rett og suverenitet krenkes, blir til latter for en hel verden. Og hva verre er: det blir demoralisert...» Responsen var enorm, og han ble lansert som fremtidig statsminister, ja til og med presidentkandidat. Men han var ikke interessert.

1905 hadde gjort ham til Norges stemme. Da første verdenskrig brøt ut, ble han Nordens mann. Da Folkeforbundet – Nasjonenes Forbund – la ut på sin seilas i 1919 for å

trygge fred og sikkerhet og utvikle samarbeid mellom folkene, sto han på kommandobroen. Han representerte ikke noe parti, men i kraft av sin personlighet og faglige tyngde ble han sitt lands førstedelegerte så lenge han levde. Det var vilje, idealer og handling han ville se virkeliggjort. Folkeforbundet måtte bli *alt eller intet*. Det var Brands krav han førte inn i verdenspolitikken. Våren 1920 ble han Folkeforbundets høykommissær for krigsfanger. Nansenhjelpen repatrierte 450 000 krigsfanger på 18 måneder, Folkeforbundets første suksesshistorie. Deretter ble han høykommissær for flyktninger. I 1921 ble han bedt av det internasjonale Røde Kors å stille seg i spissen for en gigantisk hjelpeaksjon for de mer enn 20 millioner som var rammet av hungerkatastrofen i Sovjet. Han var den eneste person som alle frivillige organisasjoner og berørte regjering-

en borgerlig ikke-eksistens, da som nå. I denne situasjonen mobiliserte Nansen sin praktiske sans og sine operative evner.

Han inviterte til en konferanse om de papirløse flyktningene, og neste år kan vi feire 90-årsjubileet for Nansens passet. Et unikt dokument, anerkjent av 52 regjeringer. Mens andre pass var knyttet til stater, var dette knyttet til en enkelt mann som hadde fått fullmakt til å utstede egne identifikasjonspapirer. I stedet for ørner, løver og andre rovdyr, bar dette passet Nansens bilde. Flyktningene ble borgerne i en usynlig stat, og Nansen var deres høye beskytter.

I 1920-årene ble han stående som Europas samvittighet, og verdens mest fremtredende humanist. Men Nansens solidaritet var ikke først og fremst sosialt begrunnet, den sprang ut fra hans tro på naturen som kilden til alt liv og alle samfunnsformer. Det

«Det er ikke dogmer og trossetninger som teller, men hva vi gjør med våre liv og for andre».

er kunne samle seg om. Samme år fikk han Nobels Fredspris.

Selv om applausen tordnet fra galleriene, kom ikke pengene. De kokte bort i komiteene. Som besatt holdt han hundrevis av foredrag Europa rundt, og fikk inn store beløp. Men det var penger fra regjeringene han trengte, ikke vakre ord.

Skal vi tillate at vinteren for alltid bringer disse millioner stemmer til å forstumme, som roper til oss om hjelp? I menneskehetens navn, i navn av alt hva der er edelt og hellig, appellerer jeg til dere, som selv har kone og barn hjemme å tenke på hva det betyr å se kvinner og barn dø i millionvis. Skynd dere å handle før det er for sent å angre! lød Nansens flammende appell i Folkeforbundet.

Kanskje ligger kjernen i Nansens liv nettopp her: I evnen til å oppleve medmenneskeligheten som handlingsforpliktende. Det var med den humanistiske grunnfølelsen at *intet menneske er alene*, han kastet seg inn i hjelpearbeidet.

PAPIRLØSE FLYKTNINGER

Flyktningene var spredt i Europa og Asia. Millioner led nød, var uten arbeid og ble jaget fra land til land. Mange manglet pass, hvilket innebar

var med individene og menneskeheten som med cellene i dyreorganismen, mente Nansen. Hver celle lever sitt eget liv, men inngår i et arbeidsfellesskap for å tjene de andre cellene og hele organismen. Om enkelte celler svikter fellesskapet på andres bekostning, kan det oppstå en kreftskade som fører til hele organismens undergang. På samme måte var det med individer innenfor samme folk, og med folkene i verdenssamfunnet.

Slik utledet han kravet på hjelpsomhet og samarbeid. Hvis en nasjon tok skade på sin folkesjel, betydde det et uerstattelig tap for hele menneskeslekten. Den nasjon som utslettet store folkegrupper, begikk ikke bare et historisk mord, men en forbrytelse mot selve naturen.

Derfor var den en plikt for ham å tale minoritetenes sak, og hevde eskimoenes og armenernes rett til et eget nasjonalt liv. Han så i folkeforbundstanken kimen til en ny verdensmoral og en ny verdensvilje. I dag er det lett å se at den moderne menneskerettighetsidé, som fikk sitt viktigste uttrykk i Verdenserklæringen av 1948, hadde en sentral forløper i Fridtjof Nansen.

Hvor hentet han sin overbevisning

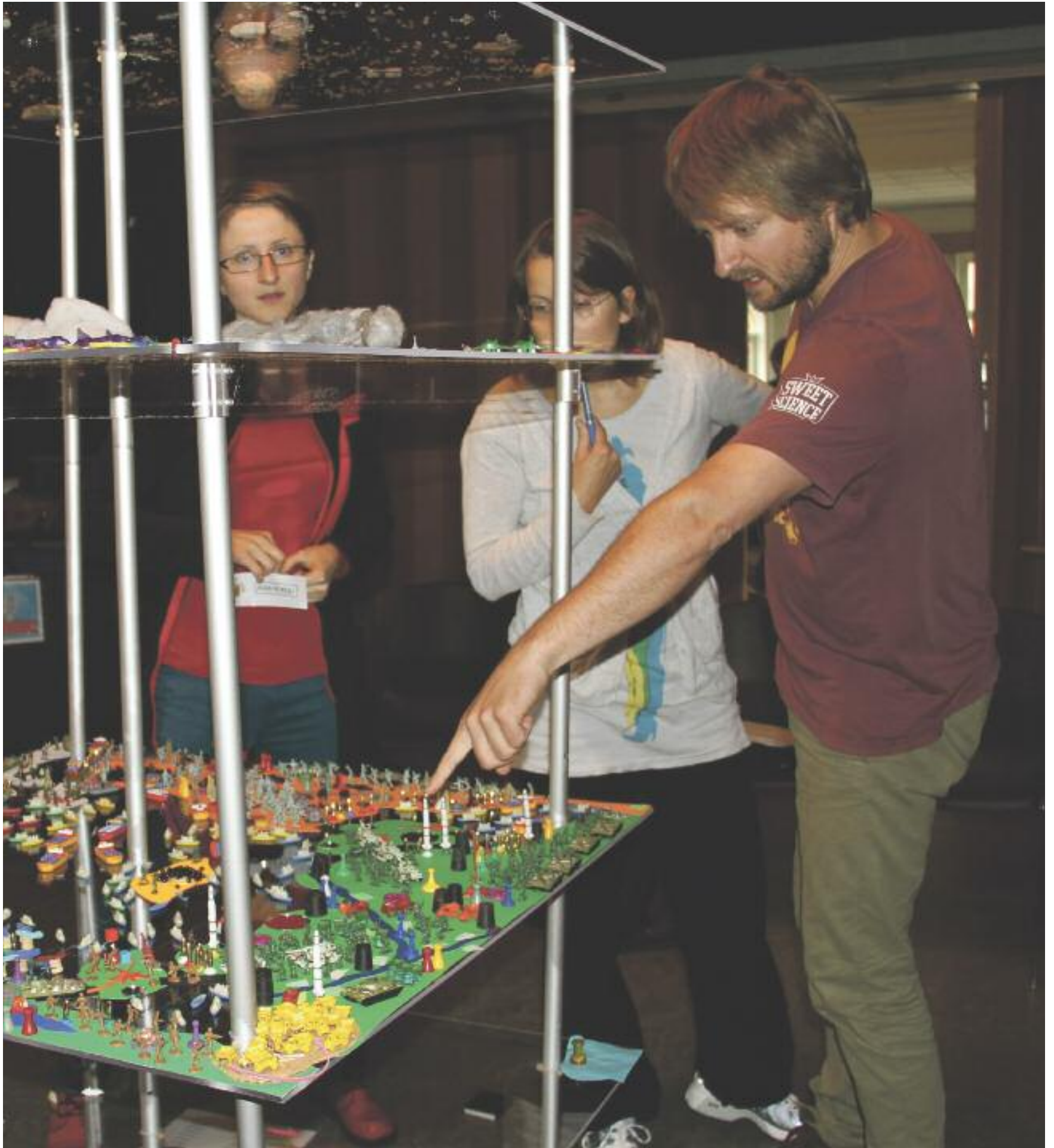
fra? Nansen var ikke kristen. I ungdommen var han ateist, med årene agnostiker. Han avviste kristendomens åpenbaringstro og frelseslære, men respekterte religioners etiske kjerne: handlingers godhet. - *Det er ikke dogmer og trossetninger som teller, men hva vi gjør med våre liv og for andre.* Verden sto midt i et tidsskille, med behov for nye sannheter for en ny tid. Fornuften og naturlovene skulle til enhver tid legges til grunn. Nansens berømte tale «Min tro» (publisert i *Fri tanke 1-2011*), er en av de sterkeste og mest personlige «livssynserklæringer», man kan lese. Hans utgangspunkt er, at da vi har tenkeevnen, bør vi bruke den til å overveie de spørsmål som er av den største betydning for hele vår livsførsel, ledet av vår tids sannheter. En befaling som «Du skal tro!» er etter Nansens oppfatning, umoralsk.

For mange mennesker kan det være en trøst å tro at sjelen er udødelig (...) men det er selvfølgelig en mindre egoistisk, en stoltere og sundere tro å mene at vårt liv er her og nu, at vi er forbigående ledd i en uavbrutt kjederekke fra fortid til fremtid, at vi kun lever videre i kraft av våre tanker og handlinger, og i våre etterkommere, og at vi derfor må utrette det beste vi formår i dette ene liv.

Det kan man trygt si at Nansen gjorde. Omfanget av hans innsats er vanskelige å fatte. Millioner av mennesker fikk hjelp, om ikke alltid i den utstrekning som Nansen ønsket. Armenia ble hans store nederlag. Nansen var overbevist om at ingen sivilisasjon eller nasjon kan leve isolert. Vi er alle avhengige av hverandre. Vårt velbefinnende beror på andres velbefinnende. Derfor, hevdet Nansen, er ingen realpolitikk i et sivilisert samfunn annet enn på grunnlag av nestekjærlighet – hjelpsomhet, gjensidighet og tillit. Nestekjærligheten handler ikke bare om god vilje, men om opplyst egeninteresse.

Det livssyn som Human-Etisk Forbund står for i dag sammenfaller i stor grad med Fridtjof Nansens. Hans liv og livsverk er en enestående manifestasjon av hvordan et livssyn omsettes i konkret handling. Fridtjof Nansen viser oss at det nytter: hvis vi tenker nytt, hvis vi tenker praktisk og hvis vi våger å tenke stort. Hvis vi i vår gjennomorganiserte del av verden erkjenner at det er hvert enkelt menneskes evne og vilje til handling, sammen med andre, som er avgjørende for om dagens utopier skal bli morgendagens virkelighet.

Dei spelte seg til fred

Intense forhandlingar om landområder, ressursar og minoritetar sine rettar var underhaldning for ei gruppe menneske i Bergen. Inspirert av ein dokumentarfilm var dei alle samla for å spele eit særslavorleg spel.

Tekst: Kristian Bjørkelo

Dei er i aldrar frå 16 til 40 år, og frå Noreg, Finland, Litauen, Tyskland, Bosnia og Amerika, og dei er samla på Ungdomshuset 1880 i Bergen for å løyse dei mange problema som plagar verda, og å skape endeleg ein endeleg fred i løpet av fem dagar. Kvar ettermiddag i første veka av august er satt av til å løyse eit sett med over 20 kompliserte samanvevde problem i ei verd dominert av fire stormakter som alle har motstridande mål og ambisjonar. Dette er the World Peace Game, eit pedagogisk verktyt i bruk av John Hunter for å lære elevar mellom anna konsekvenstenking og teambasert problemløysing i over 30 år. Dette er første gong spelet vert spelt av noko andre enn hans elevar, første gong med vaksne, og aller første gong utanfor Amerika.

REISA TIL NOREG

John Hunter sitt prosjekt har vekt merksemd utanfor klasserommet, og i fjor kunne Bergen Internasjonale Filmfestival (BIFF) syne dokumentaren *World Peace and other Fourth Grade Achievements* om nettopp han, elevane og spelet. Ole-Morten Algerøy, som nyleg har gjort seg ferdig på vidaregåande og som var frivillig på BIFF i fjor, står som hovudansvarleg for spelet i Bergen. Under World Peace Game tener han som finansminister for Msiok, den einaste nasjonen med atomvåpen.

– Då vi såg filmen og møtte John Hunter i fjor, følte vi at spelet var eit interessant læringsverktøy. Eg har ikkje erfaring med spel i det heile tatt, så dette er ei ny erfaring for meg. Og eg trur det er kjekt både for dei som har spelt før og dei som er heilt ferske.

Han opplev spelet som veldig lærerikt, og trur han har plukka ein del grep for å løyse konflikhtar gjennom forhandlingar.

– Eg trur vi kan bruke det i politikken og kvardagen. Det er jo sjølv-sagt ein veldig enkel simulasjon, men eg trur jo det vi lærar om å leggje vekt på andre sine interesser kan bidra til å løyse problem og konflikhtar.

KRISER SOM MÅ LØYSAS

Første dag går med til introduksjon, fordeling av lag og landområde, og den timelange opplesinga av dei mange krisene som må verte løyst for at spelet kan verte vunne. Krisene dreier seg om eit breidt utval av problem inspirert av konflikter i den verkelege verda. Dette inkluderar sjølv-sagt ulike

grensekonflikter, strid om militær tilstadevering og sjølv-sagt gamle krav til landområder. I tillegg har du sjølv-sagt rastlause minoritetar som legg krav på rettar og eigne landområde, og nokre av desse er ein militær trugsel. Religiøse heilagdomer og arkeologiske funn skapar og konflikt mellom dei ulike landa. Vatn, fisk og olje er sjølv-sagt og eit problem. I tillegg har dei ein del pågåande katastrofer å handtere, oljesøl, uhell i ein atomreaktor og utslepp frå fabrikkar, samt naturkatastrofer og ikkje minst dei nærstående konsekvensane av global oppvarming. Ei etter ei vert krisene lest opp, og dei vaksne deltakarane vert bleikare og bleikare. Spørsmålet dei stiller seg då dei endeleg får puste ut – *korleis klarar tiåringar dette?* No var spelet i gang!

Tysdagen gjekk med til å forhandle og kjenne seg fram, kven

ta del i eventuelle krigshandlingar.

– Det vil no anten gå snøgt nedanom og heim, eller få opp farta mot ei løysing, fortel John Hunter. Det er midtvegs i spelet dramaet og alvoret alltid slår inn, kan han fortelje. Han gleder seg til å halde fram spelet neste dag.

EIT LÆRINGSVERKTØY

Heilt sidan han var lærarstudent har Hunter vore driven mot eksperimentell undervising, og allereie som 19 åring vart han kasta inn i det på ein spesialsule med eit kurs i austleg filosofi og mystisisme. Spelet tok til då han prøvde å finne eit konstruktivt vis å lære studentane om utfordringane som venta Afrika. For å frigjere spelet frå elevane sine fordommar, valte han i seinare versjonar å finne opp ei fiktiv verd, med meir tettvevde problem.

Spelet er eit læringsverktøy først og fremst, spelet skal lære vekk kreativ og kritisk tenking, og eg vonar det lærar noko om å minske liding i verda.

John Hunter

kunne dei stole på, og kva er spelets grenser? Det gjekk jamt og trutt mot ei løysing på onsdagen, men ukjende partar hadde tatt til å sabotere militært og økonomisk. Og då dagen nærma seg slutten, vart statsministeren av Subsistan, Matthew Fernandez, anklaga for å vere sabotøren av general-sekretæren i FN, på vegne av ein tredjepart. Forhandlingsgolvet eksploderte i aktivitet. Vi nyttar høvet til å hente inn ein kommentar frå statsminister Fernandez;

– EG ER USKULDEG!

Vi spør kven som kan ha anklaga han. – Alle, dei har rotta seg saman mot meg! Eg kan ikkje sei meir enn det.

På spørsmål om kva konsekvensane av dei falske anklagane ville vere, avstår han å svare den utsendte reporteren. I staden tømte han statskassa og kjøpte inn våpen. Regjeringa hans er sjokkert, og forsvarsministeren erklærer sin avgang umiddelbart, han vil ikkje

– Eg skapte ein modell der alle dei fire landa var i konflikt med kvarandre på alle moglege vis, på alle nivåa av spelet.

Det neste steget var å utvide spelbrettet til fleire nivå – overflata, under vatn, himmel og verdsrommet.

– Poenget er å jobbe mot ein djupare og betre forståing av det som går føre seg. Og tidvis opplev eg elevar som det går opp eit lys for, og eg kan sjå på andletet deira at dei ser *alt* og har full oversikt. Det er ein vakker ting å sjå.

Spelets gang er delt opp i rundar og speldagar, med forhandlingsrundar i mellom. Kvar speldag er delt opp i fire rundar, ei runde for kvart land til å komme med sine annonseringar. Og mellom kvar av desse rundane forhandlar dei fire landa, FN, verdsbanken og våpenhandlarane (som representerar den frie marknad). Ein vergud/gudinne handterar alt som har med tilfældigheit er å gjere, og tar seg av

myntkast. Det er i forhandlingsrundane mesteparten av dramatikken foregår – då har dei ulike aktørane eit avgrens tidsrom til å utarbeide sine strategiar å eventuelt inngå avtaler med andre partar. Her står dei heilt fritt til å konspirere, love og truge for å oppnå det dei vil. Og spelarane er fullstendig oppslukt av det som skjer rundt dei. Sjølv er Hunter tilbakelemt som spelleiar og lar regler oppstå og verte satt til side, avhengig av spelarane sine ønskjer. Han vert gjerne observert humrande eller smilande i ein krok, og hans standardsvar på spørsmål er «Ja, kvifor ikkje?».

– Spelet er eit læringsverktøy først og fremst, spelet skal lære vekk kreativ og kritisk tenking, og eg vonar det lærar noko om å minske liding i verda.

Sjølv opplev Hunter at det er han som er eleven. Ein elev med fryktelege mange lærarar.

– Den viktigaste lærdomen eg har gjort er å lære å vere tolmogig, å la ting utvikle seg til sitt naturlege mål, for så å ta ei avgjersle. Dette er noko som eg òg fann i mine studiar av austleg filosofi.

FRED I VÅR TID

På spelets siste dag er frustrasjonen stor, Subsistan er i kaos og står i vegen for avtalene. Lettelsa er stor når den nyvalte statsministeren av landet endeleg signerar, og erklærer, med eit ironisk smil, at «vi endeleg ville kjenne fred i vår tid!» Alle blikk vert no retta mot Verdsbanken, korleis står det til med økonomien?

Verdsbanken kunne stadfeste at alle landa hadde auka si inntekt i løpet av spelet, og at økonomien i alle land var stigande. Spelet var vunne. Og etter eit godt måltid, vart alle samla att for å gjennomgå kva som hadde skjedd, og korleis dei hadde opplevd spelet. Fleire kunne rapportere om søvnlause netter, å ha levd ei veke for spelet og dets fleirfaldige utfordringer. Ei oppslukande, og tidvis tung, oppleving. Ein smak på kva det vil seie å ha ansvar og makt. Og medan dei hadde oppnådd verdsfred, var det framleis semje om at eit problem stod att – dei ville ikkje stogge spelet, dei ville ikkje gje slepp. Simuleringa hadde vore total, og vellukka.

Tida vil vise om entusiastane som var samla i Bergen denne veka, vil klare å stable på beina nye speløktar, anten for vaksne, barn eller ungdom. Det er i alle fall deira von, og planar vert lagt.

Ali Esbati

Tekst: Marianne Lyné Larvoll Melgård Foto: Carsten Aniksdal

Å leve er å ta stilling

– Vi er mennesker i kraft av dem vi har rundt oss, mener Ali Esbati. Han overlevde massakren på Utøya, og ser det som viktigere enn noen gang å ta stilling og å bidra til å bygge et mer rettferdig samfunn.

– **I**ngen kunne forestille seg at noe som dette kunne skje. Det er helt unikt, ubegripelig og sjokkerende. Men *at* noe voldelig skulle komme fra dette høyreekstreme miljøet, det er ingen overraskelse for meg. Det har jo allerede vært episoder, som skyting og vold mot asylmottak, blant annet.

22. juli var Ali Esbati på Utøya for å holde et innlegg for AUF-ungdommen om høyrebølgen i svensk politikk. I dagene som fulgte fortalte Esbati om hendelsene på øya til en rekke medier,

både norske og internasjonale. Svensk-iraneren jobber som økonomianalytiker for tankesmia Manifest Analyse, og har tidligere arbeidet i en årrekke for den svenske politiske venstresida. I august mottok 34-åringen et faglitterært forfatterstipend for å skrive bok, og vil i tillegg til å skildre opplevelsene på Utøya analysere det politiske og sosiale klimaet masse-drapet vokste frem fra.

– Det er umulig for de fleste av oss å myrde på denne måten. Det krever en helt egen type mentalitet og selvbedøvelse. Men det er viktig å huske at dette har vært en svært bevisst, politisk handling; et attentat. Dersom man er sterkt overbevist om at dette er nødvendig og riktig – at det er en krigssituasjon – så kan en person gjennomføre noe som dette. Kanskje med underliggende personlighetsforstyrrelser, men et begrep som *ondskap*... det får jeg ikke tak på.

Tre knappe uker har gått siden Norge ble rammet av terror. I en frodig bakgård på Grønland varmer augustsola fremdeles. Ali Esbati venter i midten av oktober sitt første barn, med samboer Marte Michelet, kommentator i Dagbladet og tidligere leder for Rød Ungdom. I dag har Esbati vært hjemme fra jobb med en

forkjølelse, men ønsker likevel å gjennomføre intervjuet. Han snakker lavmælt og konsentrert.

– Da jeg forsto at han faktisk var kontra-jihadist, satt det en ny spiss på situasjonen. Marte har skrevet mye om emnet, og blitt usatt for mye hat og sjikanering fra høyreekstreme. Dessuten var det bare en tilfeldighet at hun ikke var på Utøya den dagen – det var onsdag og fredag det sto mellom, og hun valgte heldigvis onsdag for sitt innlegg.

– VIL VITE SÅ MYE SOM MULIG

Nyhetene har i flere uker vært preget av mange og grufulle vitnebeskrivelser fra Utøya, og Esbatis historie har allerede blitt fortalt i rikspresen. I nærmere to timer var Esbati på flukt fra Breivik, og var på et tidspunkt kun meter fra drapsmannen. Da Breivik plutselig dukket opp der han og en større gruppe gjemte seg, reddet han livet ved å løpe til høyre i stedet for til venstre, hoppe ut i vannet og bli liggende.

– Det var en ubegripelig situasjon, og jeg var ganske rolig og konsentrert, alt gikk på autopilot. Jeg hadde ikke dødsangst, annet i noen sekunder da han dukket opp rett ved oss og skjøt. Da tenkte jeg faktisk at «nå er det

kjørt», og jeg husker at jeg spente hele kroppen og forestilte meg å bli skutt i ryggen. Men da jeg snudde meg og kikket opp fra vannet, så jeg at han ikke hadde fulgt etter. Og da var jeg mest av alt frustrert over at telefonen min var død. Den holdt jeg i hånden da jeg hoppet, og jeg skjønnte at folk ville bli veldig urolige. Først to timer etter at alt var over, på Sundvollen, fikk jeg skrevet på Martes Facebook-side at jeg var OK.

– *Hvilke tanker har du gjort deg om gjerningsmannen i ettertid?*

– Jeg tenker nesten ikke på ham i det hele tatt, faktisk. Ikke da, og ikke nå. Jeg tenker mye på det som skjedde, på hvilke veivalg jeg gjorde... jeg analyserer og rekonstruerer, men i mitt hode er Breivik bare en figur. Jeg føler verken hat eller hevnbegjær.

– *En figur, fordi han var så ekstrem? At det er så usannsynlig at noe tilsvarende kan skje igjen?*

Esbati lener seg tilbake og blir stille en stund. Han begynner på flere setninger, og avbryter dem. Trekker pusten.

– Nei, noe tilsvarende kan vel ikke skje. Men det hadde vært en helt annen sak om han ikke hadde blitt tatt, om han hadde kommet seg unna. Da ville jeg nok tenkt mye mer

FAKTA

- Skribent og samfunnsøkonom ved Manifest Analyse
- Tidligere leder for Ung Vänster, deretter finanspolitisk rådgiver i Riksdagen og debattredaktør i Klassekampen.
- Takket nylig nei til lederkandidatur i Vänsterpartiet (SVs søsterparti i Sverige)
- Født i Iran, oppvokst i en forstad til Stockholm
- Bor på Grønland, Oslo øst, med sin høygravide samboer Marte Michelet
- Blogger på www.esbati.blogspot.com

på hvor han var, hva han drev med, hvem han traff... Så heldigvis er han tatt, og nå vil jeg vite så mye som mulig om hva han gjorde, hvordan han tenkte og hvilke kontakter han hadde.

34-åringen forteller at han ser frem til den kommende lørdagen, da skal han tilbake til Utøya for første gang sammen med andre overlevende. Han føler et sterkt behov for å se igjen stedet, og gå opp den ruten der han flyktet, og se igjen stedene der han gjemte seg.

– Jeg vil finne ut hvordan det egentlig ser ut der. Hvor langt jeg løp, hvor han skjøt fra... Jeg må vite, for disse minnene blir veldig spesielle å bære på.

SVENSK SVAR PÅ LYSBAKKEN?

Det var stillingen som debattredaktør i Klassekampen som først lokket Esbati over grensen til Norge. I Sverige hadde han jobbet som finanspolitisk rådgiver for Vänsterpartiet, etter flere år som leder for ungdomspartiet Ung Vänster. Han har i flere år vært en aktiv blogger, og var på et tidspunkt blant Sveriges mest leste politiske bloggere. I august ble han lansert som lederkandidat for Vänsterpartiet, men han trakk senere kandidaturet.

– Du har tidligere sagt at du leste økonomi på Handelshögskolan for å lære å kjenne din fiende. I tillegg mener du at høyresiden har betydelig flere kanaler til å påvirke, som ved store bedrifter og medier, mens venstresiden ikke har samme tilgang. Er dette bakgrunnen for at du jobber i Manifest Analyse?

– Ja, og tidligere jobbet jeg politisk for venstresiden i Sverige. Så begge deler er for å utnytte de kanalene som finnes, og videreutvikle disse. Venstresiden har nok gått glipp av muligheter til å sette den politiske dagsorden i nyere tid, og jeg ønsker å forsøke å bidra til å endre denne situasjonen. Når man studerer økonomi i dag, er det et fag utrolig tungt dominert av en del grunnleggende tanke sett, som i praksis gjør det vanskelig å forstå økonomi som en del av samfunnet. Og det er et problem, om man vil forandre samfunnet til det bedre.

– Hvordan ønsker du å endre den rådende, norske samfunnsøkonomien?

– Når det blir flere eldre i samfunnet og det er behov for flere årsverk innenfor tjenestesektoren, må vi være beredt på å betale en større andel enn vi gjør i dag til felles tjenester, for å beholde høy kvalitet på disse. Faren er ellers at det vil bli større forskjeller fremover. Finanskrisen viser at den kapitalistiske måten å organisere et samfunn på er helt uholdbart, og ekstremt urettferdig. Nå ser vi en prosess der de som tidligere har tjent godt, også ser ut til å legge kostnadene for denne inntjeningen på vanlige folk gjennom stater rundt i Europa. Og da ser vi sosiale konflikter.

– Du har uttalt at det kapitalistiske systemet vil bli stadig mer uholdbart, etter hvert som tiden går og samfunnet blir mer komplekst – at det ligger en sosial sprengkraft der. Tror du dette kan koples blant annet til opptøyene vi har sett i England?

– Ja, absolutt. Der har vi sett i

lang, lang tid at det strammes inn, og holdes tilbake fra statens side på det sosiale og felles... Etter de sårene Thatcher skapte i det britiske samfunnet, har britene knapt minsket de store forskjellene.. Det er hele generasjoner som har opplevd store klasseforskjeller, og millioner har opplevd et sterkt presset velferdssystem. Det jeg mente med det sitatet, er at i takt med at økonomien blir mer kompleks, blir den mer avhengig av at den sosiale og fysiske infrastrukturen fungerer. Men er man ikke klar for å ta seg av dette kollektivt og i fellesskap, så vil vi se samme situasjon som i USA, for eksempel – at viktige samfunnsfunksjoner faller sammen, også for privatkapitalistiske interesser. Alle har på sikt behov for sånt som et felles transportsystem eller helsevesen.

EKSTRAORDINÆRT BARN

Iran, 1981. Fireårige Ali Esbati er på besøk hos slektninger, og merker at noe er veldig annerledes. Hvorfor ber ikke onkel, sånn som pappa gjør hjemme? Onkelen svarer unnvikende, blikket flakker. Men en standhaftig Esbati får til slutt fisket ut svaret: Onkel tror ikke at det finnes noen gud.

– Der og da var det veldig dramatisk for meg, forteller Esbati med et

smil, tretti år senere. Selv om moren aldri har vært troende, hadde åpenbart farens religiøsitet frem til denne dagen virket overbevisende på gutten.

– Jeg ble veldig lei meg, og funderte grundig over saken. Så kom jeg fram til at heller ikke jeg trodde på noen gud.

Nysgjerrighet og stahet er langt fra uvanlig i småbarn, men vesle Ali er ekstraordinær både i begavelse og intensitet. To og et halvt år gammel lærer han å lese, og stiller ustanselig sine foreldre til veggs med stadig mer intrikate spørsmål. Noen måneder etter fornektelsen av gud sitter Ali i et stort rom, fullt av leker. Bak et vindu står en barnepsykolog og analyserer valget av leker og øvrig atferd. Foreldrene håper at en tidligere skolestart kan bidra til å stimulere sønnen, og gi dem litt pusterom. Barnepsykologen sier seg enig, men vet at fremskyndet skolestart innebærer mange runder med kronglete byråkrati.

– Så for enkelhets skyld justerte de bare fødselsdatoen min med ni måneder, og jeg begynte på skolen som femåring, ett år for tidlig. Og så ble jeg flyttet rett fra første til tredje klasse.

Dermed rotes det med Esbatis alder den dag i dag, tre tiår senere.

Også svensk Wikipedia har latt seg lure, og påstår at 34-åringen har rukket å fylle 35.

– Det blir noen ekstra bursdags-hilsener, men det er jo bare *trevligt*.

Det var krig som førte Esbati-familien på flukt, iranere kaller konflikten «den påtvungne krigen». Irak invaderte Iran i 1980, noe som utviklet seg til en åtte år lang utmattelseskrig. I 1986, da Ali var ni år gammel, rømte han med sin mor og lillebror ut av landet.

– I praksis fikk gutter utreiseforbud allerede fra ni-ti års alder, og jeg husker at jeg var veldig urolig da vi reiste over grensen.

Planen var å møte slektninger i Tyskland. Derfra reiste de tre av sikkerhetsgrunner oppdelt videre til Sverige, niårige Ali med tog og moren og broren med bil. De ankom i utgangspunktet illegalt, men familien fikk snart oppholdstillatelse på humanitært grunnlag.

– Det var en veldig vanskelig periode for mamma da vi kom til Sverige, og jeg husker at hun gikk masse ned i vekt av å bekymre seg. Det var vanskelig, pappa var fremdeles i Iran, og jeg husker at hun pratet masse med ham på telefonen. Det var ikke klart om vi skulle bli eller ikke. Det var ikke lett, å forlate alt vi

– Man trenger ikke være religiøs for å se det storslagne og vakre i verden, der tror jeg heller det kan være et hinder med religion.

kjente, alt av familie og venner. Men i denne perioden var det intensiv bombing av Iran, og de forsto at det var riktig å bli i Sverige.

ANNERLEDESHET, MEN IKKE RELIGIØSITET

Familien Esbati slo seg ned i forstaden Tensta, vest for Stockholm, og Ali trivdes umiddelbart.

– Jo, jeg likte Sverige med én gang, det var rolig og godt.

I Iran hadde Alis foreldre jobbet i den statlige institusjonen som tilsvarende Skatteetaten, men i Sverige gikk det lang tid før de fikk seg jobber.

– Begge var svært pliktoppfyllende, og det var hardt for dem begge å gå arbeidsløse. De ble nedbrutte. Så kjørte pappa taxi i mange år, og mamma fikk seg etter hvert en jobb i kommunen.

Esbati forteller om en kjærlig, stillfaren pappa, som vokste opp i en fattig bondefamilie og alltid var den som hjalp til når andre trengte det.

– Og han har sittet i stillhet og lest masse. Han kan enormt mye om iransk historie og poesi, blant annet. Men han gjør lite vesen ut av seg og er absolutt ikke den typiske middelklasse-akademiker-fyren, for å si det sånn. Og mamma er... nesten uhyggelig kjærlighetsfull! Ekstremt, faktisk. Det er de egentlig begge to.

I løpet av oppveksten på 80-tallet fikk Esbati mange spørsmål om sin annerledeshet, men det var aldri snakk om hvilken religiøs tilknytning han hadde.

– Det ble heller spurt om sånt som «å, Iran, har dere snø der?», eller helt andre typer spørsmål. Dette med islam har blitt en hovedsak først i løpet av de siste åtte-ti årene, og i dag konfronteres jeg stadig med spørsmål om jeg er muslim, og om jeg er troende muslim, på grunn av min etniske bakgrunn.

– Hva tror du er grunnen til at mange innvandrere i Norge med bakgrunn fra muslimske land kaller seg muslimer, selv om de ikke er religiøse? Kan det knyttes til faktorer som solidaritet og trass?

– Det er vanskelig å skille skarpt mellom religion, kultur og identitet. Spesielt når man kommer til et annet land, er det naturlig å løfte fram det man har med seg i bagasjen. Alle ønsker vel å være stolte av hvem de er, og sin bakgrunn! Og den kollektive ansvarliggjøringen gjelder nok innvandrere fra muslimske land i langt større grad enn andre grupper av innvandrere.

Økonomen minner om at to personer som kaller seg muslimer vil ha helt ulike forhold til religiøsitet og gudebilder, som to personer som kaller seg kristne. Videre påpeker Esbati at mange innvandrere med bakgrunn fra muslimske land i løpet av de siste årene har opplevd å bli mistenkeliggjort. Og dette kan, spesielt blant unge mennesker, føre til et ønske om å utstråle stolthet og styrke.

SAMSPILLET ISLAMOFABI OG RADIKALISERING

– Tror du at islamofobi og fordommer kan bidra til å radikalisere innvandrere med muslimsk bakgrunn?

– Ikke helt generelt, men det finnes absolutt samspill og forsterkende mekanismer der. Samtidig ser vi at i virkeligheten er radikal islamisme tross alt noe perifert, i alle fall i vestlige samfunn. Og større, internasjonale undersøkelser i både Europa og Middøsten viser at standpunktene som jevnt over inntas overfor radikal islamisme, er nettopp de oppfattelser som forbindes med vestlige standardverdier.

– Hva tenker du om gruppen Islam Net?

– Jeg synes det er trist og bekymringsverdig når sterkt sosialkonservative grupper rekrutterer, og det er urovekkende uansett religiøs tilknytning. Og det er viktig å diskutere grunnleggende kriterier for statsstøtte, kanskje spesielt i dette tilfellet. Men jeg er sterkt for foreningsfriheten, og så fremt man ikke bryter loven, bør man få gjøre omtrent som man vil. Det er en politisk sak å hindre reaksjonære standpunkter å vokse seg sterkere.

– I en tidligere kronikk forfektet du at «vi må våge ikke å ta debatten», relatert til innvandring – kan du forklare hva du mente med det?

– Det var den tilspissede formuleringen i et langt essay. Poenget mitt var hvordan det har blitt et slags mantra, «vi må våge å ta debatten», når det egentlig er et standpunkt som drives fram. Det presenteres som et

ønske om debatt, men egentlig er det en slumåte å skape en stemning på, å få fram et politisk poeng, som man aldri ville våge å si rett ut. Når FrP sier «vi må våge å ta debatten om muslimers kriminalitet», så etterlyser de ikke noen undersøkelse av hvordan saken faktisk ligger an. Det antydes at dette er en vedtatt sannhet fremfor en nødvendig debatt, og at de er modige som tør å løfte fram en problemstilling.

– *Hva tenker du om hijab på jenter i barneskolealder?*

– Foreldre bestemmer hva barn skal ha på seg, og etter hvert som barnet vokser til, får et mer bestemmelsesrett over hvordan de kler seg. Og det er akkurat den muslimske klesformen som skaper så enorme reaksjoner! Selv om man ikke liker hijab på småjenter, og tenker at det er veldig feil, hva gjør mest skade: Ved et forbud, ville et helt voksensamfunn nærmest sykelligjøres. Dette er et typisk eksempel på hvor fokus ligger i den politiske debatten.

MISLIKER MISJONERENDE SEKULARISME

Ifølge Esbati er media allerede er oversvømmet av utspill og debatt om innvandrere og spesielt muslimer, og at vi derme går glipp av andre, viktige diskusjoner, som er relevante for alle nordmenn, også innvandrere. Dessuten mener at han begrepet «religionskritikk» kan være problematisk, da det kan skjule sjikane eller politiske angrep. Hans forståelse av islamofobi handler i mindre grad om religiøse spørsmål, og har i større grad med muslimer som sosiokulturell gruppe å gjøre.

– Problemet, mener jeg, er at det finnes en slags misjonerende sekularisme, eller aggressiv ateisme, som jeg ser som insensitiv overfor sin egen posisjon i samfunnet. Egentlig er det selvfølgelig at man forstår hvilken posisjon man selv har når man angriper en annen. Jeg tenker at den humanistiske, eller aktivt ateistiske bevegelsen, i blant har oppført seg på en trist og dårlig måte, og representert ganske reaksjonære strømninger i samfunnet.

Esbati minner om at han selv ikke har trodd på noen gud siden han var tre-fire år gammel, og at han personlig mener at folk som ser verden fra et religiøst synspunkt tar veldig feil.

– Men det er et langt skritt derfra til å være aggressivt misjonerende i å skulle avsløre noen andre. Folk kan ta feil av verden på mange ulike måter, uten å fortjene den behandlingen mange muslimer har fått i en del vestlig media de siste årene.

Noen lette regndråper faller, og ser ut til å være de første av flere. Vi går opp til leiligheten i annen etasje, der paret er i ferd med å komme i orden. Noen flyttekasser står fremdeles uåpnede, men de store bokhyllene er velfylte, fra gulv til tak. I den lyse stua står det sju-åtte vaser med blomster, noen av bukettenes er friske, men de fleste ser ut til å ha stått i et par uker.

– *Har hendelsene den 22. juli, og reaksjoner i kjølvannet av disse, påvirket ditt menneskesyn?*

– Jeg har reflektert mye omkring

dette temaet, men jeg har ikke endret mine tanker om menneskeverd.

Esbati blir stille en stund, tar en slurk vann og ser ut til å samle tankene.

– Man får en større nærhet til at mennesker har så mye i seg. Folk er i stand til å gjøre veldig mye godt, men også mye... mindre godt i slike krisesituasjoner. Man mobiliserer masse fysisk og følelsesmessig energi ved en opplevelse som denne. Det er også et menneske, han som bruker all tankekraften sin på å planlegge en så... bisarr dåd. Men jeg har verken blitt mer svartsynt eller noe lysere til sinns i etterkant av det som skjedde.

– Å GJØRE NOE UT AV DEN TIDEN VI HAR

– *Du er ikke religiøs, sier du – kan du fortelle om ditt livssyn, dine kjerneverdier?*

– Man trenger ikke være religiøs for å se det storslagne og vakre i verden, der tror jeg heller det kan være et hinder med religion. Vi er mennesker i kraft av de som finnes rundt oss, og det samfunnet vi lever i. Jeg ser at mennesker er uhyggelig sosiale vesen, og man er ikke en person, uten sin kontekst. Men man har mulighet til å påvirke sine relasjoner, verden rundt. Og det er noe fantastisk å gi næring til, og utvikle.

Frukten av mange menneskers samspill kan bety noe stort.

– *I hvilken grad har du i løpet av oppveksten reflektert rundt dette med mening?*

– Njaa... i motsetning til sånn det kan fremstå, kan anledningene for slike tanker bli litt... *futtiga*, litt små. Jeg synes at verden er så kompleks at det holder lenge å fundere over hvordan den henger sammen, hvordan man kan endre den, og hva som er bra og dårlig. Så dét er mening for meg, å gjøre noe ut av den tiden vi har. Det er klart, iblant kan jeg rammes av følelsen av at jeg gjør for lite ut av livet mitt, generelt – at jeg burde rekke mer. Det kan være både av det helt nære, individuelle, rundt dette med å være privilegert, å ha hatt flaks. At jeg burde anstrenge meg mer for å påvirke andres liv, fremfor å slappe av. Så klart jeg fundrer over det med mening iblant. Ja. Det er mening.

– *Øverst på bloggen din, Esbatis kommentarer, siterer du Antonio Gramsci: «Å leve er å ta stilling. Jeg hater likegyldige mennesker.» Hva legger du i ordet «hat» her?*

– Altså, sitatet er interessant, fordi den andre delen direkte bekref-

ter den første. Det er en sterk uttalelse, og ordet «hater» må forstås på rett måte... Å se verden, å finnes i den, og ikke anstrenge seg for å gjøre den litt bedre – det synes jeg er frustrerende.

Esbatis begrensede dagsform begynner å bli tydeligere. Tenkepausene blir lengre, øynene smalere og han har sunket ned i sofaen. Så avslutningsvis; hva tenker han om farsrollen?

– I motsetning til på andre områder, har jeg ikke forberedt meg ved å lese meg grundig opp på emnet. Jeg tror det er viktig å huske på at dette er et helt nytt og eget menneske, og det har vært viktig i min foreldrerelasjon. De har virkelig hørt på meg, som person. Uten å skjemme bort, men gi masse kjærlighet, ta seg tid og lytte. Den kommunikasjonen, både den med ord og den ordløse...

Esbati stopper opp et øyeblikk, smiler, blikket er ufokusert og mildt.

– Jeg liker barn veldig godt, de er fascinerende, små mennesker. Man må bruke både fantasi og intelligens når man forsøker å forstå hvordan de tenker, de er ikke skrudd sammen som deg. Og det er tilfredsstillende å bare sitte og kikke, når de leker... Det er en god følelse.

Har vi multi-kulturalisme i Norge?

MULTIKULTURALISME

Multikulturalisme er en bestemt idé for integrasjon, der kjernen er aksept av forskjeller fremfor assimilering. En multikulturell samfunnsorden er et samfunn der mindretallet deltar med like rettigheter og plikter, uten å måtte oppgi sine nasjonale, kulturelle eller religiøse særtrekk.

(kilde: Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, Wikipedia)

FRI TANKES PANEL

Vi stilte følgende spørsmål:

1. Hva legger du i begrepet multikulturalisme?
2. Er det norske samfunnet preget av multikulturalisme?
3. Hvem ønsker multikulturalisme?
4. Hvordan står begrepet i relasjon til pluralisme og verdirelativisme?
5. Står multikulturalisme i et motsetningsforhold til integrering?

til et panel bestående av:

Jonas Gahr Støre, utenriksminister, statsviter og ideolog for Arbeiderpartiet; Asle Toje, statsviter, forsker og kommentator; Shazia Sarwar, journalist i TV2 og redaktør for Blend – Norges flerkulturelle magasin; Lars Gule, islamekspert og førsteamanuensis ved Høgskolen i Oslo; Snorre Valen, stortingsrepresentant for Sosialistisk Venstreparti; Inger Lise Lien, sosialantropolog, forsker ved ; Cora Alexa Døving, religionshistoriker og seniorforsker ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter.

Eksisterer multikulturalisme som ideologi i det norske samfunnet, og har integreringspolitikken i tilfelle vært påvirket av det?

Tekst: Marianne Lyné Larvoll Melgård

Kritikk av politisk multikulturalisme står sentralt i masse-morderen Anders Behring Breiviks såkalte manifest, og tankegodt og retorikk herfra er lett gjenkjennelig i andre stemmer fra ytre høyre fløy. I dag brukes begrepet på to svært forskjellige måter, noe som skaper forvirring. Enkelte bruker ordet for å beskrive et samfunn preget av kulturelt mangfold, slik Norge er i dag. Men begrepet multikulturalisme innebærer en konkret ideologi, filosofi eller politikk, som en reaksjon på en multikulturell realitet, der det legges aktivt til rette for at kulturelle forskjeller vernes.

Via ulike kommunikasjonsansvarlige i Utenriksdepartementet får vi svar pr epost fra utenriksminister og mynter av begrepet «det nye norske vi», Jonas Gahr Støre.

– *Hva legger du i begrepet multikulturalisme?*

– Jeg synes ikke multikulturalisme er et anvendelig begrep. I begrepet ligger det en likestilling av alle kulturer og tradisjoner nærmest uavhengig av innhold. Det medfører at ingen praksis kan settes over andre eller at en praksis kan stå som referanse for andre. Jeg synes begrepet ligger farlig nær relativisme.

– *Er det norske samfunn og offentlig politikk preget av multikulturalisme?*

– Nei, det synes jeg ikke. Enkelte akademiske retninger og noen ordskifter har nok hatt multikulturalismen som rettesnor, men det har ikke preget samfunnsutviklingen i Norge.

– *Er det ønskelig?*

– Alle tradisjoner eller skikker bør underlegges samme kritiske søkelys som vi er vant til fra moderne samfunn som det norske. I det norske samfunnet har vi noen universelle normer og demokratiske retningslinjer som alle skal følge. Disse blir dermed er retningsgivende for hvordan man utøver sitt livssyn, sin kultur eller sine tradisjoner.

– *Hvordan står multikulturalisme i relasjon til verdirelativisme og pluralisme?*

– Jeg tror en på et teoretisk plan kan argumentere for multikulturalisme uten å være verdirelativist. Men i praktisk gjennomføring ser jeg det som vanskelig å på den ene siden sette noen verdier som retningsgivende og overordnet hvis man samtidig fremhever multikulturalismen som en bokstavelig «isme».

– *Står multikulturalisme i motsetning til integrering?*

– Jeg tror mange «multikulturalister» vil si at det ikke er en motsetning, men en forutsetning. Det er jeg ikke enig i. Ap er grunnleggende positive til det mangfoldige samfunnet. Men det er viktig for oss at vi er tydelig på våre verdier og på demokrati, rettsstat, menneskerettigheter, likestilling og likeverd som vårt samfunns fundament. Dette fundamentet og dets samfunnsinnretning er absolutte og gjelder for alle – uavhengig av bakgrunn. Men på dette fundamentet skal vi ha toleranse og la mangfoldet blomstre. Skal vi bygge «et nytt vi» må vi være tydelig på hva dette «vi» skal baseres på – ellers blir det ikke «vi», men oss og de. Satt på spissen kan dermed multikulturalismen bidra til segregering og ikke til integrering.

Foto: Istockphoto

Slik?

Men ikke slik?

Foto: Scanpix

Asle Toje:

– Ap har vært multikulturalismens forsvarer

Asle Toje er statsviter, utenrikspolitisk forsker og kommentator på høyresiden. Han satt også i det regjeringsoppnevnte utvalget som leverte sin rapport om integrerings- og inkluderingspolitikken i Norge i juni i år. På Human-Etisk Forbunds landskonferanse *Dialog eller konfrontasjon?* i 2010 deltok han som skeptiker til «det flerkulturelle prosjektet».

– *Hva legger du i begrepet multikulturalisme?*

– Jeg tenker da på definisjonen fra Canada, som ble gitt lovs form for å komme Quebecs separatister i møte og hvor kravet om integrasjon er meget lavt. Multikulturalisme gir kulturelle minoriteter rett til å praktisere sin kultur, som om de levde i et annet samfunn. Både kjønnsroller, klesdrakt, språk og moral beskyttes, i kraft av å være uttrykk for kultur. Begrepet er uløselig knyttet opp til parallellsamfunn som et nødvendig resultat.

– *Finnes multikulturalistisk ideologi og politikk i Norge?*

– I Norge kalles *multikulturalisme* for *flerkultur* – det er en distinksjon uten endret meningsinnhold. Multikulturalisme finnes helt klart og er det sporet vi fortsatt er på. Morsmålsundervisning er et godt eksempel. Lite har gjort mer skade på integreringen enn kombinasjonen morsmålsundervisning og kontantstøtte til innvandrerforeldre. Forskning fra Tyskland viser at barna som har undervist i morsmål, ofte kommer fra kulturer med lite kulturell kapital, og lite utdanning. Når disse barna forventes å lære to språk på en gang, ender barna i praksis opp som analfabeter innen to språk de kun behersker muntlig. Jeg mener ikke at det problematisk at pakistanske barn lærer urdu, men det er ikke den norske skolevesenets oppgave, ikke når det går på bekostning av å lære det språket vi faktisk snakker i Norge.

– *Jonas Gahr Støre mener at multikulturalisme ikke har påvirket det norske samfunnet.*

– Der tar han feil, han og Arbeiderpartiet har nettopp vært multikulturalismens forsvarere i Norge! Gjør et kjapt googlesøk på navnet

Døra på klasserommet sier velkommen på 17 ulike språk. Asle Toje mener morsmålsopplæring er problematisk utslag av multikulturalisme.

han og multikulturalisme, så vil du se. Han har tidligere brukt begrepet om Norge og partiets politikk. Men han er en flink politiker og sorterer ut debatter som er ubehagelige. Norge kom riktig nok sent til festen. Etter Canada var England og Nederland tidlig ute, før Tyskland og deretter Sverige gikk inn for multikulturalistisk politikk. Jagland gikk ut i Financial Times etter 22. juli og tok avstand fra politikken, men det har vært Arbeiderpartiet og SV som har knyttet seg til multikulturalisme siden 90-tallet.

Toje trekker fram Frankrike som et land som vet å følge opp sine grunnverdier om frihet, likhet og brorskap.

– Da de forbød bruk av burka i det offentlige rom, var det nettopp fordi bruk av heldekkende burka er en tydelig manifestasjon av avstandtagen fra det franske storsamfunnet og den franske kulturen. I Norge ser vi rutinemessig trygging av innvandrerkvinner, en standard for multikulturalistisk praksis, som muliggjør at de fortsetter å leve segregete fra det norske samfunnet. Og det er resultatet av multikulturalisme; at fellesskapet betaler for at ikke-norske kulturer skal kunne praktiseres som om de var i et annet land.

Toje synes det er vanskelig å få tak på hva Gahr Støre egentlig mener når

han snakker om å bygge «det nye vi».

– Det er kanskje et kjennetegn ved hans retorikk: at det høres tilforlatelig ut, men at det er vanskelig å bli klok på hva han egentlig sier.

– *Hvordan forholder multikulturalisme seg til verdirelativisme?*

– Det er vanskelig å se hvordan multikulturalisme kan føres som politikk, uten å ende opp i verdirelativisme. Bakgrunnen i Canada, var jo at Quebec kom nært en løsrivelse, og dermed fikk en garanti fra kanadiske myndigheter – de skulle få fortsette å leve som franskmenn i Canada, og slippe å forholde seg til det engelsktalende flertallets verdier og kultur. De ble lovet kulturell autonomi, ved at majoriteten ikke kunne felle dom over deres minoritetskultur.

Toje karakteriserer redefineringen av kvinnelig omskjæring som kjønnslemlestelse som et backlash for multikulturalisme i Norge.

– Forutsetningen for at noen ønsker å bosette seg i Norge, må være at de ønsker å integreres i det norske samfunnet. Og spesielt overfor minoritetsgrupper som lever på trygd, må vi kunne stille større krav enn vi gjør i dag. Det vil være mer på linje med den politikken danskene har ført de siste årene.

Shazia Sarwar:

– Ikke bekymret

Shazia Sarwar er journalist i TV2 og redaktør for det flerkulturelle magasinet Blend. Hun er oppvokst i Norge med pakistanske foreldre.

– *Hva legger du i begrepet multikulturalisme?*

– Jeg har alltid tenkt at det betyr et flerkulturelt samfunn, men at enkelte flerkulturelle holder på kulturen fra «gamlelandet» og isolerer seg fra stor-

ordentlig jente» i dag. Jeg tilhørte det første kullet med jenter som tok høyere utdanning. I dag har det skjedd en voldsom endring, og norsk-pakistanske jenter klarer seg så utrolig bra! Jeg tror virkelig at vi er på rett vei.

Sarwar mener det foregår et religiøst ungdomsopprør blant ungdom med innvandrerbakgrunn i dag.

– Unge gutter blir konservativt religiøse, og unge jenter velger å ikke seg hijab. Men om en ung kvinne velger å ta på seg et hodetørkle som hijab, kan ikke storsamfunnet innskrenke hennes individuelle valgfrihet – selv om man ikke liker det. Enkelte regler *er* universelle, og jeg er enig med Lars Gule i at menneskerettighetene er et godt, felles grunnlag for lovgivning og moral. Grensen for hva man skal tolerere av uttrykk for kultur går ved lovbrudd, mener jeg.

– **Ser du uttrykk for multikulturalistisk politikk i Norge i dag?**

– Egentlig ikke. Og i løpet av de siste årene har debattklimaet blitt betraktelig skjerpet, mener jeg. De 99 punktene Arbeiderpartiet lanserte som utgangspunkt for fremtidig integreringspolitikk, viser med all tydelighet at man har lagt bort silkehanskene. Så nei, jeg er ikke bekymret verken for multikulturalisme eller verdirelativisme i det norske samfunnet.

Foto: Scanpix

samfunnet. I mitt tilfelle tilhører jeg en norsk-pakistansk kultur, i tillegg til den felles norske.

– **Når man definerer multikulturalisme som at uttrykk for en minoritetskultur skal beskyttes, selv om det vanligvis ikke ville blitt god tatt av storsamfunnet – hva tenker du da om en slik ideologi?**

– Da er det snakk om mange gråsoner. Kulturell bagasje kan absolutt ha et positivt fortegn, og kan tilføre samfunnet noe verdifullt. Men så har du ukultur, i ekstreme tilfeller tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse, som absolutt ikke kan aksepteres. Da må vi si klart ifra og vedta lovfestede forbud. Likevel kan disse forbudene være vanskelige å håndheve, og i praksis er det umulig å forby diskriminering.

– Det må skje en holdningsendring, og det må skje gradvis. Som norsk-pakistanter har jeg vært vitne til en enorm utvikling i dette miljøet i løpet av de siste 20 årene. Da jeg var tenåring på slutten av 90-tallet, var det at jeg gikk i bukser og fikk meg jobb, ikke helt greit for det norsk-pakistanske miljøet i Oslo. Man ble ansett som korrekt antrukket om man gikk i pakistanske klær. Å gå i bukser indikerte at man var frigjort – slik hijab er symbolet på å være «en

Lars Gule: – Multikulturalisme som politikk er uheldig

Filosof, samfunnsdebattant og postdoktorstipendiat ved Høgskolen i Oslo, Lars Gule, markerte seg i sin tid som generalsekretær i Human-Etisk Forbund både som forsvarer og kritiker av minoritetslivssyn. Han poengterer at når man snakker om «multikulturalisme», handler det både om en ideologi og en politikk. Dette kan være en problematisk posisjon, men det forhindrer ikke at den samfunnsmessige *realiteten* er flerkulturell.

– Det kan argumenteres for at samfunnet alltid har vært flerkulturelt, men det er spesielt tydelig i våre dager, når vi har så mange elementer som viser forskjeller mellom individer og grupper.

Gule trekker i likhet med Toje fram Canada når det er snakk om en multikulturalistisk politikk.

– Der er man stolte av å ha utviklet multikulturalismen siden 70-tallet. Der føres en politikk som skal ivareta det flerkulturelle ved ikke bare passivt å akseptere mangfoldet, men ved aktivt å ta vare på, forsvare og legge til rette for ulike minoritetskulturer. Canada utviklet denne politikken tidlig, ikke minst på grunn av det frankofone Quebec, og fransk-kanadiernes ønske om å holde på sin franske kultur. Dette har også betydd at den engelskspråklige befolkningen i Quebec må godta å lære fransk.

Gule påpeker hvordan forsvarere av multikulturalismen hevder at også visse praksiser, som er uakseptable innen storsamfunnets rammer, må få fortsette som et uttrykk for en minoritetskultur.

– Dermed kan for eksempel diskriminering av kvinner eller homofile anses som uttrykk for kultur innen en gitt minoritet, hvilket en del forsvarere av multikulturalismen så hevder at majoriteten – og de diskriminerte! – må leve med. Denne tenkemåten innebærer at «kultur» som størrelse er noe mer enn summen av individers praksis, en slags overindividuell størrelse. For meg er dette ytterst problematisk. Jeg er *ikke* tilhenger av multikulturalisme som ideologi og politikk, men jeg forsvarer det flerkulturelle samfunn, nettopp som uttrykk for det mangfold som følger av individuell frihet. Derfor skal vi ikke bruke makt for å uniformere et samfunn, men vi behøver heller ikke å godta uheldige uttrykk for kultur. Overgrep mot individer, også innenfor en kulturell minoritet, skal stoppes.

– **Finnes multikulturalisme som ideologi eller politikk i Norge?**

– Om noen hevder at omskjæring av jenter, som i somalisk kultur, skal aksepteres, ville dette vært uttrykk for en sterk multikulturalisme. Andre har forsvart bruk av ansiktsdekkende niqab. Jeg er ikke for et generelt niqab-forbud, men det finnes åpenbart mange sammenhenger der brukere ikke kan opptre med tildekket ansikt, for eksempel som lærere eller ekspeditører i en forretning. På den annen side kan man heller ikke regne med å bli ekspedert i en bank eller i en forretning om man kom inn med ansiktet tildekket. Og personlig ville jeg sendt en student med niqab på gangen. I slike tilfeller er det med andre ord personen selv om setter seg utenfor normal omgang med mennesker i det offentlige rom.

– **Hvordan står begrepet multikulturalisme i forhold til pluralisme, og verdirelativisme?**

– Forsvar av multikulturalisme som ideologi, filosofi og politikk, vil ofte ende opp i verdirelativisme, for det da mangler et ståsted der vi kan vurdere ulike praksiser opp mot hverandre. Dersom vi for eksempel godtar at kvinner i enkelte minoritetskulturer har færre rettigheter enn menn, aksepterer vi forskjellsbehandling. Det er urimelig dersom utgangspunktet er at alle har det samme menneskeverdet.

– **Står multikulturalisme i et motsetningsforhold til integrering?**

– Det kan det gjøre, og det er derfor jeg mener multikulturalisme som politikk er uheldig. Det mangfoldet som oppstår som følge av individuelle rettigheter i et samfunn, som også omfatter et kulturelt mangfold, *det* står ikke i noe motsetningsforhold til integrering. Nettopp fordi et slikt mangfold eksisterer på basis av felles verdier, nemlig menneskerettighetene. Disse er universelle og utgjør det beste grunnlaget for integrering og samhandling mellom ulike kulturer.

Snorre Valen: – Finnes ikke som ideologi i Norge

Snorre Valen er stortingsrepresentant for SV. På spørsmål om hva han legger i begrepet, svarer han:

– Begrepet brukes ofte situasjonsbestemt i den norske debatten, som ideen om grupperettigheter, negativt ladet og en åpning for parallellsamfunn. Det er et vanskelig begrep jeg ikke bruker selv, da jeg er mer opptatt av individuelle rettigheter som likestilling og retten til arbeid.

– **Finnes den multikulturalistiske ideologien, og eventuelle politiske utslag, i Norge?**

– Jeg mener nei, tvert imot er dette en idé som først og fremst brukes av høyresida om politikk de ikke liker, eller hvilke konsekvenser de innbiller seg at politikk skal få. Dagens Norge er flerkulturelt og mangfoldig, ikke som et utslag av en villet politikk om et så bredt kulturelt og etnisk uttrykk som mulig, men som et resultat av nødvendig arbeidsinnvandring, samt asyl- og flyktningpolitikk. De som bruker begrepet multikulturalisme, som Christian Tybring-Gjedde i sin kronikk i Aftenposten i fjor, fremstiller dette gjerne som en slags konspirasjon mot det særnorske. På den måten vil krefter på høyresida dehumanisere minoritetsgrupper og tillegge disse meninger og egenskaper som gruppe, sier Valen.

– Multikulturalisme som begrep fikk et oppsving etter 22. juli, og det er viktig ikke å la terroristen og kreftene på ytre høyre fløy vinne gjennom, ved å etablere dette begrepet som en

norsk realitet. Det som teller, er en nyansert debatt om de viktigste punktene i norsk politikk – om likestilling, arbeidsliv, velferd og bolig.

– *Toje anklager Ap og SV for å ha vært multikulturalismens forsvarene siden 90-tallet, hva sier du til det?*

– Det er jo ikke overraskende, han hegner vel til FrP. Norge er flerkulturelt, ja, og vi skal ha en grunnleggende respekt for enkeltmenneskers kultur og tro. Men det kan iblant virke som en konkurranse i hvem som kan fremstå som den hardeste forkjemperen for sekulære verdier. Selv har jeg gått mot statsstøtte til trossamfunn – det er en menneskerett å praktisere sin tro, men jeg mener at staten ikke trenger å finansiere denne troen. Toje og FrP bør heller se på den motstanden partiet har hatt til likestillingstiltak.

– *Toje mener morsmålsundervisning er et utslag av multikulturalisme?*

– Da antyder han at dette er en særrettighet for en liten minoritet, men vi har en saklig tilnærming til undervisning i morsmål. Omfattende forskning viser at barn som lærer morsmål utvikler en sterkere språksans, og at de dermed også lettere lærer norsk. Da ville jeg spurt hvor logikken ligger i at FrP ønsker å kutte ned på norskundervisningen for barn av innvandrerforeldre.

Cora Alexa Døving hevder multikulturalisme i norsk integreringspolitikk bare har bestått av enkle og pragmatiske tilrettelegger for innvandrere fra ikke-vestlige samfunn. Her besøker Jonas Gahr Støre norsskurs for somaliske kvinner. Foto: Scanpix

Inger Lise Lien:

– Handler om hensyn til grupper, fremfor individet

– Det blir lagt veldig ulik mening i begrepet multikulturalisme, sier sosialantropolog Inger Lise Lien. Hun har forsket på sider av det flerkulturelle samfunnet.

– Slik det blir brukt i dag handler det gjerne om å leve flere ulike kulturer sammen. Multikulturalisme peker på begrepet assimilering, som kontrast, og handler om mennesker i grupper, og grupper i samfunnet, fremfor individer.

Lien påpeker at ordet *integrering* kan forstås på mange måter.

– En måte er koplet til multikulturalistisk tenkning. Psykologen Leo Eitinger formulerte dette på 1980-tallet: integrering betyr at kulturer kan leve side om side, og de kulturelle

minoritetene kan selv velge i hvilken grad de ønsker å integreres i majoritetskulturen. Dette står i kontrast til segregasjon, eller assimilasjon. Jeg tenker på multikulturalisme som den integreringen Eitinger definerte.

Lien mener dette innebærer at kulturelle minoritetsgrupper kan velge sin egen identitet og velge i hvilken grad de ønsker å dele stor-samfunnets verdier.

– Dette var jo sjenerøst tenkt overfor gruppene som var i mindretall, og tanken var at vi ikke kunne kreve at de skulle assimileres, eller bli som oss. På den andre siden ønsket man *ikke* segregasjon, men i ettertid har man spurt seg – hva betyr egentlig dette i praksis? Og da har kritikken mot multikulturalismen kommet. Da disse ideene ble formulerte, kjente vi ikke hverandre så godt – da de første innvandrerne fra ikke-vestlige kulturer kom, var holdningen «Å, dette er så spennende, og de er så søte». Men da vi ble kjent, kom det frem at enkelte praktiserte kjønnslemlestelse eller tvangsekteskap, og dette var deres kultur og tradisjon. Da idealet ble testet mot virkeligheten, var ikke multikulturalisme som ideal så greit likevel – det var ikke særlig gjennomtenkt, sier hun.

– Det praktiske problemet ligger i at multikulturalisme handler om hensyn til grupper, fremfor individets frihet. Det har vært en læringsprosess, der man begynte med å gi mye respekt og stille få krav, men så oppdager vi at flere av minoritetenes tradisjoner er ulovlige her i Norge. Og i møte med lovene, demokratiet og menneskerettighetstenkning, blir multikulturalisme problematisk.

– *Ser vi uttrykk for multikulturalisme i Norge i dag?*

– Dersom vi ser mellom fingrene med forhold som vi ellers ikke ville tolerert – så som tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse – så ja.

Cora A. Døving:

– Det er lurt å anerkjenne forskjeller

Seniorforsker ved Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter, Cora Alexa Døving, stilte seg i en Samtiden-artikkel (i forbindelse med utgivelsen av sin bok *Integrering: Teori og empiri*) kritisk til at det i så stor grad var elendighetsbeskrivelsene av integreringen som slapp til i mediene: «Andre generasjons innvandrere er godt integrert i arbeidsmarkedet, de

praktiserer større grad av likestilling mellom kjønnene enn sine foreldre, jentene tar mer utdanning enn snittet og innvandrerbefolkningen generelt støtter opp om de demokratiske prinsippene.»

– Når ordet «multikulturalisme» brukes i media, blandes det gjerne sammen med multikulturell. Derfor er det uheldig at det brukes.

Døving mener at hun ofte ringes når presse ønsker at noen uttaler seg positivt til multikulturalismen.

– Verken jeg eller noen jeg kjenner til er forsvarene av radikal eller dogmatisk multikulturalisme – det ville vært apartheid. Men jeg er nok mer positiv til enkelte elementer ved multikulturalismen enn mange andre.

Hun hevder multikulturalisme i norsk integreringspolitikk bare har bestått av enkle og pragmatiske tilrettelegger for innvandrere fra ikke-vestlige samfunn, som å oversette helseinformasjon, åpne for halalmat i institusjoner eller investere i interkulturelle opplæringstiltak.

– Tiltak som dette mener jeg fører til økt lojalitet, takknemlighet og tilknytning til Norge, og bedre integrering snarere enn segregering. Jeg snakker ikke om store tiltak for særrettigheter, understreker hun.

Døving mener den finansielle støtten til trossamfunn – også minoriteter – er den ordningen som minner mest om multikulturalisme.

– Men ordningen er ikke blitt til som følge av multikulturalisme, men som en konsekvens av statskirkeordningen. Kritikken av multikulturalismen hviler på antakelsen om at grupperettigheter vil føre til segregering, men i Norge har man aldri hatt den

Er hijab i politiet multikulturalisme i praksis? I Sverige har det siden 2006 vært tillatt med religiøse hodeplagg til uniformen. Svært få benytter seg av muligheten, men Masooma Yaqub, passkontrollør og ansatt i grensepolitiet, benyttet retten i 2009. Foto: Scanpix

type grupperettigheter. De få særtiltak som er blitt gjennomført, handler om endringer i offentlige institusjoner, og jeg tror ikke det er noe hinder for integreringen å ha en bredere kulturell åpenhet i fengsel og på sykehus. Jeg ser klare forskjeller mellom å gi rom for ulike praksiser som ikke rører ved sentrale verdier i vårt samfunn – som å få bruke turban i forsvaret eller ha bønnenrom på Gardermoen – og for eksempel åpne for parallelle rettsinstitusjoner, som shariadomstolene de har i England, sier hun.

– Jeg er *ikke* relativist. Jeg tror på betydningen av felles arenaer og felles verdier i et samfunn.

Døving reagerer på Tojes kommentar om skaden kontantstøtte og trygding av innvandrerkvinner gjør.

– Det er en fullstendig mistolking av hva multikulturalisme er! Det har ingenting med multikulturalisme å gjøre, men med norsk velferdspolitik. Og skal man foreta endringer her, skal det gjelde alle borgere – ikke bare innvandrerkvinner.

– Det er naturligvis ingen idé å tenke i grupper når det er snakk om integrering, men det er lurt å anerkjenne at det finnes forskjeller i den praktiske hverdagen. Forsvaret er et eksempel, de hadde ingen problemer med å la rekrutter bruke turban eller hijab til uniformen.

– *Enkelte vil si det er en viktig nasjonal verdi at man ikke bruker religiøse klesmarkører til uniformen?*

– Jeg har forståelse for at det ble en debatt om hijab og politiuniformen. Om staten skal visualisere sin religionsnøytralitet eller speile mangfoldet er en interessant debatt.

Døving reagerer også på Liens uttalelser, blant annet om kjønnslemlestelse og tvangsekteskap som kulturelle verdier.

– Kan man forestille seg *en* eneste forsvarer av multikulturalisme, som mener at å tillate slike handlinger er en del av multikulturalisme? Det er kriminelle handlinger Lien trekker frem. Men dette er den typiske kritikken som fremsettes mot multikulturalismen – den settes stadig i bås med verdirelativisme. Klart vi har støtt på noen problemer i løpet av de siste tiårene med innvandring, men det har aldri vært noen som har forsvart en «lev og la leve» eller «heia alt»-holdning, som skisseres over, sier hun.

– Norske, statlige institusjoner som tar imot flyktninger, har lagt vekt på opplæring i kulturforståelse – dette bidrar til færre konflikter og kan kalles et uttrykk for multikulturalisme. Dette handler om et grunnleggende syn på åpenhet som den beste måten å møte innvandrere på.

– *Din bok Intregrering: Teori og empiri er blitt kalt et forsvar for multikulturalismen. Stemmer det?*

– Nei. Den er et forsøk på å forklare begrepet, og forsvare den delen av filosofien som gir rom for forskjeller i et samfunn. Et kapittel omhandler at vi kan gi grupper noen avgrensede rettigheter, i tråd med multikulturalistisk tankegang, uten at dette vil ha noen effekt på samfunnet ellers. For eksempel ved å la noen barn bade i stillongs fremfor badedrakt.

Døving påpeker at det at trossamfunn kan unndras loven om likestilling ved ansettelse, er et eksempel på multikulturalistisk politikk.

– Dermed kan for eksempel jødene utelukkende ha menn i religiøse lederposisjoner foran alteret, men gruppen må fremdeles forholde seg til diskrimineringsloven ute i storsamfunnet. I boka tar jeg også for meg problema-

tiske aspekter ved multikulturalisme i land som England, som ved store antall privatskoler, få fellesarenaer, de britiske shariadomstolene til sosiale spørsmål, og andre elementer som fører til parallellsamfunn og økt segregering.

Omskjæringsdebatten

Skal omskjæring av gutter tillates i religionens navn? Er det multikulturalisme? HEFs hovedstyre gikk nylig inn for et forbud mot omskjæring av gutter. Hva synes du?

Shazia Sarwar:

– En meget volatil debatt. Steile fronter, uten tegn til å rykke på seg. Vi har en så sterk og absolutt mening om hva som er overgrep og ikke her hjemme. Derfor betegnes omskjæring av gutter som overgrep, og det brukes sterke og grafiske ord for å beskrive dette overgrepet. Mine to gutter er omskjært, med bedøvelse og uten noen form for ettermen eller smerter. Litt sutring noen timer den dagen de ble omskjært. Jeg har forståelse for de sterke følelsene som settes i sving hos motstandere av omskjæring, men det forandrer ikke på det faktum at mannlig omskjæring er en viktig del av den religionen jeg følger. Jeg synes det er synd at man kaster all forskning som støtter omskjæring på bål, fordi man mener man har fasiten. Her tror jeg tilhengere og motstandere aldri vil enes.

Asle Toje:

– Jeg ser logikken i det, vi har ingen tradisjon for omskjæring av spebarn i Norge. Unødvendige kirurgiske inngrep på et barns legeme er i utgangspunktet problematisk og HEF fortjener honnør for å ta opp dette spørsmålet.

Inger Lise Lien:

– Da tar man et skritt bort fra multikulturalisme, og går i retning av individets rett til å eie sin egen kropp, som et prinsipp som skal gjelde alle, uten unntak. Selv er jeg personlig humanist, og mener at menneskeverd skal respekteres, uavhengig av om man er barn av innvandrerslekt eller av etnisk norske. Derfor er jeg prinsipielt enig med HEF her. Også små guttebarn må få eie sin egen kropp, dersom vi tror på menneskeverdet. En relativist vil ikke holde opp abstrakte prinsipper, som gjelder alle, men ser prinsipper kun ut ifra kontekst. Som antropolog har jeg tidligere vært relativist i større grad, men har med årene innsett at jeg er en humanist.

Omskjæring – for foreldre å avgjøre?

Rituell omskjæring av guttebarn er en tusenårig tradisjon og svært viktig for jøder og muslimer. Dette bør ikke hindre oss i å stille spørsmål om praksisen bør fortsette.

I USA er hele 60 prosent av den mannlige befolkningen omskåret, mens gjennomsnittet i verden ligger på 20 prosent. I Norge er det særlig jøder og muslimer som foretar inngrepet. Selv om rituell omskjæring av gutter er svært utbredt, og ingen land har lovforbud mot skikken, bør ikke dette hindre oss i å stille spørsmålet om praksisen bør fortsette.

I disse dager er det et forslag ute på høring fra Helse- og omsorgsdepartementet om å lovregulere praksisen med å omskjære guttebarn på religiøst

eller tradisjonelt grunnlag. Skal inngrepet tilbys som en del av det offentlige helsetilbudet i Norge? Human-Etisk Forbunds hovedstyre har funnet det riktig å gjøre en prinsipiell avklaring, og har i sin respons tatt til orde for at omskjæring av små guttebarn ikke bør skje. Det samme har Barneombudet. De mener det må være opp til guttene selv å bestemme om de vil bli omskåret eller ikke og at det derfor bør innføres en nedre aldersgrense for inngrepet, for eksempel 15, 16 eller 18 år. *Dersom* minstealder ikke blir innført (noe som er sann-

synlig fordi forslaget ikke har bred støtte) støtter HEF subsidiært en lovregulering som skal sikre at omskjæringen skjer i helsemessige trygge rammer, slik at barna ikke skal lide unødig overlast.

Forslaget om at foreldre ikke lenger skal ha retten til å bestemme at deres små gutter skal omskjæres, har medført til dels sterke reaksjoner. Muslimske og jødiske ledere, men også en del humanister, mener at standpunktet er uklokt og provoserende. De understreker at foreldre som omskjærer sine barn ønsker det beste for dem, og at inngrepet forankrer barnas identitet og religiøse tilhørighet på en positiv måte. De mener at omskjæringen er et ukomplisert inngrep, som til og med kan ha visse medisinske fordeler, og at Barneombudet og Human-Etisk Forbund lager en stor sak ut av noe som i utgangspunktet ikke er det. Ideen om en nedre minstealder mener de er paternalistisk og viser en manglende forståelse og toleranse for annerledeshet. En mente at forslaget var preget

av en «tante Sofie»-holdning: *hvis bare alle var som meg, så ville alt bli bra.*

MENNESKERETTLIG UTFORDRENDE

Det er kanskje ikke så rart at noen opplever forslaget som krenkende og at det medfører uro og sinne. Når andre mennesker mener noe om ens måte å leve på, og til og med kritiserer det en selv setter svært høyt, kan dette være vanskelig. Imidlertid kan ikke religiøse praksiser – fordi de er religiøse – være fredet fra innsyn og kritikk. På grunn av de sterke følelsene som er involvert i debatten, er det imidlertid viktig å holde en respektfull og saklig tone.

Spørsmålet om foreldre skal forbys å omskjære sine guttebarn er menneskerettslig utfordrende. Det befinner seg nemlig i skjæringspunktet mellom foreldrenes rett og plikt til å veilede barna i religions- og livs-synsmessige spørsmål på den ene siden, og barns rettigheter på den andre. I bunn og grunn handler det om hvor langt foreldrenes bestemmelsesrett kan gå og i hvilken

Foreldrenes bestemmelsesrett over sine barn er nemlig ikke absolutt, men må drøftes ut fra hva som anses som det beste for barnet.

utstrekning samfunnet kan regulere foreldrenes avgjørelser. Når det kommer til omskjæring, er det berettiget å stille spørsmål ved hva foreldre kan bestemme.

Departementet hevder i høringsnotatet at det tilligger foreldreretten å beslutte om guttebarn skal omskjæres eller ikke, og at det verken strider mot FNs barnekonvensjon eller Den europeiske menneskerettighetskonvensjon. Flere har imidlertid kritisert departementet for ikke å ha drøftet saken grundig nok i et prinsipielt og menneskerettslig perspektiv. I forhold til barnekonvensjonen fra 1989 – en av de nyeste menneskerettighetskonvensjonene – tyder mye på at omskjæring av guttebarn *kan* være svært problematisk. Foreldrenes bestemmelsesrett over sine barn er nemlig ikke absolutt, men må drøftes ut fra hva som anses som det beste for barnet. Barneombudet spør derfor retorisk i sitt hørings svar til departementet: Er det til barnets beste å utsette det for et ikke-medisinsk betinget inngrep hvor det fjernes en funksjonell

kroppsdeler? Er det til barnets beste at inngrepet er smertefullt, og i verste fall kan medføre komplikasjoner? Er det til barnets beste at dette gjøres før barnet kan si sin mening? Og er det til barnets beste at foreldrene foretar fysiske irreversible føringer om barnets livssynsmessige tilhørighet? Ombudet konkluderer med at omskjæring av gutter er problematisk i forhold til flere av artiklene i barnekonvensjonen. Innføring av minstealder er derfor veien å gå. Da kan guttene selv foreta valget.

Noen, som Tore Lindholm ved Senter for menneskerettigheter, hevder at et norsk forbud mot omskjæring av gutter under en viss alder er menneskerettighetsstridig og at staten sannsynligvis ville ha tapt om en slik sak ble klaget inn for Den europeiske menneskerettighetsdomstolen. Muligens har han rett i dette. Samtidig uttaler Njål Høstmælingen, en annen menneskerettighetsekspert, at det å gripe inn i foreldres religionsfrihet allerede er gjort på flere områder. Eksempelvis er det ikke lov

å slå barn i religionens navn, selv om man mener at man har mandat til å gjøre det, ei heller å nekte barna å lære å lese og skrive. Han viser også til at Norge allerede har et forbud mot omskjæring av jenter. I og for seg vil det derfor ikke være unaturlig at et slikt forbud vil gjelde gutter, anfører han i et intervju i avisen Dagen.

MENNESKERETTIGHETER I UTVIKLING

Det kan være betimelig å minne om at menneskerettighetene er i stadig utvikling og myndighetsområdet i dag kan bli utvidet i morgen. Forutsetningen er at mennesker tenker, bruker ny kunnskap, snakker sammen og diskuterer. Sakte, men sikkert endres holdninger. Derfor er det viktig å være med i debatten og med åpenhet og rasjonalitet vurdere ulike argumenter. Det er å håpe at de trossamfunn som praktiserer omskjæring av gutter kan påvirkes og se at saken også har prinsipielle og barnerettslige sider. Det at en tradisjon har vart i tusen år, er ikke nødvendigvis et argument for at den må vare i tusen år til.

Lillian Hjort sitter i HEFs hovedstyre

Hva er menneskerettigheter:

Leder for Menneskerettighetsakademiet, Lillian Hjorth, skriver om problemstillinger knyttet til menneskerettighetene.

Send gjerne spørsmål til: lillian@mr-akademiet.no

Frihet, likhet og borgerkrig

Det syriske folkeopprøret fortsetter. Kravet om menneskerettigheter og ytringsfrihet har kostet tusenvis av liv, utallige fengslinger og daglig tortur. For mange fortsetter kampen om et fritt Syria under eksil i Libanon.

Tekst: Frida Skatvik

August 2011: Jeg har avtalt å møte to syriske menn i konferanserommet til Mayflower Hotel i Hamra, hovedgaten i Beirut. Uten å nevne hva vi skulle snakke om, avtalte vi møtestedet over telefon. Det eneste som var klart var at de ikke ville treffes på offentlig sted, heller ikke invitere noen inn i sine midlertidige hjem. Selv i Libanon – ytringsfrihetens oase i Midtøsten – er det ikke uten risiko å blottlegge aversjoner for det syriske regimet.

For å forstå hvorfor en ikke bør vise for stor begeistring for en eventuell omveltning, og hvorfor Libanon dis-

lenge etter at borgerkrigen var over i 1990, ble til slutt så upopulære at de var tvunget til retrett. Militær tilbaketrekning til tross: Syria var på ingen måte ferdig med politisk innflytelse i Libanon. I dag er Syria, sammen med Iran, Hizbollahs viktigste allierte. Beryktet for vellykket «motstand» mot Israelsk okkupasjon av Sør-Libanon er Hizbollah blitt det viktigste politiske partiet i Libanon. Da den arabiske våren var i emning i mars, snakket Hizbollahs leder, Hasan Nasrallah, entusiastisk om folkekra-vene i Bahrain, Yemen og Tunisia og Egypt. Revolusjonskravene i Syria, derimot, møtes med døde ører. Om ikke den politiske og religiøse deling-

Kypros, Sinai-ørkenen, deler av Tyrkia og Iran til et mektig Stor-Syria – har SSNP høstet bred støtte både i Libanon og Syria. «Hvem tror du vil tjene på at den arabiske verden blir stykket opp i småstater og svekkes?» spurte frisøren min en dag med en hårløkk som gissel. «Det er Israel.»

FRIHET, PLIKT, DISIPLIN OG MAKT

Utenfor hotellfoajeen i Hamra blaffer SSNPs flagg i den varme vinden. En stilisert, rød sykklon på sort bakgrunn, der hver av sykklonens fire armer symboliserer partiets grunnverdier: Frihet, plikt, disiplin og makt. Under flaggene, som er festet til hvert gatehjørne i generøs radius rundt den syriske ambassaden, sitter menn i plaststoler og kaster lange, betraktende blikk ved hver forbigang. SSNP har ett hovedkvarter i Damaskus – og ett her, i Beirut. Om noen skulle driste seg til en uvarslet demonstrasjon ved ambassaden, er partiets trofaste tilhengere raskt på pletten med syriske flagg, plakater av Bashar Al-Assad, boom blaster og, om nødvendig, våpen.

Uken tidligere ble undertegnede, sammen med 20 uavhengige menneskerettighetsaktivister, møtt velkommen med kniver og jernstenger da de var samlet til det som skulle være en fredelig demonstrasjon utenfor den syriske ambassaden. Syv endte på sykehus; én med brukket hofta, én med brudd i hodeskallen, flere med knuste ribben. (Bildene som skulle trykkes til denne artikkelen forsvant med kameraet, som ufrivillig byttet eier.) Da forholdet ble forsøkt anmeldt til politiet, som allerede hadde vært på stedet uten å gripe inn, ble aktivistene informert om at det var hensiktsløst å gå til sak mot SSNP. De har for stor politisk innflytelse.

Disse partiene er grunnen til at Habib Saleh (64) og Deiaa Al Dugmoh (25) helst vil unngå å treffes på offentlig sted. Ifølge menneskerettighetsaktivister har ni syrere blitt kidnappet i Libanon siden mars. Ingen vet hvor de er blitt bortført, eller om de er i live.

– TERROR HAR INGEN RELIGION

Habib og Deiaa er kommet for å snakke åpent om hva de mener om det syriske regimet.

– Jeg er ikke redd for å la meg intervju under mitt egentlige navn, sier Habib og viser fram passet.

– 8. august 1947. Du har bursdag i dag?

– Å, har jeg det? Uansett. Jeg har ingen ting mer å tape. Jeg er kommet til Libanon for å fortsette kampen for frihet her, sier Habib.

Han forteller hvordan han ble kjent med Deiaa, som på kort tid er blitt en nær venn. De møttes i fengsel, der de delte celle.

– Jeg anser ham som min sønn, sier Habib og legger armen rundt ham.

Generasjonskløften til tross: Habib og Deiaa deler drømmen om et fritt hjemland. I Libanon samarbeider de om å hjelpe opposisjonen i Syria, blant annet ved å frakte libanesiske blod til ikke-statlige syriske sykehus, som har gått tomme.

Det de derimot ikke deler, er religion. Habib er alawitt, Deiaa sunnimuslim. Hvordan forholder de seg til at det er alawitter – Al-Assads religion – som torturerer og dreper majoriteten av befolkningen, som er sunnimuslimer? Vil sunnimuslimene noen gang tilgi dette, om de selv skulle komme til makten?

– Terror har ingen religion, mener Habib.

Deiaa reiser seg for å tenne en sigarett. Det er tydelig at temaet er

– Min neste revolusjon blir mot Gud.

Habib Saleh

sosierte seg fra FN's fordømmelse av menneskerettighetsbrudd i Syria, må en samtidig forstå den politiske innflytelsen Syria har og har hatt i Libanon. Syria anerkjente ikke Libanons statlige suverenitet før 2008, da også den syriske ble ambassaden opprettet. At grensene mellom Syria og Libanon fremdeles kan krysses uten visum eller pass er noe mange har benyttet seg av – ikke minst de siste fem månedene.

Bakgrunnen for anerkjennelsen av Libanons statlige suverenitet fant sted tre år tidligere, da mange mistenkte at det var syrere som sto bak det uopklarte mordet på den sunnimuslimske statsministeren Rafiq Hariri. Syriske militærstyrker i Libanon, som hadde valgt å forbli i landet

en av befolkningen var tydelig nok fra før, har Hizbollahs støtte til president Al-Assad skapt ytterligere splittelse mellom de «vestligvennlige» sunnimuslimene, som har involvert FN i etterforskningen av drapet på nevnte Hariri, og shiamuslimske Hizbollah. FN's rapport om at Hizbollah er direkte involvert i Syria ved å drepe soldater som forsøker å forlate regimet, beskrives av Hizbollah som «nok et vestlig plot mot motstandskampen».

Et annet politisk parti med vesentlig innflytelse i Libanon er det såkalt sekulære syriske nasjonalistpartiet (SSNP). Til tross for – eller kanskje på grunn av – partiets mildt sagt utopiske mål: å forene Libanon, Syria, Irak, Israel, Palestina, Israel, Jordan,

أرواح شهداء
يد غدري
الوطن
تسنى
خارجي
الدائم
مقر الام
حد الموا
بعد الطهر
واستقرارها

– Jeg er ikke redd for å la meg intervju under mitt egentlige navn, sier Habib og viser fram passet. Deia til høyre.

betent. Selv om Habib og Deiaa ønsker seg et fredelig demokrati der sunnimuslimer, kristne, drusere og alawitter kan leve sammen, er det samledes Syrias fremtid skjør. Det er ikke bare blod og videosnutter, men også våpen, som smugles over grensene. Deler av opposisjonen, salafistene – sunnimuslimer forent i en anti-sekular, pietistisk tolkning av islam – har allerede organisert seg i terrorgrupper. De klassiske ingrediensene til en borgerkrig er til stede; en borgerkrig som kan splitte Syria i landets tre etniske og religiøse hovedgrupper: alawitter, sunnimuslimer og kurdere.

FENGSELET FOR Å HA «SVEKKET NASJONALE FØLELSER»

Da Habib ble løslatt i mai i år, kunne han takke internasjonalt press, syv engasjerte advokater og Amnesty. Den siste fengselsdommen hadde likevel kostet ham tre år. I 2008 ble han fengslet for åttende gang, anklaget for å «kringkaste løgnaktige nyheter som truet nasjonens moral» og «svekke nasjonale følelser». Som så mange ganger tidligere hadde han manet til syrisk reform i libanesiske og egyptiske aviser, den frie pressen. Første gang Habib fikk oppleve Hafez Al-Assads nybygde fengsler fra innsiden var i 1976, etter å ha kritisert Al-Assad, den nåværende presidentens far, for det illegitime militærkuppet i 1966 som ledet til presidentkupp i 1970.

– Mine tanker har kostet meg

mye. Jeg er ekspert på fengsel! sier Habib, som også har hovedfag i engelsk litteratur.

Om en ser bort fra ganglaget, som kan avsløre tre harde tiår, har han utstrålingen til en vennlig professor i sekstiårene. Til sammen har han tilbragt 14 år bak murene. Deiaa, derimot, ble fengslet for første gang i vår.

– *Hvordan er livet i fengsel?*

– Det er et fargeløst liv. Ingen musikk, ingen bøker, ingen muligheter til å skrive eller lese. Det eneste vi har tilgang til, er statskontrollerte syriske nyheter og actionfilmer. De gjør så godt de kan for å forsørge vår åndelige degenerasjon. Gjøre oss til dyr. Den eneste definisjonen på at man er i live, er at man ikke er død.

Når jeg spør hva slags tortur han ble utsatt for, må blikket vike. Habib vil helst snakke om Hafez Al-Assad; om hvordan han utropte seg selv til president etter å ha tapt krigen mot Israel og gitt fra seg Golan-høydene («andre statsledere ville tatt selvmord»), om massakren av titusener av sivile i Hama i 1982, og om hvordan lovverket ble endret slik at hans sønn, Bashar Al-Assad, kunne arve republikken som 34-åring i 2000. Personlige erindringer skulle han helst vært foruten.

– Alt tenkelig og utenkelig. Jeg har blitt puttet i en bilring og pisket, urinert på, hatt dryppende vann i øynene om nettene, fått elektrisk støt. Jeg har ikke tall på alle de gangene jeg har trodd jeg skulle dø.

Jusstudenten Deiaa, som ikke

snakker engelsk, forteller gjennom Habib at han ble kledd naken og hengt fra fiskekroker i taket.

– Det var ydmykende.

«Ydmykende» er neppe en overdrivelse. Jeg spør om de noen gang kunne føle et slags menneskelig fellesskap med fengselsvaktene som torturerte dem, om de noen gang viste spor av empati, tvil eller anger.

– Aldri! svares det kontant.

– De er ikke mennesker, de er beist! roper Habib.

– De er blottet for menneskelige følelser!

Deiaa reiser seg for å lukke vinduet. For sikkerhets skyld.

– *Hva får sikkerhetsmilitæret til å utføre slike handlinger?*

– De er lojale til det lovlige regimet. De har loven, makten og retten på sin side.

FRIHETENS INSTRUMENT

Det er det lovlige regimet Habib, Dejaa, og tusenvis andre er villig til å ofre livet for å endre. Videoklipp av barn, kvinner og pensjonister som blir torturert, apokalyptiske massakre og militærstyrker som feirer drap av sivile er blitt postet på You Tube siden folkeopprøret tok form i midten av mars. Scener Al-Assad nekter for at finner sted. («Det trengs ikke mer enn et brevkurs i grafisk design for å fabrikere slike videoer», mener hotellresepsjonisten, som holder med Hizbollah.) Informasjonspredningen ble forsøkt stanset ved å kutte elektrisiteten til de store byene,

en sanksjon som ble møtt med oppfinnsomhet:

– Vi begynte å legge Duracell-batterier vann, la det ligge en halvtimes tid for så å dyppe mobilbatteriet i det ladede vannet. Slik ladet vi mobilen. Det er enkel fysikk, forklarer Deiaa.

En kan skjonne at det ikke bare er livet – eksistensopprettholdelsen – i fengsel som er frihetsberøvende. Deiaa beskriver opplevelsen av de første demonstrasjonene som det å få et fremmed instrument i hånden for første gang, for så å begynne å spille vakker musikk.

– Jeg kunne se at alle rundt meg følte det samme. Det vi ikke engang hadde turt å snakke om i våre egne soverom, ble ropt i gatene! Da jeg ble lagt i bakken og sparket av sikkerhetspolitiet, kunne jeg ikke føle smerte. Kroppen min var full av adrenalin.

Habib uttrykker stor beundring for Deiaas generasjon. Og et snev misunnelse.

– Selv er jeg i slutfasen av livet. Jeg kan ikke si at jeg har hatt glede av én dag under Assads regime. Ikke én time har jeg kunnet være meg selv. Nå vil jeg kanskje få gleden av å se Assads fall, men jeg vil ikke få muligheten til å nyte et liv i frihet.

To kulørte tabletter fiskes opp fra skjortelommen. Én mot høyt blodtrykk, én mot stress.

– Min neste revolusjon blir mot Gud, sier Habib og svelger.

SKEPTIKER, SÅ KLART!

Marit Simonsen er masterstudent i biologi, men for tiden vikarierer hun som organisasjonssekretær i Humanistisk Ungdom

Halleluja!

Skeptikere liker ikke hallelujahstemning, men noen ganger roper vi hallelujah selv.

En ting skeptikere virkelig ikke liker, er hallelujastemning. Vi blir stressa

når folk heier og jubler og ser ut til å ta ting for god fisk uten å tørre eller å ønske å være kritisk. Vi ønsker oss et miljø hvor man alltid kan spørre «hvordan vet du det?». Men noen ganger roper vi halleluja selv.

Skeptikersuperstjernen Richard Dawkins gjestet nylig Norge, og folk møtte opp godt over to timer før innslipp for å få med seg en tjueminutters introduksjon han skulle gi som en del av et tre timer langt arrangement. Tidvis ser man den krasse ateisten omgitt av fans med t-skjorter merket «Dawkins is God».

Og i sommer betalte jeg flesk og reiste over 8 000 kilometer til Las Vegas for å delta på skeptikerkonferansen The Amazing Meeting (TAM), der 1650 hvinende skeptikere fikk følge med seg med skeptikerfiffen, se våre helter, og by klekkelige bud for å være med enkelte stjerner på scenen. Neste år feirer konferansen ti år, og den har vokst betydelig siden første gang. Skeptikere verden over gleder seg i månedvis, og når vi endelig er der stiller vi oss opp med færete smil ved siden av våre helter for å forevige et håndtrykk og et oppstilt trettisekunders møte.

SKEPTIKER-TILBEDELSE?

TAM har slagordet «A celebration of science, skepticism and critical thinking». Det er ønskelig å fremstå som en feiring, og ikke som en høymesse. Likevel hagler anklagene om at det er noe religiøst over samlingen. Ukritiske masser som hyller sine ledere har vi i skeptikerbevegelsen sett nok av hos andre – men vi kan nok se ut som en selv for de uinnvidde.

Jeg, som evolusjonsfan, har veske, t-skjorte, button og pin med Darwin eller «Evolution» på. Er det tilbedelse? Er skeptikere skyldige i den

Skeptiker-Marit med et knippe skeptikerhelter. Øverst f.v.: Teller, Richard Dawkins, Penn Gillett. I midten f.v.: Lawrence Krauss, James Randi, Richard Wiseman, Tim Minchin. Nederst f.v.: Simon Singh, Adam Sandler, Joe Nickell. Ukjent for deg? Google dem!

samme ukritiske holdningen som vi selv prøver å bekjempe?

Diskusjonen dukker opp med jevne mellomrom i miljøet. Fra podiet ble flere kritiske innvendinger til hele bevegelsen luftet: Hvordan vi snakker om oss selv og «de andre» og bruker språk som jeg i alle fall ikke hadde likt at ble brukt om meg (naive, uinformerte, dumme, fortjener det). I fjor holdt en stor figur i bevegelsen et foredrag om dette, kalt «Don't be a dick», og debatten rager fremdeles om tonen vi har overfor andre.

Dawkins var selv nylig gjenstand for en kontrovers da han bagatelliserte hvordan en jente ble tilnærmet i en heis midt på natten. (Google «elevatorgate» hvis du er nysgjerrig.) Kritikken haglet, og ryktet hans som

feminist fikk seg en skrape i lakken. Men de færreste har sluttet å anse ham som en autoritet og en viktig figur i vitenskapsformidling likevel, og vi jublet fremdeles da han inntok scenen.

En av foreleserne så det nødvendig å beskrive konferansen som «a wonderful intensification ritual» – og mente altså at det ikke er noe galt i å feire seg selv. Jeg, som er med å arrangere en liknende konferanse i Norge, må naturligvis si meg enig i det.

HOLDER ALLE TIL SAMME STANDARD

Å være kritisk til seg selv og egne holdninger er sentralt i skepsis, men hjernene våre jobber mot oss. Jeg jobber stadig med det – og jeg vet jeg innehar en haug med holdninger som sannsynligvis er meget tynt

begrunnet. Vi mennesker er dessverre veldig gode til å finne kilder som allerede er enige med oss.

Faren med dette er at vi aldri får undersøkt egne holdninger kritisk. Og dette er et innrykk mange har av skeptikere: at vi bare er nok en meningsgruppe som sitter i vårt ekkokammer og bekrefter hverandres holdninger. Nå håper jeg at jeg ikke bare er blindet av min egen gruppetilhørighet, mitt synspunkt tyder i alle fall på noe annet.

Skeptikere blir ofte tatt for å være negative «Nei-sånn-er-det-ikke»-folk. Og det sier faktisk noe om at vi ikke bare er et ekko-kammer. Vi er ute og undersøker hva andre mener. Vi utfordrer våre egne holdninger, vi møter argumentene der de serveres.

Vi er heller ikke redde for å kritisere våre storheter. Hvis du er den som hjelper andre til å nå et riktigere, mer logisk og sammenhengende syn, er du en helt, og den som endrer mening får heder og ære.

Det viktige er likevel ikke at vi tør å angripe autoriteter. Det viktige er at vi holder alle – i miljøet og utenfor – til samme standard for meningsgrunnlag. Det hjelper ikke å være autoritet, hvis noen oppdager en svakhet i argumentet ditt forventes det at du endrer mening. Dersom du ikke endrer mening i møte med ny informasjon, da kommer vreden.

Vi skeptikere legger æren vår i å vite hva «den andre siden» faktisk mener og hvorfor de mener det. Vi er ofte enige, men mye av engasjementet vårt kommer nettopp fra å utfordre egne syn og å undersøke om de holder. Det er poenget med vitenskapen. Jeg er kritisk, du er kritisk, han er kritisk, og kanskje kommer vi sammen litt og litt nærmere en sannhet. Og om vi feirer oss selv og våre fremskritt et par ganger på veien, så synes jeg faktisk vi fortjener det.

Eurabia

– ekstremhøyres konspirasjonsteori

Etter 22. juli er vi blitt kjent med begrepet «Eurabia»: forestillingen om et snarlig fremtidig Europa dominert av islam, politisk et vedheng til den arabisk-muslimske verden, med kristne og ikke-troende som annenrangs borgere.

Tekst: John Færseth

Begrepet Eurabia – en sammenstilling av navnene Europa og Arabia – ble introdusert i den politiske debatt i 2005, da den egyptiskfødte forfatteren Gisèle Littman, bedre kjent som Bat Ye'Or, utga boken *Eurabia: The Euro-Arab Axis*.

Bat Ye'Or har personlige grunner til å bekymre seg for det hun anser for å være fremtidens Europa: hun er selv av jødisk avstamning, og ble i likhet med de fleste andre egyptiske jøder etter Suezkrigen i 1957 presset til å forlate det som hadde vært hjemlandet deres i over to tusen år. Et hovedtema for henne har derfor vært *dhimmi*, dvs. levekårene for ikkemuslimer under islamsk herredømme, levekår hun beskriver som ydmykende og usikre:

«Uttrykket 'dhimmitude' (*dhimmitilstand*) kommer fra det arabiske ordet *dhimmi*. Det henviser til underkuede, ikke-muslimske individer og folkeslag som har godtatt en begrensende og ydmykende underkastelse under en voksende islamsk makt for å unnslipe slave- eller død.»

PLANLAGT EUROPEISK UNDERKASTELSE?

For Bat Ye'Or er *dhimmi*begrepet også en nøkkel til å forstå den politiske og kulturelle utviklingen i Europa siden 1970-tallet, og da spesielt den stadig mer kritiske holdningen overfor Israel. I en rekke bøker og artikler beskriver hun hvordan europeiske regjeringer med Frankrike i spissen utover 1960-tallet, og særlig etter

oljeboikotten i 1973, bestemte seg for å arbeide for å knytte tettere bånd til den oljerike arabiske verden. Formålet med dette var ifølge Bat Ye'Or både å unngå en fremtidig oljeboikott, erstatte den politiske innflytelsen disse landene hadde mistet på grunn av avviklingen av de tidligere koloniimperiene, og å kunne utgjøre en motvekt til supermaktene USA og Sovjetunionen.

Ifølge forordet til *Eurabia* har dette etter hvert gitt seg utslag i stadig flere arabisk-europeiske diplomatiske initiativer der de europeiske regjeringene som sin del av avtalen har forsynt den arabiske verden med teknologi, åpnet for økende innvandring fra den arabiske verden, inntatt en stadig mer kritisk posisjon overfor USA og – ikke minst støttet palestinerne mot Israel. På det kulturelle området er det blitt opprettet en rekke nettverk for europeisk-arabisk dialog. Disse arbeider jevnt og trutt for å endre europeisk academia til å fokusere på en tradisjon for sameksistens, noe som for Bat Ye'Or er historieforfalskning: når historikere og skribenter henviser til den religiøse toleransen i det muslimske Granada, er det ifølge henne rett og slett internalisert underkastelse, for ikke å si selvhat. I tillegg arbeides det for å fremme et forskjønnnet bilde av muslimer flest som moderate, noe som er like feilaktig. Islam er i virkeligheten en religion skapt for å spres med makt, og alle avtaler med «vantrø» er i beste fall midlertidige.

Alt dette er for Bat Ye'Or utslag av en bevisst underkastelsespolitikk som hovedsakelig tjener arabiske interesser, og som er et fullstendig brudd med den linjen Europa i over tusen år inntok overfor den arabiske, senere ottomanske erkefienden og som beskyttet oss mot å bli erobret av dem.

Bat Ye'Or siteres i dag på hundrevis av nettsteder. *Eurabia* er også i stor grad det ideologiske grunnlaget for nettsteder som *Gates of Vienna*, oppkalt etter den store beleiringen i 1683 da de ottomanske tyrkerne nær erobret Sentraleuropa før de ble slått tilbake av en felleseuropeisk koalisjon. Både navnet og ingressen, «*At the siege of Vienna in 1683 Islam seemed poised to overrun Christian Europe. We are in a new phase of a very old war*», understreker parallellene til dagens påståtte situasjon.

En som hyppig er blitt gjengitt her, er den norske bloggeren Fjordman. Fjordman går lengre enn Bat Ye'Or, og ser f.eks. på bistand til de palestinske områdene som utpressing for å unngå terrorangrep, og som en moderne utgave av skattene ikkemuslimer tradisjonelt har betalt: «*This shakedown corresponds to the Muslims' view of the jizya, the tributary tax paid by non-Muslims in exchange for not being killed. Documents from the Euro-Arab Dialogue frequently mention 'financial assistance' from the EU to Arab countries(...) some of this jizya tax is extracted from Europeans without their awareness.*»

«*In contrast, Eurabia — which asserts that the Islamicization of Europe didn't happen merely by accident but with the active participation of European political leaders — is hardly ever referred to at all, despite the fact that it is easier to document*». Fjordman (gjengitt på http://vladtepesblog.com/?page_id=289)

...ELLER KONSPIRANOIA?

De mange påstandene om at europeisk politikk overfor USA og Israel, den muslimske innvandringen og den multiukulturelle linjen innen kulturpolitikk og academia er et uttrykk for en bevisst – men godt skjult – unnfallenhetspolitikk, gjør at Bat Ye'Ors teorier til tider får trekk av konspirasjonsteorier.

Konspirasjonsteorier kjennetegnes blant annet av en sterk tro på at hendelser og prosesser som tilsynelatende ikke har noe med hverandre å gjøre, i virkeligheten henger sammen: Det ligger en skjult agenda bak for dem som har øyne å se med. Et annet kjennetegn er en tendens til å tillegge bakmennene stor makt – de er tilsynelatende i stand til å manipulere både politikere, finansvesen og media til sin fordel. Et eksempel på dette er når Fjordman hevder at selv offisielle befolkningsstatistikker blir forfalsket for å skjule hvor langt islamiseringen har kommet.

BALKANSKE PARALLELLER

En mulig parallell til teorien om en pågående «snikislamisering» er enkel-

te av de forestillingene som sirkulerte på Balkan før og under krigene på 1990-tallet. For eksempel ble det gjennom hele 1980-tallet jevnlig hevdet i serbisk presse at den serbiske utvandringen fra den daværende provinsen Kosovo, ofte omtalt som «Serbias vugge», skyldtes en jevn og skjult etnisk forfølgelse fra albansk side. Ikke at det var del av en generell fraflytting fra underutviklede områder som fant sted over hele det daværende Jugoslavia. Alle voldshandlinger fra albanere – som forekom – ble tolket som deler av en organisert kampanje for å drive ut serberne. Også de høye albanske fødselstallene, som var med å endre befolkningssammensetningen, ble tolket som en bevisst albansk politikk for å ta over. Enkelte gikk til og med så langt som til å hevde at det foregikk en skjult innvandring fra selve Albania. Påstander som dette ble fremmet av fremtredende akademikere, og bidro både til å bringe Slobodan Milosevic til makten og til å berede grunnen for krigene på 1990-tallet.

Sylo Taraku, tidligere generalsekretær for Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS) og selv født i Kosovo, ser også denne parallellen:

– Det er fortsatt en utbredt oppfatning på Balkan om at albanerne tar over, selv om dette er overdrevet. Historisk har det vært liten forskjell mellom fødselstallene og levestandard hos serbere og albanere i Kosovo, og når det er en slik forskjell i dag skyldes det ikke minst at de serbiske fødselstallene er ekstremt lave. Demografisk utvikling var også en viktig del av propagandaen som gjorde folkemordet i Bosnia mulig, og ble brukt til å skape frykt og hat både før og under krigen.

Taraku peker også på de mange henvisningene til Balkan i Anders Behring Breiviks manifest *A Declaration of European Independence*. I manifestet, som hyppig siterer Bat Ye'Or og Fjordman, snakker Breivik om «demographic warfare i Kosovo», refererer til de mange krigene mot de muslimske tyrkerne, og omtaler den bosniske ledelsen som farlige fundamentalister:

– Jeg legger merke til at Breivik har en rekke henvendelser til serbisk propaganda i manifestet sitt. Han refererer til møter med serbiske nasjonalister, og skriver stolt at han har møtt en person som har drept flere muslimer.

Dette er ifølge Taraku mer og mer vanlig i islamfiendtlige miljøer:

– Man forsøker å knytte seg an til kampen mot det ottomanske riket. De som er besatt av Eurabia-ideen mener at serberne stoppet en muslimsk overtagelse av Europa. Jeg har også sett youtube-videoer lagt ut av serbiske nasjonalister, og jeg ser hvordan de får kommentarer som takker dem for at de kjempet mot muslimene, og som omtaler dem som helter. Her nord var det tidligere slik at høyresiden forsvarte NATO-bombingen under Kosovo- og Bosniakrigen, mens motstanderne tilhørte venstresiden. Etter 11. september skiftet dette. Man begynte å applaudere serberne, og mente det

var de som hadde hatt rett. På høyrevridde nettstedet som document.no er det nå en viss forvirring. Mens redaktør Hans Rustad fortsatt forsvarer bosnjakene og NATO-intervensjonen, er mange av kommentatorene imot.

EURABIA SOM NWO

For både Bat Ye'Or og Fjordman blir den påståtte underkastelsespolitikken sagt å være koordinert gjennom paraplyorganisasjonen *Euro-Arab Dialogue* eller EAD, bestående av representanter for EU og Den Arabiske liga. Mens det virkelige EAD ser ut til å ha vært et diskusjonsforum som ble nedlagt allerede i 1979, viser et kjapt googlesøk at EAD fortsatt lever i beste vedgående på hundrevis av nettsteder der det blir presentert som noe i nærheten av Europas egentlige regjering.

Journalist Øyvind Strømmen er en av dem som ser parallellene mellom dette og de forestillingene som eksisterer på andre konspirasjonsnettsteder:

– Jeg er enig i at det finnes en god del paralleller til amerikansk konspiranoia, ikke minst til den som finnes rundt bilderbergermøtene. En del av møtene og organisasjonene Bat Ye'or beskriver er reelle nok, men hun presterer for eksempel å gjøre en litteraturkonferanse til en del av den store eurabiske konspirasjonen. Og hun involverer både banker og Vatikanet!

Bilderbergergruppen spiller en sentral rolle i moderne konspirasjonskultur, slik vi blant annet møter den på det norske nettstedet Nyhetspeilet. I likhet med EAD har forestillingene om Bilderbergergruppen en kjerne av sannhet. Den virkelige Bilderbergergruppen er en «prateklubb», der representanter for europeisk og amerikansk politikk og næringsliv hvert år siden 1954 har satt hverandre i stevne. Siden møtene er lukket for media er det vanskelig å si sikkert hvor viktige de er – den kanadiske forfatteren Jonathan Kay har med henvisning til det årlige møtet i Verdens Økonomiske Forum beskrevet dem som «Davos without the cameras». For konspirasjonsteoretikere står den imidlertid som et av stedene der planene for gjennomføringen av «New World Order» (NWO) – et kommende verdensdiktatur – blir lagt.

Et nærliggende spørsmål blir i så fall om ikke forestillingene om Eurabia kan minne om tradisjonelle antijødiske konspirasjonsteorier slik man blant annet finner dem i *Sions Vises Protokoller*. Protokollene, som opprinnelig var en forfalskning produsert av kretser tilsluttet den russiske tsarens hemmelige politi, hevder å være referater fra et hemmelig møte av jødiske ledere omkring forrige århundreskifte. Jødernes hemmelige plan blir sagt å være intet mindre enn verdensherredømme, som skal oppnås gjennom gradvis å skaffe seg kontroll over bankvesen, media og utdanningssystem. Som forfalskning er protokollene et heller slett verk, og de ble allerede på 1920-tallet avslørt som et falsum. Påstandene fra

protokollene lever imidlertid videre den dag i dag, ikke minst gjennom ideen om ZOG (Zionist Occupation Government). Denne ideen, som særlig er utbredt innenfor amerikansk høyreekstremisme, innebærer at store deler av verdens regjeringer i virkeligheten er styrt av jødene – ofte jødiske bankfamilier som Rothschild – som bruker dem til å fremme sin egen agenda.

Strømmen er både enig og uenig i denne sammenligningen:

– Jeg er tilbakeholden med å sammenligne med jødehat, ikke fordi det ikke er klare paralleller, men fordi dette uunnngåelig leder folks tanker hen mot Holocaust. En slik sammenligning blir både urimelig og en potensiell forkleinelse av Holocaust. Men det er klart at hvis man sammenligner med det «nyere» jødehatet av amerikansk opprinnelse, blir for eksempel forestillingen om «dhimmiregjeringer» påfallende lik den om ZOG. Og ideen om at muslimer har en teologisk carte blanche til å lyve til vantro og derfor ikke er til å stole på, har paralleller til forestillingene som ble spredt gjennom Sions Vises Protokoller. Opphengtheten i koranvers som man finner i deler av miljøet har også sitt tilsvar i folk som leser Talmud slik Fanden leser Bibelen.

NÅR KONSPIRASJONSTEORIER BLIR ALVOR

Tidlig på 2000-tallet var motorveiene i det sørlige og sentrale Texas i dårlig forfatning, overbelastet av økende tungtrafikk til og fra Mexico. Det ble derfor lagt planer for *The Trans-Texas Corridor* (TTC), et stor slått nettverk av motorveier og jernbanelinjer og ett av de største infrastrukturprosjektene i USAs historie. Men TTC ble møtt med kritikk og skepsis på nettet og sett på som et ledd i en hemmelig plan for å snikinnføre *NAU* (North American Union). *NAU* er en tenkt videreutvikling av frihandelsavtalen NAFTA til en EU-lignende union mellom USA, Canada og Mexico med felles valuta. 18 stater vedtok resolusjoner som fordømte «the NAFTA superhighway», som til slutt ble for politisk betent til å kunne gjennomføres.

Denne historien, som gjenfortelles i Jonathan Kays bok *Among the truthers* (2010), er et eksempel på den rollen konspirasjonsteorier har fått i dagens amerikanske politikk, der de påvirke til dels svært viktige avgjørelser.

Professor i amerikanske studier ved universitetet i Manchester Peter Knight er en av dem som har skrevet mest om temaet konspirasjonsteorier. Han ser globaliseringsprosessen – der stadig mer autoritet blir overført til overnasjonale enheter og der tradisjonelle samfunnsformer (f.eks. amerikanske frihetsidealer og europeisk monokulturalisme) blir oppfattet som truet – som en av forklaringene på at konspirasjonsteorier har blitt såpass utbredt de senere årene. I en slik situasjon er det fristende både å konstruere en idealisert fortid og å ty til mektige krefter med en skjult agenda som forklaring på at denne ikke leng-

er eksisterer. Øyvind Strømmen er enig i at det finnes et sterkt innslag av globaliseringsmotstand hos dagens europeiske ytre høyreside, der også Eurabia-ideen hører hjemme:

– Eurabia-tenkningen har nok god grobunn i et euroskeptisk klima, dessuten er det et vesentlig aspekt av «anti-politikk» og «anti-elite» her.

En av dem som har latt seg inspirere av Eurabia-ideen i europeisk politikk er Geert Wilders, leder for det nederlandske *Partiet For Frihet*. Partiet, som i dag er Nederlands tredje største, kombinerer EU-skepsis med en sterk motstand mot «islamisering», og går blant annet inn for registrering av innbyggere på etnisk grunnlag, forbud mot Koranen og absolutt byggestopp for moskeer. Wilders har ved flere anledninger kommet med utspill der han har knyttet seg opp mot Eurabia-forestillinger, som når han under en parlamentsdebatt i 2007 omtalte Islam som «en hatets og voldens ideologi forkynt av en barbar som kalte seg profeten Muhammed». Ifølge Wilders finnes det ikke noe slikt som «moderat islam» – det ligger i islams vesen å kjempe for verdensherredømme. Den islamske invasjonen som har fått lov til å finne sted av skremte «dhimmipolitikere» må stoppes, før Europa og Nederland blir «Eurabia» og «Nederabia».

Øyvind Strømmen ser lignende innslag i norsk innvandringsdebatt, blant annet i Christian Tybring-Gjeddes og Kent Andersens Aftenposten-kronikk *Drøm fra Disneyland* (2010). Her spør forfatterne blant annet: «Hva var galt med norsk kultur, siden dere er fast bestemt på å erstatte den med noe dere kaller flerkultur?», og antyder dermed i det minste at det ligger en bevisst plan bak den antatte transformasjonen av Norge.

22. juli i år brøt Anders Behring Breivik med det som tross alt har vært standard praksis hos konspirasjonsteoretikere i alle leire, nemlig hovedsakelig å være opptatt av å lage forseggjorte nettsteder for å promotere egne og andres teorier og i liten grad handle på bakgrunn av dem. Manifestet som ble offentliggjort kort etter, var fullt av referanser til Eurabia, Fjordman og Bat Ye'Or. I hvor stor grad har dette bidratt til å diskreditere teoriene? Ikke spesielt mye, i hvert fall ikke utenfor Norge, mener Øyvind Strømmen:

– De vil få mindre gehør og ha vanskeligere for å gli innover mot mainstream. Tybring-Gjedde vil nok være noe mer tilbakeholden med å låne retoriske grep direkte fra Eurabia-tenkningen. Men Geert Wilders? Neppe.

John Færseth er medieviter og skribent. Han skriver bok om konspirasjonsteorier for Humanist forlag.

KILDER:

Eurabia: The Euro-Arab Axis (Bat Ye'Or)
Kosovo: War and Revenge (Tim Judah)
Balkan Holocausts (David MacDonald)
Among the truthers (Jonathan Kay)
Antijihad-nettsteder: gatesofvienna.blogspot.com; vladtepesblog.com

Den VIRKELIGE verden

Nestleder i Humanistisk Ungdom, Anders Garbom Backe (20), fortsetter sin utforskning av parallelle virkeligheter. Før sommeren var han på foredrag med hardbarka konspirasjonsteoretikere.

Tekst: Anders Garbom Backe

Hvordan kan man vite at noe er sant? Hvordan kan man komme frem til en slutning, som vi med sikkerhet kan si er det *ene* svaret med mest hold i? Dette er spørsmål jeg begynte å stille meg selv mens jeg satt i det alternativpregede «Unity-huset» og lytter til et foredrag den store konspirasjonen rundt forskningsprosjektet HAARP og deres EISCAT-anlegg.

Det hele tok plass i et møterom i toppetasjen av denne fellesskapsbygningen i Oslo sentrum. Det er et «senter for helse og livskvalitet» som til daglig er fylt med krystallhealere, homeopater, astrologer, reiki-terapeuter, og andre alternative behandlere som ønsker å bidra med sitt. Her var det at Hans Gaarder, redaktør for nettsiden Nyhetsspeilet, presenterte sine planser, påstander og argumenter for oss 23 som var villige til å gi 80 kr og en ettermiddag for å få vite sannheten.

Foredragsholderen, ikledd pen hvit skjorte og briller med klassisk sort innfatning, visste hvordan det hele henger sammen. Alt er ganske annerledes enn det de fleste av oss tror, og verden som jeg kjenner den forsvant foran øynene mine.

MIND CONTROL?

I den *virkelige* verdenen Gaarder presenterte for oss spiller forskningsprosjektet HAARP og dets EISCAT-anlegg en sentral rolle. «High frequency Active Auroral Research Program» er navnet på forskningsprosjektet som studerer ionosfæren og fenomener som nordlys. Det er den offisielle forklaringen, som foredragsholderen stiller seg mildt sagt skeptisk til. Ordet «active» og utseendet på EISCATs radaranlegg er noe av grunnene til dette.

Argumentasjonslista var lang og anklagene var mange, men Gaarders avsløring kan kokes ned til dette: antennene på disse radaranleggene er i virkeligheten *aktive* laserkanoner. Disse laserkanonene kan brukes til blant annet å manipulere været og å sette i gang naturkatastrofer, samt kontrollere hjernene våre. Ifølge Gaarder skulle laserkanonene ha en treffsikkerhet på 1 centimeters nøyaktighet, og det hele blir finansiert og hemmeligholdt av det amerikanske militæret. Militæret er igjen styrt

Virkeligheten blir virkelig skremmende når man får avslørt den **virkelige** verden ... Illustrasjon: Istockphoto

av en hemmelig makt som kontrollerer verdenen.

Hvordan kan vi vite hva som er sant?

PRINT-SCREEN AV GOOGLE-SØK

Personlig har jeg aldri vært på noen av disse anleggene, og jeg må innrømme mine kunnskaper om emnet var begrensede før jeg dro på foredraget. Likevel er det en del ting i Gaarders foredrag som gjør meg skeptisk til de påstandene han legger fram.

For det første introduserte Gaarder seg som siviløkonom og innrømmet at han i utgangspunktet ikke hadde noen kompetanse til å uttale seg om dette emnet. «Det er vel egentlig litt corny at jeg står her og skal snakke om ting som de norske ingeniørene og forskerne fra fysikkavdelingen på universitetene og sånn burde uttale seg om», åpnet han. Men han la ganske fort til at det

var en fordel i komplekse saker at han hadde kunnskap fra andre områder.

Dermed forventet jeg solid argumentasjon i foredraget underbygd av troverdig dokumentasjon, og god kildehenvisning og -kritikk, naturligvis. Som student på universitetet har jeg lært og forstått at man må vise at det er hold i en påstand man kommer med. Man må naturligvis ha holdbare argumenter for påstanden, og ikke minst bør man prøve å *motbevise* påstandene for å sjekke ut at man ikke tar feil.

Ingen av de forventningene ble oppfylt. Kildene Gaarder viste til var skjermdumper (print-screen-bilder) av søk han hadde gjort på Google. All hans argumentasjon var også underbygd bare av disse bildene. I grunnen gikk hele presentasjonen ut på å legge frem bilder, som for meg virket totalt tilfeldige, og å forklare og fortelle rundt disse. I tillegg la han frem sine konklusjoner som

retoriske spørsmål. Som vi vet, krever ikke retoriske spørsmål svar, men Gaarder stilte dem likevel på en slik måte at de tilstedeværende entusiastisk kunne trekke konklusjonene selv, og til tider svare utfyllende.

For eksempel: To bilder blir vist frem. Det ene er av George Bush Sr. og Jr. som går tur i skogen i Bohemian Grove. Det andre skal være av en satanistisk kult som utfører et ritual i samme skog. «Ja, her ser vi jo to tidligere presidenter av USA og denne kulten som dere kjenner. Er dette tilfeldig mon tro? Eller viser dette hva USAs presidenter egentlig driver med?» «Ja, det er åpenbart! Bush er jo, som vi alle vet, egentlig...» begynte en av publikum å svare.

EN GIGANTISK LOGISK BRIST

En viktig huskeregel for kritisk tenkning er at korrelasjon ikke nødvendigvis innebærer kausalitet: at det er mange mobilmaster der det fødes

mange barn betyr ikke at antall mobilmaster påvirker fødselstallet. Vi mennesker søker hele tiden forståelse, og helt ubevisst ser vi kontinuerlig etter mønstre og sammenhenger. Men verden er ekstremt kompleks, og det er lite trolig at vi noensinne vil lære, vite og forstå hver minste ting i hele verden. Så vi må forenkle. Det å generalisere er en form for forenkling vi bruker hver eneste dag. Men det er viktig å huske at generalisering kun er et forsøk på å forstå; på å få et enklere svar. Det er derfor vi har behov for å definere musikk etter sjangre, sette mennesker i bås ut i fra ytre kjennetegn eller si at tilhengere av et politisk parti er en homogen gruppe.

Hvordan kan jeg med sikkerhet si at det faktisk ikke er noen sammenheng mellom de bildene og det Gaarder sa?

Vel, foruten at det strider mot kritisk tenkning og rasjonell og reflekterende resonering, kan jeg peke på en gigantisk logisk brist i det hele. La oss si at disse forskningsanleggene i virkeligheten er laserkanoner som kan styre hjernene våre og har en treffsikkerhet på 1 centimeters nøyaktighet. La oss si at verdens største og mest tekniske militærmakt står bak for å hemmeligholde dette. Hvordan

kan det dermed ha seg at Nyhetspeilet fritt kan få publisere artikler på sin åpne nettside og holde foredrag om disse avsløringene 50 meter fra kontorene til Norges toppolitikere?

USLÅELIG ARGUMENTASJON

I tillegg til bildene nevnt ovenfor viste foredragsholderen til en e-post-korrespondanse han hadde hatt med forskerne på et EISCAT-anlegg i Tromsø. Uansett om han fikk et svar for eller i mot sine påstander – eller ikke noe svar i det hele tatt – ble det tatt til inntekt for hans teorier: motsa de ham betydde det at de løy fordi de hadde en streng taushetsplikt eller rett og slett var hjernevasket. Svarte de vennlig og ikke direkte avvisende, var det et bevis. Fikk han ingen svar, var også dette bevis, fordi det bekrefter at det finnes en hemmelig agenda som blir holdt skjult.

Med konspirasjonsteoretikerens resonnering vil mine argumenter komme til kort. Selv med dette siste avsnittet kan konspirasjonsteoretikerne fortsatt finne argumentasjon for at de har rett. Hvordan kan dere vite at jeg ikke skriver denne artikkelen på oppdrag av det amerikanske militæret? Eller at jeg ikke bare er hjernevasket?

Min historieforeleser kaller kon-

spirasjonsteoretikerer for «historikerens dumme bror», og forklarer det med at de forenkler sannheter til de ikke lenger er sanne. Jeg vil ikke si de er dumme, men heller vanlige mennesker besatt av å forstå verden og med en skrekkblandet fryd av paranoia. Det de i realiteten gjør er å plukke ut argumentasjon og svar etter eget godt befinnende.

LIKER FAKTISK Å BLI LURT

Human-Etisk Forbund påstår at «ingen liker å bli lurt». Etter dette foredraget er jeg kommet på andre tanker. Uansett hvor ulogisk, søkt eller usannsynlig en påstand kan være, velger folk å la seg overbevise.

Det var med stor uro jeg observerte publikum, ikke bare slukte, men jublet for hvert eneste argument Gaarder hostet opp. Kritiske spørsmål ble overhode ikke stilt. De ønsket heller å ta alt han sa som en bekreftelse på at myndighetene svi-ker oss og lurer oss inn i en liksom-verden som egentlig er styrt av en stor, korrumpert og ukjent makt.

Jeg trakk meg stille tilbake i pausen, før de satt i gang med en worskhop om «hva bør gjøres og hvordan?», og rakk dessverre ikke bli kjent med noen andre tilhørere. Likevel var mitt inntrykk av at det

var mange ensomme sjeler som desperat søker etter svar og mening, og ikke minst etter det å føle seg betydningsfull. En slik samling med et begrenset publikum og unike forklaringer på universelle spørsmål kan uten tvil gi nettopp det.

Jeg mener ingen fortjener å bli lurt, men det er med tristhet og stor bekymring at jeg tar inn over meg at noen virkelig liker å bli lurt.

Konspirasjoner på tv

17. september sendte NRK Lørdagsrevyen et intervju med Hans Gaarder, der han forklarte hvordan det egentlig hang sammen 11. september 2001, og hvilke krefter som egentlig stod bak.

– Konspirasjonsteorier kan være farlige fordi de lett fører til vold. Hvis man føler at man er under angrep av en ond makt som nærmest har verdensherredømme, er det lett å tro at man har lov å gripe til våpen, uttalte religionshistoriker og tidligere redaktør i tidsskriftet Humanist, Terje Emberland, i nyhetsinnslaget i NRK.

Humanistiske kulturglimt

The Shores of the Cosmic Ocean

Første episode av TV-serien Kosmos (1980)

Verdensrommet gjorde meg til humanist

The Cosmos is all that is or ever was or ever will be. Our feeblest contemplations of the Cosmos stir us - there is a tingling in the spine, a catch in the voice, a faint sensation, as if a distant memory, of falling from a height. We know we are approaching the greatest of mysteries.

Tekst: Didrik Søderlind

Didrik Søderlind

Noen ganger lurer jeg på når det skjedde at jeg ble humanist. Eller rettere sagt: når jeg begynte på veien mot det livssynet jeg har i dag (det skulle bli mange omveier på veien). Et svar så godt som noe er at det skjedde den kvelden da den første episoden av TV-serien *Kosmos* ble sendt på NRK.

Året var 1981, og en ti år gammel Didrik satt storøyd på gulvet foran TV-skjermen og slukte hvert ord fra programlederen, astronomen Carl

Sagan. En OBOS-stue på Holmlia ble en forlengelse av Sagens romskip, som tok meg med på en reise gjennom tid og rom, drevet av den menneskelige forestillingsevne og Sagens (og hans medforfatteres) fagkunnskap.

Da NRK senere endret sendeskjemaet slik at *Kosmos* ble sendt senere på kvelden, et tidspunkt da tiåringer måtte være i seng, ble jeg knust. Med hjelp fra min far sendte jeg et fortvilet brev til allmennkringkasteren, som beklaget dypt, men ikke kunne ta min klage til følge. Det føles absurd i dag, når det meste kan hentes rett ned fra nettet, men dette var altså før noen vi kjente hadde videospiller. Når en TV-sending var over, var det opp til folket på Marienlyst (som styrte Norges eneste TV-kanal) om man fikk sett den igjen.

FREMDELES IMPONERENDE ETTER 30 ÅR

I dag har jeg ikke dette problemet lenger, siden et par hundrelapper har sørget for at en hendig liten boks med alle tretten episoder av *Kosmos* nå står blant DVD'ene i hylla her hjemme. Så her om dagen satt jeg meg ned for å se den skjellsettende TV-serien på ny.

Mer enn 30 år etter at den ble laget er *Cosmos: A Personal Voyage* (som serien opprinnelig het) fremdeles imponerende. Budsjettet var på over seks millioner 1980-dollar, og investeringen ga avkastning. *Kosmos* ble TV-selskapet Public Broadcasting Services' største suksess noensinne. Evangelos Odyseas Papatthanassiou (bedre kjent som Vangelis), mannen bak flere av filmhistoriens mest kjente lydspor, leverte seriens svulstige synthesizermusikk. Carl Sagan ble en

superkjendis, og hans litt merkelige, affekterte uttale av «billions and billions» ble parodiert overalt.

Bortsett fra at den er veldig vellykket, er *Kosmos* egentlig en ganske vanlig dokumentarserie om universet. Så hva har dette med humanisme å gjøre? Vettuge religiøse mennesker vil jo være med på alt sammen, og snodig nok er nettopp astrofysikken den delen av naturvitenskapen der det er flest religiøse forskere. Om det er slik at religiøse mennesker tiltrekkes av astrofysikken eller faget vekker deres følelse for det religiøse aner jeg ikke, men sikkert er i alle fall at Sagan ikke var blant disse.

American Humanist Association tildelte ham prisen Humanist of the Year i 1980, og hans bok *The Demon-Haunted World: Science as a Candle in the Dark* er en av de beste skeptiker-

Nyinnspilling av Kosmos

Underholdningskanalen Fox Network (må ikke sammenblandes med Fox News) har varslet en 13-episoders ny utgave av Kosmos, planlagt sendt i 2013. Ann Druyan, enken etter Carl Sagan, er del av det kreative teamet på produksjonen, og astronomen Neil deGrasse Tyson skal fylle Carl Sagans sko. Seth McFarlane, mannen bak animasjonsserien Family Guy, er en av produsentene og uttaler til New York Times at vår tid er besatt av engler, vampyrer og hva ikke.

– Mens det er mange mer spennende og veldig virkelige og mye mer spektakulære ting å være overveldet av, rett der ute i vår egen planetariske bakgård.

bøkene som er skrevet. Dessverre er den ikke oversatt til norsk (hint hint, Humanist forlag!)

Enten det er tilsiktet eller ikke, gjennomsyrrer Sagans livssyn *Kosmos*. Særlig merkbart er det i første episode, som legger an tonen for resten av serien. Den eneste guden som egentlig spiller en rolle henger på veggene i biblioteket i Aleksandria. En gud ingen i dag tror på, i likhet med de fleste guder i historien. Guden som i dag er den mest populære, Yahve/Allah, nevnes kun i forbifarten, og seeren spares for ateistisk raljering mot gudstro.

Her er de første setningene fra *Kosmos*:

The Cosmos is all that is or ever was or ever will be. Our feeblest contemplations of the Cosmos stir us - there is a tingling in the spine, a catch in the voice, a faint sensation, as if a distant memory,

of falling from a height. We know we are approaching the greatest of mysteries. (<http://www.scribd.com/doc/2513076/Carl-Sagan-Cosmos>)

RELIGION BLIR KJEDELIG I FORHOLD!

En vanlig innvending mot ateismen er at ateismens verdenssyn er tørt og kjedelig, blottet for den følelsen av mysteriet og storhet religionen kan tilby. Carl Sagan og hans *Kosmos* er et solid motargument.

Kosmos viser hvordan dette universet vi lever i, og som lever i oss («we are all made of star stuff», slår Sagan fast), et sted mellom uendelighet og evighet, så vanskelig å forestille seg at religionenes påstander virker nesten kjedelige i forhold. Hva er vel guder som blir mennesker mot tanken på intelligent liv på andre planeter, med evner som for oss blir

nærmest guddommelige? Hva er vel Dømedag mot solsystemers død?

Første episode er intet mindre enn en fantastisk utlegning av humanismens syn på menneskets plass i universet. Den uttrykker også håpet om at mennesket kan overvinne sine primitive drifter mot krig og ødeleggelse, og gjennom fornuft sin fornuft oppnå kunnskap og innsikt. Spekulasjon og fantasi er viktig, men det er viktig å vite forskjell på fantasi og fakta.

Så jeg kan like godt si at det var da jeg så *Kosmos* for første gang at frøet til å bli humanist ble sådd i meg. Og når folk spør meg om filmer som formidler noe om hva humanisme handler om, så er den første episoden av *Kosmos* det første som rinner meg i hu.

Min DVD-utgave av *Kosmos* åpner med en introduksjon fra en av Sagans

medforfattere. Hun forteller at serien trenger fint lite vitenskapelig oppdatering (noen små snutter dukker opp her og der og forklarer hva som har skjedd siden serien ble vist første gang), så ironisk nok er det på humaniora-siden at seriens alder vises mest tydelig. Sagan formidler blant annet myten om den mørke middelalder, en epoke som blir lysere jo mer moderne historikere ser på den.

Men en av den moderne ateistens kjæreste myter, nemlig den om at mennesker i gamle dager trodde at jorden var flat, fordi en mørk-middelalder kirke lærte dem det, får seg et grovkalibret skudd for baugen. Sagan viser oss hvordan den greske bibliotekaren Eratosthenes for over 2000 år siden klarte å finne ut nesten nøyaktig hvor stor jorden var.

Så *Kosmos* er til tider litt utdatert. Så hvordan vil den fungere for mennesker som ser den for første gang – i dag? Noe av det jeg var mest spent på ved mitt gjensyn med *Kosmos*, var hvordan serien hadde eldes. Hvordan ville jordfargene i Sagans akademiske cordfløyel, og spesialeffekter anno 1980 se ut med øyne som har sett *mye* film siden da? Det var en ting jeg ikke hadde tenkt på: *Kosmos* ble laget på omtrent samme tid som de to første *Star Wars*-filmene (1977 og 1980). Dette er et nesten utrolig heldig slumpetreff, siden dette er to av de meste ikoniske filmene som er laget, og det å flytte inn i *Star Wars*-universets blanding av syttitallsestetikk og gamle spesialeffekter er nærmest et overgangsritual for unge gutter (og jentene begynner å komme etter).

Dette gjør at det visuelle språket i *Kosmos* ikke virker så datert, men snarere klassisk. Forhåpentligvis gjør den samme inntrykk på den oppvoksende slekt også. For *Kosmos* fortjener et langt liv, og fortjener å bli sett av alle humanister. Og alle humanister fortjener å se *Kosmos*.

Og etter at denne artikkelen var skrevet, kommer det jammen en melding om at en ny utgave av *Kosmos* er på trappene.

HUM-koret – her fra en av sine mange opptredener under humanistiske seremonier i Oslo rådhus.

Korentusiastene i HUM-koret fra Oslo gjør det godt i korkonkurranser.

Tekst: Tonje Hallstrøm, HUM-koret

For tredje gang i korets historie har HUM-koret, under ledelse av sin dirigent Per Arne Olsen, reist utenlands for å konkurrere, og for tredje gang har koret kommet hjem med plassering på premielisten. I 2004 ble det en annenplass i Jersey, i 2006 ble det førsteplass i Praha, så det manglet i grunnen en tredje-plass, og det har HUM-koret altså nå tatt hjem fra Krakow Cantan.

Å være et humanistkor legger visse begrensninger til deltakelse i internasjonale konkurranser. Svært ofte er nemlig kirkemusikk blant de kategorier man skal velge sitt repertoar fra. Så også i Krakow Cantan, men arrangørene var imøtekommande, og godtok at et innslag av sakral musikk ble skiftet ut med verdslig musikk fra samme periode. Nest etter korets deltagelse i Oslo Fylkeslags seremonier i Oslo rådhus har dermed innøving av konkurranserepertoar vært HUM-korets viktigste fokusområde det siste året. Vårt repertoar i konkurransen besto av «Nachtwache I» (Fra Fünf Gesänge Opus 104, Johannes Brahms); «El Hambo» (Jaakko Mäntyjärvi); «Song of Winter – Epilog» (Bjørn Kruse); «Imagine» (John Lennon) – nærmest fast innslag på korets repertoar, fantastisk arrangert av Stein Eriksen, bass i HUM-koret.

Det var ni andre kor i HUM-korets klasse, og førti i konkurransen totalt. Som andre kor i konkurransen entret koret podiet i en svært så rommelig sal, der dommerne satt opphøyet i det fjerne, og de tallrike

stolradene gapte tomme, bortsett fra enkelte korister fra det koret som var førstemann ut. I en konkurranse er det ingen form for applaus eller annen tilbakemelding mellom sangene, så i dørgende stillhet sang koret sine sanger i den tomme sal, trygt ledet gjennom prøvelsene av korets dirigent, Per Arne Olsen. Det tok 15 min å avlevere det program koret hadde øvd på gjennom tirsdagskvelder på Humanismens Hus. Deretter benket koristene seg i salen for å følge med på de øvrige korene i klassen. Var de bedre enn HUM-koret? Ikke like bra? Det gikk godt og vel et døgn før korene ble samlet til gallakonsert, premier delt ut, og HUM-korets premiesamling forøkt med et innrammet diplom.

Å delta i internasjonale konkurranser er en variert opplevelse. Det knytter seg selvsagt mye forventning og spenning til selve konkurransen, det skulle bare mangle etter lang tids øving og forberedelser. I Krakow var det også lagt opp til at de deltakende kor skulle holde konserter rundt om kring i byen, og HUM-koret bidro på to av disse, med et utvidet repertoar for anledningen, litt folkemusikk, litt viser, litt svensk og litt norsk. Det nordiske er selvsagt eksotisk i Polen. Konsertlokalene i det katolske landet viste seg stort sett viste å være kirker. Kanskje var tilhørerne mer overrasket over å oppdage at det var et kor bestående av humanister de skulle høre på, – det ble satt used-

vanlig klare ord på hvilket livssyn Imagine formidler da sangen ble introdusert. Men tilhørerne ble pent sittende på sine plasser, og så ut til å like det de hørte, så kanskje lyktes koret litt i sin formålsparagraf, å formidle humanistiske verdier gjennom musikken.

Å konkurrere internasjonalt er utrolig inspirerende og motive-rende for medlemmene i HUM-koret. Å øve inn et konkurranserepertoar koster konsentrasjon og arbeid, men slike satsinger betyr mye for korets kvalitet. Det er selvsagt morsomt at koret kommer hjem med premier. Men det største utbyttet er at koret kommer ut av slike satsinger som et bedre kor. HEF fortjener et representativt kor på kulturarenaen, et kor som kan gjøre en god innsats for HEF både i humanistiske seremonier og i andre sammenhenger.

Syngende humanister i Bergen trenger flere stemmer

– Fortrinnsvis bass, tenor og lyse sopraner. Vi øver i lokalene til Human-Etisk Forbund i Sundtsgate 56, hver mandag fra kl. 19.00 - 21.00.

Er dette noe for deg?

Ta kontakt med styreleder på griien2@online.no / tlf. 909 57 095.

bøker

Erik Tunstad

Juks. Hvordan forskere svindler – og hvorfor det ikke er så farlig
Humanist forlag
2011

Kreativt juks i vitenskapens verden

Ikke så rent få forskere soler seg i glansen av å figurere som kreative mennesker med stor evne til nytenkning og skarpsindighet. Det er likevel ikke måte på hvor skapende og uredde mange av dem ser ut til å være, kombinert med lynskarp intelligens og en målrettet utholdenhet som overgår de flestes. Men etter utgivelsen av Erik Tunstads *Juks* spør det om slike karakteristikk kanskje bør nedtones en smule, for hvem vet om de ikke passer best på sjarlatanene blant dem, de som med vitende og vilje holder sine omgivelser grundig for narr?

Som forskningsjournalist er Tunstad tilbakeholden med å psykologisere, men den skriveføre forfatteren er mer enn tydelig på at verken solid utdanning eller akademisk karriere borger for betryggende forskningsetisk kompetanse. Gjennom en rekke eksempler og anekdoter gir han et småmuntert innblikk i hvordan forskere har svindlet fra 1700-tallet og frem til i dag, med Jon Sudbø som et nærliggende eksempel på at det også finnes broodne kar på våre hjemlige

trakter.

Allerede i undertittelen erklæres det likevel at det ikke gjør så mye om en og annen bløffmaker tar snarveier, forfalsker eller manipulerer i vitenskapens navn. Dagens kontrollsystemer er jo såpass velutviklet at man får anta de alvorligste tilfellene avsløres før de rekker å gjøre særlig skade. Fascinert som Tunstad åpenbart er av den dristige oppfinnsomheten som ofte utvises, legger han heller ikke skjul på at det ville være synd å være de mest sagnomsuste falskneriene foruten.

Ham om det. Det sentrale for de fleste av oss vil nok uansett være spørsmålet som stilles innledningsvis:

Hvorfor våger noen å ta sjansen? Du jobber i et godt kontrollert yrke, der troverdigheten er din mest verdifulle eiendel. I tillegg jobber du med det du elsker mest på denne jord, vitenskap, og vet at dersom du blir tatt, da er det på hue og bakenden ut i den ytterste kulle.

Nettopp fordi søken etter sannhet er forskningens første bud, blir det alltid slått hardt ned på selv de minste avvik fra det som regnes som god vitenskapelig adferd. Enten det er nybegynneren som «glemmer» å oppgi sine kilder, eller den anerkjente professoren som urettmessig lar seg oppføre som medforfatter til andres arbeid, bryter begge med grunnleggende praksis. Men det er ikke den slags umoral på «småskalanivå» som opptar Tunstad mest. Boken konsentrerer seg først og fremst om de store, sensasjonelle sakene, der synderen ikke går av veien for å benytte ethvert middel for å støtte opp under sine udokumenterbare teorier.

Som f. eks. da en beslutsom arkeolog utstyrte en gammel hodeskalle fra et menneske med kjevpartiet fra en ape for å stadfeste Darwins teori om sivilisasjonens opprinnelse. Den gang stemte «beviset» så godt med det autoriteter på området ønsket å få bekreftet, at det tok 40 år før bløffen ble avslørt. Men konstruksjoner av denne art hører tross alt til sjeldenhetene, så det kan godt være at detaljrikdommen med fordel kunne veket plassen for en nærmere drøfting av hva det egentlig vil si at noen tillater seg å gi blaffen i forskningens sannhetssøkende vesen.

Rent bortsett fra at «ingen liker å bli lurt», som Human-Etisk Forbund har gjort klinkende klart i en aksjon nylig, dreier det seg om en type virksomhet som er fullstendig avhengig av at aktørene forholder seg til gjeldende normer. Ethvert brudd går på troverdigheten løs, og dermed skurrer det en smule at en velskolert fyr som Tunstad tilsynelatende har et avslappet forhold til hva som kan forvoldes av skade.

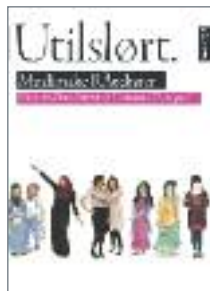
La gå at de omtalte juksemerkens misgjerninger kan kalle på hoderystende latter, men det er ikke sikkert at svaret på hva som driver dem er tilstrekkelig vurdert. Der andre er bekymret over at det kan være strukturelle grunner til at enkelte svikter, nøyer *Juks* seg med å lansere en «råtent eple»-teori som tilsier at det finnes negative avarter overalt. Ergo er det neppe verre med dårlige forskere enn med andre som skiller seg nega-

tivt ut – de bare er sånn og har antakelig hatt det i seg lenge før de foretok sitt forpliktende yrkesvalg.

I en tid hvor det meldes om at stadig flere studenter jukser til eksamen og ingen riktig vet hvordan situasjonen er blant deres lærere, er det liten grunn til å slå seg til ro med slike spissformulerte forklaringer. At et økende antall unge tar snarveier, tyder snarere på at forskningsmiljøene står ovenfor et problem som trolig vil vokse etter hvert som nye generasjoners håpefulle banker på døren. Om de rette instanser lykkes i å komme det til livs, er et samfunnsanliggende som berører enhver som synes man må kunne stole på våre fremste fagfolk. Men ikke engang enere viser seg alltid å være de praktiske planene vi gjerne vil tro at de er, og derfor trenger vi kunnskap som ikke leverer tvil om at det finnes representanter for standen som bruker det de har av evner og energi på å lure oss alle trill rundt. Her innfrir *Juks* til fulle sitt løfte om å «sette skapet på plass». Med sin slentrende stil utmerker boken seg samtidig som et friskt innslag i en ellers alvorstynget debatt.

Ragnhild Bugge

Ragnhild Bugge er mag.art. litteraturvitenskap.

Nazneen Khan-Østrem og Mahmona Khan (red.)

Utislørt. Muslimiske RÅtekster
Aschehoug

Flinke piker forteller

På slutten av 90-tallet blåste antologien *Fittstim* nytt liv i feminismedebatten i Sverige. Boka, som inneholdt unge kvinners personlige fortellinger, ble raskt etterfulgt av lignende utgivelser, deriblant norske *Råtekst*. Like før sommeren i år dukket nok en variant opp, *Utislørt. Muslimiske RÅtekster*, redigert av Råtekst-skrivent Nazneen Khan-Østrem og Mahmona Khan.

Hovedhensikten med boka er å utfordre stereotypen om den undertrykte, muslimske kvinne. I tillegg til at redaktørene selv bidrar med hver sin tekst, har de plukket ut 17 andre norsk-muslimske kvinner i alderen 18 til 43, som lever såkalte «helt alminnelige liv». Tema har kvinnene valgt selv, og boka handler derfor om så forskjellige ting som mote, skjønnhetsidealer, ferieturer, krig, diskriminering, foreldrerollen, musikk og kjærlighet, for å nevne noe. Mens enkelte tekster er gjennomsyret av religiøse referanser, nevner andre ikke slikt i det hele tatt. To av bidragsterne har dessuten valgt å lage en felles bildeserie framfor å skrive.

Flere av kvinnene vil være kjent for mange fra før av, som programledere, spaltister og samfunnsdebattanter. Det gjelder blant andre juristen og Mor-

genbladet-spaltisten Illham Hassan, psykologen Nadia Ansar og legen Tina Shagufta Kornmo fra LIM-nettverket. Ellers kan det nevnes at så godt som alle som ikke går på videregående skole, har eller er i gang med høyere utdanning. At utvalget er mangfoldig, slik redaktørene hevder, er dermed ikke helt sant. For et mangfoldig utvalg handler ikke bare om landbakgrunn, eller at noen studerer media mens andre studerer medisin. Det handler også om klasse og utdanningsnivå.

Så hva da med «de andre»? De som kunne brakt sørgelige historier om tvangsekteskap og mishandling? Ifølge redaktørene er disse utelatt fordi det allerede er godt dokumentert at de finnes. Det kan hende. Men det er da vel så godt dokumentert at de velutdannede og ressurssterke finnes? Hvis ikke hadde ikke såpass mange av bidragsterne vært kjente i offentligheten fra før av. *Råtekst* fra 1999 ble blant annet kritisert for å være en samling tekster av «vellykkede» kvinner. Det samme kan sies om *Utislørt*. Men så er det også slik, at smarte, målbevisste kvinner kan være veldig interessante å lytte til. Så noe problem i seg selv behøver det jo ikke være at utvalget er enfoldig.

Også Cappelen Damm, som nylig ga ut antologien *Hijabbhistorier*, der muslimske kvinner deler egne erfaringer med hijaben, valgte å skygge unna de negative vinklingene. Begge bøkene har riktignok etpar litt mer kritiske tekster, men disse framstår mer som alibier enn som en del av samlingen. Foruten at *Hijabbhistorier* først og fremst er en bok om hijabbbruk, skiller de to bøkene seg fra hverandre også når det kommer til kvalitet. Der bidragene i *Hijabbhistorier* framstår raskt nedskrevne og ikke all verdens reflekterte – forlaget hadde neppe gitt ut en samling tekster på tilsvarende nivå om et annet tema – er tekstene i *Utislørt* langt mer gjennomarbeidete. Blant høydepunktene er Illham Hassans tekst om egen oppvekst og et besøk hos mannens slekt i Hargeisa i Somaliland, og bosniske Amila Vuckics minner fra krigen i Bosnia-Hercegovina. Interessant lesning er også Nazneen Khan-Østrens erfaringer med det å oppdra barn når foreldrene har ulike religiøse ståsted.

En tekst som skiller seg ut fra den venninneaktige tonen i boka, er teksten «Du, jeg og niqab» av 19-årige Aisha Ullah. «Niqaben har gjort meg lykkeligere enn jeg noen gang har vært», skriver Ullah i bokas sinteste tekst. I det antologien gis ut, har hun brukt det heldekkende plagget niqab i overkant av et halvår, og er slett ikke fornøyd med samfunnets mottakelse av stilendringen. Men den toleransen hun selv krever av andre, viser hun dessverre lite av selv.

I forordet vises det til Amal Aden, Shabana Rehman og Sara Azme Rasmussen som muslimske kvinner som har stått på barrikadene. Men lignende frontkjempere har likevel ikke fått plass i samlingen. Solide tekster til tross: boka verken provoserer eller er egnet til å skape debatt – og det blir feil å kalle den feministisk. Siden unge, høyt utdannede

muslimske kvinner er en gruppe som er relativt godt profilert fra før av, gir den heller ingen nye perspektiver. I synet på den heltildekkede somaliske damen og hennes like tildekkede døtre, vil Amal Adens skremmebilde for de fleste fremdeles stå støtt.

Helene Lindqvist

Helene Lindqvist er journalist i Uniforum og religionsviter

Ann-Magrit Austenå

Arven etter Sataniske vers
Den politiske kampen om ytringsfrihet og religion
Cappelen Damm

Religion som politisk våpen

14. februar, 1989. Like før nyhetssendingen på Irans offisielle radiostasjon klokken 1400 hørte man følgende budskap: «Jeg ønsker å informere alle verdens rettroende muslimer om at forfatteren av boken *Sataniske vers*, som har vært utarbeidet, trykket og publisert i opposisjon til Islam, Profeten og Koranen, og likeså de forleggere som var klar over bokens innhold, har blitt dømt til døden.» Dagen etter trykket Dagbladet overskriften «Norsk forlagsdirektør dømt til døden». Forlagsdirektøren var William Nygaard. Hans forlag Aschehoug hadde besluttet å utgi Salman Rushdies bok *Sataniske vers*. Fire år senere viste det seg at dødsdommen var alvorlig ment. Da ble William Nygaard skutt og alvorlig skadet utenfor sitt hjem i Oslo.

Til tross for at over tyve år er gått siden dødsdommen mot Salman Rushdie, lever arven etter hendelsen videre. Blant de seneste uttrykkene er striden om karikaturene av profeten Muhammed. Det er denne historien Ann-Magrit Austenå forteller i sin bok *Arven etter Sataniske vers*. Hun forteller ikke bare om de ytre begivenhetene, men går også bak nyhetsbildet. Historien er nemlig adskillig mer komplisert. Bildet av rasende muslimer som følte sin tro krenket forteller bare deler av historien. I kulissene ble det også bedrevet et politisk spill.

Da Irans leder Ayatollah Khomeini utlyste dødsdommen, var han leder for et land sterkt preget av en lang, blodig krig mot Irak. Resultatet var en ødelagt infrastruktur, svekket oljeindustri og hundretusener av drepte. Khomeini trengte sårt å fremstå som en sterk politisk og religiøs leder. I følge Austenå kom *Sataniske vers* som ved et trylleslag Khomeini til unnsetning. Gjennom angrepet på boken og Rushdie fremstod han som en sterk leder som våget å tale vesten i mot.

Denne bruken av religiøs retorikk som politisk våpen er kanskje den viktigste arven etter *Sataniske vers*.

Religionsforsker Kari Vogt har uttalt at denne typen anklager i dag anvendes «som et våpen som kan rettes mot nærmest enhver motstander». I sin bok klarer Austenå på en tydelig og tidvis meget underholdende måte å manøvrere seg gjennom denne innfløkte historien. Blant de seneste og mest nærliggende eksemplene er kontroversen om Muhammed-karikaturene. Nok en gang så vi hvordan pressede regimer, som Egypt og Syria, utnyttet menneskers religiøse følelser. Ved å spille på antivestlige følelser, dreide de befolkningens oppmerksomhet bort fra arbeidsledighet, økonomiske problemer og indre politisk uro.

Denne boken dreier seg naturlig nok mest om forholdene i den muslimske verden. Men Austenå skaper balanse ved å påpeke at bruken av religiøs retorikk også forekommer i vesten. I bokens avslutning viser hun hvordan både den nåværende pave Benedikt XVI og hans forgjenger Johannes Paul II har brukt religiøs argumentasjon mot politiske motstandere. Resultatet har blitt at den katolske kirke de siste tiårene har svingt i en sterkt konservativ retning. Dersom man skal oppsummer budskapet i *Arven etter Sataniske vers* kan man gjøre det med følgende sitat: «Mennesker som bevisst bruker sin religiøse autoritet eller spiller på religiøse følelser for å oppnå politiske resultater, må utfordres.»

Jan Ingar Thon

Sturla J. Stålsett
Respekt
– Se om igjen
Pax

Lite overbevisende preken

Prøv å se dypere, se bakenfor, prøv å få øye på noe overraskende og verdifullt i det som er skjult, blir tildekket eller framstår som verdiløst, oppfordrer Sturla J. Stålsett i denne boka.

Ordet «respekt» er dannet av latin re-spicio/ re-spectare og betyr «å se nøye etter» eller «å se om igjen». I dag snakkes det gjerne om respekt for religiøse følelser, respekt for eldre eller respekt for autoriteter. Denne boka er viet respekten for dem som ifølge rådende definisjoner er «svakere stilte», og ofte ikke opplever å bli inkludert i fellesskapet. Slike som rusavhengige, papirløse, prostituerte og hjemløse.

Dette er mennesker Stålsett har mye kontakt med gjennom sin stilling som generalsekretær i Kirkens bymisjon. Boka er også preget av at forfatteren er ordinert prest, og har en doktorgrad i frigjøringsteologi. Kombinert med henvisninger til

ulike filosofer, forfattere og Bibelen, får leseren små innblikk i livene til vanskeligstilte mennesker forfatteren har møtt gjennom sitt virke i bymisjonen. I tillegg er han innom dagsaktuelle saker som behandlingen av papirløse, «ambulansesaken» og tiggervirksomhet. Andre innfallsvinkler til temaet «respekt» er begreper som ære og skam, skyld og samvittighet og pengenes verdi og forbannelse.

Innledningskapittelet har en god blanding av personlige refleksjoner og henvisninger til kjente tenkere. Blant annet refereres det til Hegel, som slo fast at ingen kan kreve respekt fra en han forakter. Selv konstaterer Stålsett at det kanskje blir tydeligst hva respekt er, når den mangler. Resten av boka er ikke fullt så vellykket.

Det er naturlig at forfatteren med sin bakgrunn tar utgangspunkt i Kirkens bymisjons verdifulle arbeid. Samtidig blir dette bokas svakhet. For det er vel ikke bare i møte med marginaliserte grupper at det er verdt å reflektere over hvordan vi oppfører oss mot og tenker om hverandre? Stålsett viser ofte til det fine uttrykket «ingen er bare det du ser». Men det er nesten så han kan tolkes dit hen at mens en rusmisbruker er mer enn det du ser, er en professor bare det du ser. Indirekte konstrueres et slags motsetningsforhold mellom «oss» (Stålsett og leseren) – uten noen problemer som helst – og «dem» (rusmisbrukere osv.) som det bare er synd på, og som knapt er i stand til å ta ansvar for egne handlinger. Det stemmer dårlig med virkeligheten.

I 2009 kom boka «På gata – om oppsøkende frivillig arbeid», også den på Pax forlag. Leder Ole Martin Holte i Gatetjenesten i Fransiskus-hjelpen i Oslo lykkes der på en fin måte å reflektere over oppsøkerens arbeid, uten å fordømme verken utsatte grupper eller samfunnet rundt. Tonen hos Stålsett er en helt annen. Det han ønsker er tilsynelatende ikke å utfordre leserens syn på tiggere, prostituerte eller papirløse. Han vil korrigere det. Leseren får klar beskjed om hva som er riktig måte å forholde seg til papirløse på, eller hvor høye sosialstønadene må være. Brodden er imidlertid like mye rettet mot politikerne som mot den enkelte leser.

Stålsett kritiserer visjonen om at det skal lønne seg å arbeide framfor å motta stønad, og harselerer over Aps tidligere arbeidsminister Bjarne Håkon Hanssen som sa at også sosialklienter måtte begynne å «stå opp om morran». Her motsier han for øvrig seg selv, når han like etterpå roser bymisjonens prosjekt Arbeidslaget, som øker verdighetsfølelse gjennom nettopp arbeid.

Ifølge bymisjonens generalsekretær står gjeldende velferdspolitikken på flere områder faktisk i kontrast til et respektfullt menneskesyn: Den kommer «på kant med Kant» og hans kategoriske imperativ. Eksempelvis mener han det å gjøre det økonomisk mer lønnsomt å arbeide enn å motta stønader, kolliderer med Kants oppfordring om at et menneske skal være et mål i seg selv, ikke bare et middel. Det fordi stønadsmottakerne på den måten får rollen som skremselspropaganda og ikke individer.

Det er harde ord mot den siden av norsk politikk som av mange oppfattes som garantistene for velferdsstaten. Men hovedproblemet med Stålsetts utlegninger er likevel at hans politiske analyser er på nivå med den til barneskoleelever som vil ha fred på jord og ikke skjønner hvorfor voksne ikke bare kan slutte å krige.

Forfatteren sveiper overfladisk over det meste, og ber samtidig leseren se nærmere etter. Mennesker av det slaget som leser slike bøker vil nok gjøre som han sier – men ikke på grunn av den boka de nettopp har lest.

Helene Lindqvist

Helene Lindqvist er journalist i Uniforum og religionsviter

Terje Bongård og Eivind Røskaft

Det biologiske mennesket – individer og samfunn i lys av evolusjon
Tapir akademisk forlag 2010

Aha-opplevelser om biologi og fellesskap

Det er en utbredt tro at hvis våre grunnleggende naturinstinkter får styre, så blir det alles kamp mot alle, og den som greier å trække flest folk ned i søla, vinner. Feil, sier biologene Terje Bongård og Eivind Røskaft.

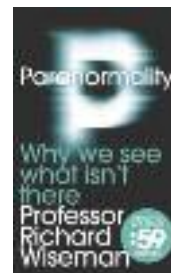
I boka *Det biologiske mennesket* forklarer de hvorfor våre biologiske drivkrefter ikke nødvendigvis slår ut i et rått og egoistisk samfunn. Skal man greie å spre genene sine maksimalt, kan det være en vel så effektiv strategi å framstå som raus og gavmild. Slik er det for eksempel med araberskriketrosten, der svake individer nærmest blir tvangsforet av dominante hanner. Taperen blir den som må ta imot uten å ha jobbet for det. Dette motiverer alle til å bidra maksimalt til fellesskapet. Lignende mekanismer finnes hos mange andre dyrearter også, inkludert mennesket. Kombinert med menneskets nedarvede lojalitet til inngruppa, er dette noe Bongård og Røskaft mener gjør det mulig å bygge menneskesamfunn preget av samarbeid og fellesskap, basert på våre nedarvede biologiske disposisjoner. I boka forklarer de hvordan.

Målet til de to forfatterne er intet mindre enn å forklare alle de biologiske drivkreftene som danner rammen for menneskelig adferd. Drivkrefter som inngruppeloyalitet, forsvarsmekanismer, behov for anerkjennelse, selvhevdelsestrang og sjalusi med mer kan alle framleskes eller undertrykkes gjennom kultur. Vi er ikke slaver av vår biologi, men ethvert forsøk på å bryte med rammen biologien setter, vil mislykkes,

hevder forfatterne. Det er disse grensene de forsøker å trekke. Hva kan vi forvente å lykkes med av politiske strategier, og hva er dømt til å mislykkes fordi det bryter grunnleggende med hva et menneske er? Det er blant spørsmålene Bongård og Røskaft prøver å svare på.

Det biologiske mennesket er en svært leseverdige populærvitenskapelig bok for oss som ikke er så sterkt inne i adferdsbiologi fra før. Den gir mange aha-opplevelser, men provoserer også. Adferdsbiologi er utvilsomt et omstridt fagområde. Mange vil sikkert mene at forfatterne maler med for bred pensel. Det kan så være. Boka presenterer uansett argumenter som alle deltagere i debatten rundt arv og miljø bør kjenne til. Og det på en lettfattelig måte attpåtil.

Even Gran

Paranormality på norsk

Humanist forlag har kjøpt rettighetene til norsk utgivelse av professor og skeptiker-psykolog Richard Wisemans suksessbok *Paranormality - Why we see what isn't there*. Opplevelsen av det overnaturlige sitter i hodet, og professor Wiseman viser hvordan. Wiseman kommer til Norge og boklansering på Litteraturhuset 17. februar. 17.-19. februar er det også tid for skeptikerkonferansen Kritisk masse.

Barnebok fra verdens fremste vitenskapsformidler

Glem Richard Dawkins som nyateist, det er som vitenskapsformidler han virkelig er sjef. Og i år har han gitt ut barneboken *The Magic of Reality*, som rett og slett er vitenskapsformidling (og myteknusing) for barn. For det er aldri for tidlig å lære barn om vitenskap og å skille fakta fra fiksjon. Boka er illustrert av den prisbelønte illustratøren (og filmskaperen) Dave McKean - hvilket borger for en fantastisk opplevelse uansett. Hvilket forlag vil sørge for boka blir tilgjengelig for norske barn?

Ikke så begeistret for sekter

Audhild Skoglund gir ut *Sekter* på Humanist forlag. Men mener at vi bør slutte å bruke begrepet fordi det demoniserer.

Tekst: Kirsti Bergh

- *Boken din skal nyan- sere sektbegrepet – hva er galt med sektbegrepet, slik det brukes i dag?*

– Når vi kaller noe en sekt, mener vi gjerne at det ikke er en seriøs religion. Ordet forbindes med overgrep, hjernevask og lureri, ofte uten at det er noe annet grunnlag for å anta at den aktuelle gruppen driver med slikt enn det at vi ikke liker dem. Jeg mener vi i Norge bør snakke om trossamfunn eller religiøse grupper. Det er ord som er verdinøytrale.

– Du skriver i et av de første kapitlene at boka «forsøker å belyse at demoniseringen sektbegrepet medfører også kan føre til overgrep og vold» – kort fortalt, på hvilke måter?

– Vi har for eksempel sett fra Frankrike at det har vært en rekke voldelige angrep rettet mot religiøse grupper som myndighetene satte på en offisiell liste over sekter. Det er ikke myndighetene som har stått for volden, men stemningen mot disse gruppene har blitt mer hatsk, slik at motstandere går lenger i bruk av fysisk vold. Det har blant annet ført til bombeaksjoner mot religiøse minoriteter. Barn har opplevd mobbing og voksne har mistet jobben. I USA angrep myndighetene et kristent trossamfunn i 1993, med det resultatet at 80 troende og flere politifolk ble drept. Hvis vi slutter å se menighetsmedlemmer som mennesker det går an å forholde seg til med en viss respekt og toleranse, er det lettere å begå overgrep mot dem.

– Sektbegrepet – og de påfølgende teorier om hjernevask – førte til at en ny yrkesgruppe oppstod, deprogrammerere – dem skriver du ganske kritisk om. Hvorfor?

– Deprogrammererne bygde på en feilaktig oppfatning om at folk var fanget i «sekter» og ikke kunne forlate dem ut fra egen fri vilje. De var ufaglærte entreprenører. Desperate foreldre som hadde opplevd at voksne barn gikk inn i en rar religiøs gruppe, lot seg ofte overbevise om å betale store summer for å «redde» dem. I praksis viste det seg at de fleste nyrekrutterte forlot trosgruppene helt på eget initiativ etter kort tid. Å kidnappe mennesker som frivillig har gått inn i et trossamfunn og tvinge dem til å frasi seg troen ved hjelp av

trusler, vold og søvndeprivasjon, er et grovt overgrep mot trosfriheten og enkeltmennesket. Interessant nok brukes teknikken med deprogrammering av religiøse i dag hyppigst i totalitære regimer som Kina.

– Du er opptatt av at representanter for religiøse majoriteter gjerne gir sektstempel – og merkelappen farlig – på religiøse minoriteter; er sektdebatten også en maktdebatt?

– Helt klart. Hvem vi definerer som farlige sekter, varierer fra samfunn til samfunn, etter hva vi er vant til å regne som normalt og sunt eller avvikende. Norge mangler en pluralistisk religionstradisjon. Jeg har til og med sett politikere fra flere partier omtale islam kollektivt som en sekt. Det virker jo litt spesielt.

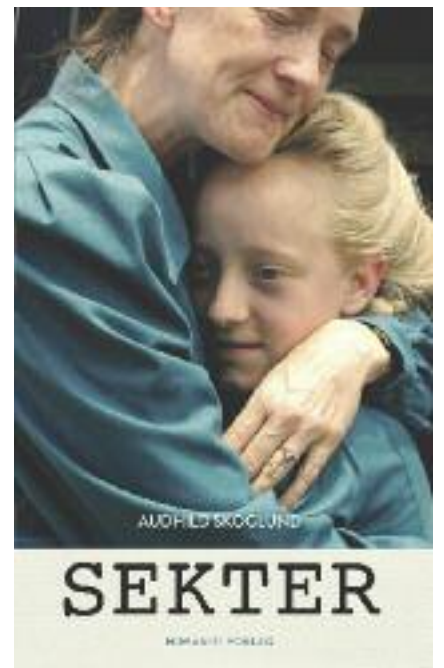
– Hvorfor er du skeptisk til sekt-avboppere?

– Nei, jeg er ikke skeptisk til folk som forlater grupper de eller andre

betegner som sekter. Grunnleggende for religionsfriheten er at man er fri til å velge religionen sin, og til å velge den bort. Det jeg er skeptisk til, er det bildet massemediene gjerne gir av at alle som forlater en stigmatisert gruppe har opplevd grusomme ting, og at hele gruppen dermed er ond og farlig. Jeg har snakket med mange som har forlatt ulike religiøse samfunn. De fleste gjør det fordi trossamfunnet ikke passer for dem, fordi de ønsker seg noe annet. Pressen kan derimot kjøre frem enkeltindivider som forteller skrekkehistorier og fremstille det som om én historie representerer alle, både i den enkelte gruppen og i helt andre grupper. Sånn er det jo ikke.

– Finnes farlige sekter?

– Det finnes religiøse grupperinger som har begått vold, overgrep og kollektive selvmord. Men det er alltid sammensatte årsaker bak, hvor

en eskalering av konfliktnivå eller en motgruppe som oftest bidrar til ekstreme løsninger. En gruppe kan utvikle seg i en farlig retning, men samfunnet har også et ansvar for ikke å trappe opp slike konflikter. Og så må vi ikke glemme det individuelle ansvaret. Det er lov å bruke hodet og stille spørsmål også ved lederens sannheter. Kan du ikke gjøre det, er det kanskje greit å finne seg noen andre å bruke livet ditt på.

– Er det noe vi kan bruke sektbegrepet om?

– Nei. Straks sektbegrepet kommer på bordet, lukkes forståelsen av gruppen. Jeg har valgt å kalle boken *Sekter* fordi jeg vil ha i gang en debatt, og det er denne fremmedgjoringen jeg vil ha opp i lyset.

– Hvorfor skal vi lese boka di?

– *Sekter* er den første norske boken som forsøker å analysere sjokkoppdrag om farlige sekter. Temaet dukker stadig vekk opp i mediene, og den journalistiske behandlingen av religiøse minoriteter er ofte både fordomsfull og fordummende. Samtidig fascinerer alle de rare gruppene og fortellingene om dem. Derfor har jeg søkt å få inn gode fortellinger hele veien. Det er ikke en bok for moralister, men for folk som fascineres av alt det rare og kuriøse vi finner på feltet, og som ønsker å forstå mer av folks religiøsitet, og av motstanden mot disse gruppene.

Etikk for et krevende liv

Siri Granum Carson og Norunn Kosberg
Etikk. Teori og praksis.
Cappelen Dam Akademisk

Humanister har ingen hellig tekst å lete etter svar i. Hvordan kan vi forberede oss til å møte de mange etiske dilemmaene vi står overfor, ikke minst etter terroren og massakren i sommer? Vi må «tenke sjæl», og da er det ikke dumt å ha grunnleggende kjennskap til etikk.

Tekst: Kaja Melsom, filosof og rådgiver i Human-Etisk Forbund

Siden 1990-tallet har etiske problemstillinger fått stadig mer plass i offentligheten. Mediene vier stadig mer spalteplass til etiske dilemmaer, næringslivet har begynt å etterspørre etisk rådgivning og etiske komiteer har poppet opp for å granske den moralske standarden i landets virksomheter. I innføringsboken *Etikk teori og praksis* påpeker Siri Granum Carson og Norunn Kosberg at vi befinner oss i en «etikkbølge». Og det skal forfatterne få mer rett i enn de kunne ane da boken utkom i våres.

Etter terrorbomben i Oslo og massakren på Utøya vil etikkbølgen skylle over oss med fornyet kraft og intensitet. De etiske dilemmaene står i kø, og temaer som straff, overvåking, ytringsfrihet og toleranse vil bli gjenstand for heftig offentlig debatt i tiden som kommer. Gamle tankemønstre, prinsipper og begreper vil bli endevendt og gransket på nytt. Noen vil bli forkastet som utdaterte, andre vil bli aktualisert med fornyet kraft.

Hvordan kan vi humanister forberede oss til å møte de mange etiske dilemmaene vi vil måtte ta stilling til i årene som kommer? Vi har ingen hellig tekst vi kan gjenlese med fornyet iver. Vi har heller ingen autoriteter vi kan overlate tankejobben til. I stedet må vi «tenke sjæl». Men dette må ikke forstås dit hen at vi blindt kan stole på vår humanistiske

magefølelse eller på vår treffsikre humanistiske rasjonalitet.

Å komme fram til gode løsninger på etiske dilemmaer fordrer alt annet enn en selvtilfreds tro på egen fortreffelighet. For to ting vet vi i alle fall med sikkerhet: Vi mennesker er feilbarlige og verden er i stadig forandring. Derfor fordrer humanismen at vi stadig revurderer våre løsninger på etiske problemer: Har vi nå virkelig tatt høyde for alle berørte parter? Holder argumentene våre vann? Stemmer fakta fortsatt med virkeligheten? Har vi gode svar på motargumentene som er kommet fram? I slike prosesser er det ikke dumt å ha litt grunnleggende kjennskap til etikk.

GOD INNFORING I SENTRALE TEORIER

I *Etikk teori og praksis* gir Carson og Kosberg en god innføring i de mest sentrale etiske teoriene. Vi blir blant annet kjent med konsekvensetikken, pliktetikken og dygsetikken, tre moralsyn som opererer med forskjellige kriterier for å avgjøre om handlinger er gode eller onde. Konsekvensetikken lar handlingens konsekvenser være avgjørende, mens plikt- og dygsetikken i større grad fokuserer på den handlendes intensjoner eller karaktertrekk. Kjennskap til disse teoriene gjør det enklere å forstå hvordan vi mennesker, til tross for noenlunde samme utrustning, kan ende opp med vidt forskjellige moralske

synspunkter og bedømmelser.

Med stor fare for å overforenkle en komplisert sak, kan dette illustreres med et eksempel fra den høstens internasjonale humanistkongress i Oslo. Der sammenlignet Johan Galtung terroranslaget 22/7 med Norges krigsinnsats i Afghanistan. «Endelig noen som våger å si sannheten», tenkte noen. «Har det tørna for ham?», tenkte andre. Ser man utelukkende på intensjonen bak handlingene kan det utvilsomt virke som om det har tørna for Galtung. Den norske terroristen var motivert av en islamofob hat-ideologi og skjøt med kaldt blod for å drepe flest mulig ungdommer på Utøya. Operasjonen i Afghanistan har derimot fred, demokrati og trygghet som politisk målsetting (dette kan selvfølgelig diskuteres). Ser man derimot utelukkende på konsekvensene av handlingen, og

teller opp sivile tap, fremstår ikke sammenligningen fullt så grotesk.

Dette eksempelet synliggjør en av ulempene ved å stivne i ett moralsyn, eller én type moralsk begrunnelse. Man overser gjerne viktige og moralsk relevante perspektiver, og konkluderer følgelig på sviktende grunnlag. Faren for dette kan reduseres ved å kjenne til forskjellige moralsyn og deres styrker og svakheter. Både styrker og svakheter ved de forskjellige teoriene blir da også behandlet i boken – og det på en så upartisk måte at det er umulig å gjette seg fram til hvilke teori forfatterne selv foretrekker. Dette er selvfølgelig en styrke ved en innføringsbok, men det er også dette som bidrar til å gjøre lærebøker flest litt kjedelige. Heldigvis har forfatterne tatt inn over seg at kjennskap til teoriene ikke er tilstrekkelig, men at

livssyn, i en krevende tid

man også må greie å anvende dem i praksis. Boken er derfor spekket med aktuelle eksempler, noe som gjør den mer pedagogisk og ikke minst langt mer givende å lese.

Gjennom behandlingen av temaene rettferdighet, rettigheter og livssyn blir forskjellen på verdslig og religiøs etikk drøftet. Her er også human-etikken (humanismen) viet en side. Mens filosofer opp gjennom tidene har kranglet om det er følelser og fornuft som ligger til grunn for gode handlinger, påpeker forfatterne at human-etikken forsøker å forene de to. Og dette stemmer godt med virkeligheten. Den toleranse vi setter så høyt krever evnen til å holde ut ubehaget ved å måtte høre eller se ting vi misliker sterkt. Her må fornuften overvinne følelsen av ubehag. Andre ganger er det motsatt. Med-

menneskeligheten og menneskeverd sikres gjennom at følelser som empati og omsorg aldri lar seg rasjonalisere bort av en kalkulerende fornuft. Vi humanister forsøker så godt vi kan å holde hjertet bløtt og hodet kaldt samtidig, noe som til tider er svært krevende. Det kan nemlig være vanskelig å vite når man skal la fornuften trumfe over følelsene, og omvendt.

«ETISK DISSONANS»

Snubling på dette feltet fører lett til sprik mellom teori og praksis, eller «etisk dissonans», som det heter i boka. Et ferskt eksempel på etisk dissonans, er spriket mellom regjeringens prat om mangfold og samhold på tvers av kulturelle skillelinjer etter 22/7 og deres støtte til en monokulturell nasjonal minnemarkeringen for terrorofrene. Carson og Kosberg vekt-

I Norge har vi også sett et økende antall rumenske romfolk-tiggere. I overveielser om vi skal gi penger i koppen eller ei, står vi overfor et etisk dilemma som vi kan løse forskjellig ut fra ulike etiske teorier. Ut fra nærhetsetikken er vi delansvarlige for livet til de menneskene vi møter. Hvordan kan vi være tilskuere til at mennesker tigger på gata – uten å hjelpe? I konsekvensetikken er man opptatt av de totale konsekvensene av en handling, ikke bare de kortsiktige, men også de langsiktige virkningene. Kanskje fører det at vi gir til tiggere til at flere velger å livnære seg på denne måten – at det fører til at bakmenn organiserer transport og opphold og at fattigfolk setter seg i gjeld til disse for å tilbakebetale det de skylder? Kanskje hindrer det utvikling og at en gruppe ikke stimuleres til å finne mer bærekraftige og stimulerende veier til selvoppholdelse? Det finnes ikke enkle svar.

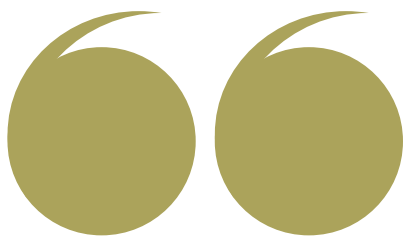
legger at praksis påvirker vår tenkning i vel så stor grad som tenkning påvirker vår praksis. Dette gir oss noe av forlaringen på hvordan regjeringen kunne være så blind for at egen praksis stred mot de idealene de forfektet i sine taler til folket. En årelang praksis med at statskirken besørger nasjonale minnehøytideligheter har utvilsomt ført til at mange nordmenn synes det er moralsk akseptabelt at kirken tar, eller blir tildelt, rollen som det samlende punkt i nasjonens sorg. Men nettopp fordi tradisjon kan gjøre oss blinde for urett, er det så viktig med jevne mellomrom å røske opp i vanetenkning for å få bukt med spriket mellom teori og praksis.

Vi finner også flust av eksempler fra forbundets egen historie, hvor vår avsmak for visse religiøse praksiser har gått på bekostning av den religionsfriheten vi snakker om i festtaler. Men historien viser heldigvis også at det går an å hente seg inn igjen, og minske gapet mellom teori og praksis. Forbundet har innsett at religionsfrihet i praksis innebærer retten til å drive med misjonering, opprette religiøse skoler og diskriminere både kvinner og homofile ved ansettelse i religiøse organisasjoner. Nå begynner det imidlertid å bli så lenge siden disse oppgjørene i forbundet, at det kanskje er på tide å ta en ny runde for å sjekke om praksisene våre fortsatt er

tråd med de humanistiske idealene.

Ved å vise til John Rawls prinsipp om *reflektert likevekt* påpeker forfatterne nødvendigheten av å veksle mellom å justere holdninger og handlinger for å redusere eventuelle sprik mellom teori og praksis. Det å søke koherens mellom generelle holdninger og konkrete handlinger er et nyttig og svært anvendelig etisk verktøy, som bør anvendes uavhengig av hvilken etisk teori man foretrekker.

Det som gjør at jeg vil anbefale denne innføringsboka framfor andre jeg har lest, er forfatterens sans for det de kaller «etisk navigasjon». Som de selv uttrykker det, kan «de etiske teoriene til en viss grad tenkes som teorier som utfyller hverandre heller enn som konkurrerer med hverandre». Andre lignende bøker kan lett gi inntrykk av at man må velge mellom dygdsetikk og pliktetikk, mellom følelser og fornuft, osv. Men sannheten er jo at de fleste av oss veksler mellom hvilke moralske hensyn vi vektlegger, avhengig av situasjonen vi befinner oss i. Og det er ingen grunn til å forandre på det. Det som derimot er farlig, er å se seg blind på én teori eller ett prinsipp. For å handle moralsk i en komplisert virkelighet som stadig forandre seg, bør vi forsøke å betrakte etiske dilemmaer ut i fra så mange perspektiver som mulig. Og dét kan denne innføringsboken hjelpe oss med.

meninger

En tryllekunstners forklaring

Torben Hedegart hadde et godt og interessant innlegg i Fri Tanke 2/2011. For 40 år siden blei han spådd av ein indiske spåmann i Bangkok, og han ber om hjelp te å forstå kordan spåmannen kunne ver så konkrete og eksakte. Eg ska prøva å hjelpa.

Eg e tryllekunstnar. Itte ein forestilling e det alltid fascinerande å hørta fra publikum ka eg nettopp har utført. 10 minutt itte eg har gått ner fra scenen har kunstene mine forandra seg kraftigt, og ei uga itte på hørres det ud så eg har utført mirakler og at eg må ha evner fra flyvende tallerkenfolket. Et eksempel: eg har ein trekasse, som eg kan visa tomme, og itte på «trylla» fram silketørkler fra. Ei dama kunne i et selskab fortella at eg hadde vist fram ein heilt tomme boks, på størrelse med ein sigarett-pakke, og tryld fram «hundrevis» av «svære» silketørkler. Kassen e 25 cm lange, 12 cm breie og 12 cm høge, og eg «trylle» fram 8 (åtta) silketørkler på 70 x 70 cm. Det e ikkje et mirakel.

Eg fortelle dette fordi historien og virkelighedsoppfatningen forandre seg itte kvert så tidå går, enten me vil eller ei, og spesielt når der ikkje fins konkrete holdepunkter som lyd-opptag, film, skriftlige samtidige kilder, andre «vitner», etc.

Der e ein ting eg føle eg har gode greia på, og det e spiritisme. Eg har vært på ein del seanser kor middelaldrande eller gamle damer e medier, og får kontakt med døde folk. Bibelen ligge alltid midt på bordet, og der e dunkel belysning (ofta bare stearinlys). Ei veldig spesielle stemning, og de testedeværenda (unntatt meg) har et uhyre sterkt ønske om å få kontakt med ein avdød slektning. Derfor vil et glass så «flytte seg» 5 cm ver et mirakel, et utydeligt ord på ei tavla, eller et lys så slokne ver et «bevis». Eg har opplevd at setningen «Jeg føler en mann som prøver å få kontakt» føre te hyling og skriging og «bevis» på at farfar Hans e i rommet. Mediene e vanligvis flinke amatørpsykologar, og de utføre enkle triks fra Mikke Mus Tryllebok. Og det e merr enn godt nok.

Eg har aldrig opplevd ting som ikkje kan forklarar logisk, og i de tilfellene det ikkje e reine psykologi og kvalifiserte tipping har det vært reine tryllekunst. Men ein time itte på, då eg hørre ka deltagerane har opplevd, - då e det umuligt å forklara.

Torben Hedegart sin opplevelse e 40 år gammale. Eg e heilt sikker på at han forklare historien nøyaktigt sånn så han huske han. Men eg tror han huske feil.

Han har tre eksempler. Det fysiske e at spåmaen vett, og har skrevet ner,

fødselsdatoen te Torben. Tøft nok, og ein standard tryllekunst. Der e mange mådar å gjør det på. Torben skrive at han «minuttet etter» fekk «en sterkt sammenfoldet papirlapp» med datoen. Korfor gjekk der et heilt minutt? Ka skjedde i løbet av dette minuttet?

Men den mest vanlige måden å utføre dette på e å bruga ein «thumb writer», ein liden metallbøyle så festes på høyre tommelfinger. Bøylen har ein liden blyant, og då kan du, med litt øvelse, holda ein papirlapp i neven, samtidig som du skrive. Spåmaen pleie då holda ein lapp, som e bretta i fira, og han har tommelten inni lappen, samtidigt som han ser deg i auene og seie: «Eg sa at eg vett datoen du e født. Eg har nå skrevet ner datoen på denne lappen. Fortell meg nå, klart og tydelig, fødselsdatoen din.» Og før du tror du har sagt heile datoen gjør han deg lappen, og ber deg om å åbna han.

g kan ikkje sei 100% sikkert at det va dette Torben opplevde, men denne metoden e benytta i minst 100 år. Eg abonnerte i åravis på et indisk trylletidsskrift (The Swami) som udelukkande fokuserte på oversanselige mirakler, og kor spådommar hadde ein sentrale plass.

Det andra og tredje eksempelet te Torben e nye, bretta papirlappar med navnet på kånå og ein bekjent, samt yrket hans. Thumb writer? Eller; Kor lenge va Torben hos denne spåmaen? Skjedde alt på to minutt, eller snakke de fysst samen et kvarter, om «laust og fast», før spåingå kom i gang?

I 1917 kom der ud ei svenske bog, «Sibyllas hemligheter», som har solgt tusenvis av eksemplarer i skandinavia, te tryllekunstnare og folk innen «mentale» genre. Bogå bygge delvis

på ennå eldre kilder, og gjør ei glimrande innføring i kordan du ska «spå». Kordan få opplysningar uden at kunden tror han/hu har sagt någe, og kordan behandla og servera informasjonen på ein måte så gjør det te et uforståelig og umuligt mirakel. Og kordan bortforklara ein feil. Kunden e oftast positivt innstilde, har et sterkt ønske om at spåmaen ska få det te, og tolke alt i besta meining. Hvilket Torben óg tesynsladande gjør i tilfellet med yrket hans, då «Air force» bler tolka som «Eaux et Forêt» (fransk for forstmann). Eg tror du e ein snille mann Torben.

Torben fortelle óg at spåmaen kunne fortella om ein forfremmelse innen et halvt år (det e alltid kjekt å hørta, og føre te at du med lettare sinn betale honoraret), og at Torben sko få dø i sitt fedreland (jojo, det e jo det mest vanliga, og hvis du nå dør i et aent land så kan du reisa ner og forlanga pengane tebage...).

Personlige opplevsar, som Torben sin, e alltid vanskelige å forklara. Fordi de e så personlige, fordi de e så sementerte, fordi de aldrig kan verifiseras, og fordi personen sjøl ofta vil se det som et personligt nederlag å måtta innse at der e rom for alternative løsningar. Eg kjenne ikkje Torben, uden gjønå det flotta innlegget hans, men eg vil anse det som veldig sannsynligt at det vil ver vondt å innrømme at eg (eller andre) gjerna har rett. Forsvarsmekanismane slår inn. Og eg vil anse det som veldig sannsynligt at Torben, sjøl om denne 40 år gamle historien e veldig viktige for han, ikkje har tatt vare på disse papirlappene (som gjerna kunne vært et avgjørande bevis på ka så egentlig skjedde).

Reint logisk vil eg sei at hvis denne indiske spåmaen verkeligt kunne spå, korfor va han ikkje då ein verdensberømte mangemillionér? Korfor e der ingenting av sånt någe som någen gang har blitt videnskabeligt verifisert? De norske spådamene, i campingvognene sine, korfor vinne de ikkje i lotto? Korfor e de ikkje ansatt i regjeringå eller forsvaret? Korfor må eg betala 400 kroner for at hu ska kikka på giftingen min og fortella meg at eg «e eller har vært gifte», at eg e glade i ei dama, at hu e glade i meg, at eg ska på ein utenlandstur, og at der komme te å regna (i Stavanger) om ikkje så lenge... Torben sine eksempler e merr konkrete enn det me vanligvis oppleve i Norge, men det imponere meg ikkje. Det e sama ullå, og eg syns det e trist...

Per Inge Torkelsen

Litt enkel matematikk

Diverse politiske miljøer, samt noen såkalte tenketanker, hevder at vi om førti år vil få en kjøpekraft og en materiell levestandard som er omkring tre ganger høyere enn i dag. Det skal ikke store matematikkunnskapene til for å lage et regnestykke

som gir dette resultatet. Det er bare å regne med 2,5 % gjennomsnittlig vekst i 40 år, dvs. å gange 1,025 med seg selv 40 ganger. Det gir 2,69 som resultat, dvs. at vi da har et nivå som er 2,69 ganger høyere enn i dag. Det er slike beregninger alle politiske partier her i landet synes å bygge sin politikk på, selv om det er en viss uenighet om hvordan man skal sikre denne veksten.

Det finnes imidlertid en annen måte å regne seg inn i framtiden på. Økologene sier at vi i dag forbruker i overkant av 1,4 jordkloder årlig. Hva betyr egentlig dette utsagnet? La oss sammenligne med privat økonomi. Tenk deg at du har én inntekstkilde, uten mulighet til å skaffe deg flere. Det er en kapitalkonto, og det du skal leve av er rentene. Disse rentene får du utdelt ved årets begynnelse. Hva skjer dersom du bruker 1,4 ganger på et år? Jo, da er du blakk i begynnelsen av september, og du må ta av kapitalen for å overleve. Neste år får du da mindre renter å leve av, så du må ta enda mer av kapitalen. Du kommer inn i en vond spiral, og til slutt har du ingen ting igjen. Du kan ha det meget bra så lenge det varer, og du kan godt leve på stadig høyere fot, så lenge du har kapital å tære på, men når den tar slutt, er spillet over – for godt. Disse rentene kan du sammenligne med jordklodens årlige produksjon av naturressurser. Vi bruker for øyeblikket omtrent 1,4 ganger mer enn avkastningen av havet, skogen og jorda, og det øker for hvert år.

La oss nå regne litt mer. Anta at vi øker vårt forbruk 2,69 ganger, slik som beregnet over, og at vi får en befolkningsøkning på omkring en tredel (33 %), slik som mange hevder. Vi tar $1,4 * 2,69 * 1,33$ og får nokså nøyaktig 5 som resultat. Dette betyr at vi årlig må forbruke 5 ganger Jordens produksjonskapasitet for å kunne ha det forbruket som omtales i teksten over! Dette er selvfølgelig ikke mulig. Man må være temmelig overtroisk, eller stakk blind overfor virkeligheten, for å tro at noe slikt går an.

Nå er det mange som hevder at vi kan redde situasjonen ved å øke effektiviteten i energiforbruket; ved å utvikle ny teknologi. Jo da, dette pågår hele tiden, men det hjelper bare ikke. Vi må redusere energiforbruket til 80 % av dagens nivå for å komme ned på 1 klodes forbruk, og det er utenkelig, hvis vi samtidig skal øke vårt forbruk. (Ved 40 % reduksjon er vi nede på 3 kloders forbruk per år.) Dessuten viser all erfaring at økt energieffektivisering fører til økt materielt forbruk, fordi vi i stedet for å spare energi skaffer oss flere og nyere ting. Nå kan vi selvsagt redusere antall mennesker på kloden. Hvis vi reduseres antall med 55 %, kan regnestykket gå opp. Men hvordan skal vi «kvitte oss» med bortimot 4 milliarder mennesker? La dem sulte fort i hjel, slik av de som er igjen kan gjøre seg søkkrike? Og hvem skal da produsere den rikdommen vi snakker om? Tanken er i virkeligheten absurd. På bakgrunn av disse enkle beregningene kan vi trygt si at den økonomiske

veksten som våre politikere snakker om, og som omtrent alle nordmenn synes å tro på, aldri vil komme. Vi vil derimot bli stilt overfor et valg; enten avviker vi den økonomiske veksten, eller så kolliderer den menneskelige sivilisasjonen.

Dagens klima- og miljøproblemer er i virkeligheten bare symptomer på den bakenforliggende sykdommen, som heter økonomisk vekst. Vi vil bli tvunget til å ta et oppgjør med dette, selv om det kommer til å sitte meget langt inne. Krigen mot klimaødeleggelsene vil komme først, og den vil starte om få år. Mitt tips er at om femten til tjue år vil all leting etter olje og gass være forbudt, og et selskap som Statoil vil være nedlagt og erstattet med selskaper som arbeider med fornybare energikilder.

Troen på økonomisk vekst er vår sivilisasjons rusmiddel, og som alle rusmiddelbrukere kommer vi til å gjøre alt vi kan for å benekte den situasjonen vi er i. Vi kommer til å narre oss selv, lyve og fornekte virkeligheten, inntil det ikke er mulig lenger, og jeg tviler på at Norge kommer til å bli noe foregangsland. Foreløpig er det nok slik at folk som presenterer slike beregninger som over, regnes som gale. Men vi kan ikke vri oss unna naturlovene, uansett hva vi måtte mene, ønske eller tro, og før eller senere er vi nødt til å ta dem på alvor. Trøsten er at i likhet med andre rusmiddelbrukere, så vil vi oppleve at verden føles bedre hvis vi overlever avvenningen og blir rusfrie. Kanskje det til og med vil oppleves som interessant å omforme dagens kjøpesentre til museer – som monumenter over vår tids galskap.

Ronald Bradal

Vi liker ikke å bli lurt!

I Fri tanke nr. 2-2011 skriver redaktøren at man er i mot lureri og utnyttelse av mennesker.

Dette bør jo være en selvfølge. På neste side skriver bladet om illusjonisten James Randi. Han er for ærlighet og redelighet, og mot krefter som vil utnytte folks uvitenhet og godtroenhet. Randi mener det er viktig å slå et slag for kritisk tenkning. For en klimarealist som undertegnede er dette som «manna i ørkenen»

Men så blar jeg litt lengre ut i bladet, til side 14. Her dukker det opp en misjonær for vår nye tro, nemlig Frode Fanebust. Han tror på FN's klimapanel – IPCC, og hevder at vi må få en karbonskatt. Vi har svært store skatter allerede på grunn av IPCC og deres påstander om menneskeskapte klimaendringer pga utslipp av CO₂. Fanebust hevder at det gang på gang legges fram rapporter som viser at klimaendringer er menneskeskapte. Da ber jeg om å få opplyst hvor jeg kan bestille en slik rapport. Men jeg må betinge at den må være forfattet av kvalifiserte vitenskapsmenn, som er nøytrale, og ikke slike som arbeider mot en fasit som

er gitt på forhånd. (Kfr. Gro Harlems regjering, som opprettet forsknings-senteret CICERO for å bevise at utslipp av CO₂ og andre klimagasser fører til menneskeskapt global oppvarming.) Dette er IPCCs taktikk i et nøtteskall. Man bestemmer fasit først, og forsøker deretter å finne beviser som støtter fasit.

Dette er ikke vitenskap. De påstander som framsettes må dokumenteres før man trekker konklusjoner. Og før man bruker milliarder av kroner for å redusere en krise som kun er en hypotese.

Hittil har ingen kunne dokumentere at et høyere CO₂-innhold i atmosfæren fører til en høyere global temperatur. Vil man studere dette bør man se på forholdene langt bakover i vår forhistorie. Vi hadde da perioder hvor mengden CO₂ i luften var mer enn 10 ganger høyere enn i dag, uten at dette den gang hadde innvirkning på global temperatur.

Det arbeidet IPCC gjør er lite til-litsvekkende. Det er avslørt et stort antall alvorlige feil i det materiale som er lagt frem. Og her er det svært påfallende at alle disse feil bare går i en bestemt retning, nemlig ved å bidra til å skremme folk til å tro at temperaturen hele tiden stiger, og at dette skyldes menneskene. Men for den som er villig til å se realitetene rakner bildet.

Mengden med CO₂ i lufta øker jevnt og trutt hele tiden, mens global temperatur ikke lenger har noen økning etter 2005. Tvert i mot er den nå på veg nedover, noe som støttes av flere vitenskapsmenn.

Det offisielle Norge gjør en stor innsats for å påvirke selv små barn til den rette tro. Men vi som er skeptisk til «den rette lære» får ikke 5 øre fra det offentlige. I denne situasjon er det mest betryggende at Human-Etisk Forbund ikke forlover seg med noen av partene. Vent noen år og se om det kommer en overbevisende dokumentasjon! Unngå å bli lurt!

Arne Plassen

Styremedlem i Klimarealistene og medlem i Human-Etisk Forbund

En rekke nasjonale vitenskapsakademier og foreninger av akademier – blant annet Royal Society i England, Vitenskapsrådet i Japan, det franske vitenskapsakademi, National Academy of Sciences i USA, det russiske og det kinesiske vitenskapsakademi – har i årene etter FN's klimapanel/IPCC (2007) kommet med uttalelser om klimaforskningen, om klimaendringene og hva som bør gjøres for å motvirke global oppvarming. Hovedkonklusjonene er at: 1) klimaforskningen, som sammenfattet av FN's klimapanel, får bred støtte. 2) Alle uttalelsene ser global oppvarming som svært alvorlig og er enige om at økt utslipp av drivhusgasser som følge av menneskelig aktivitet er en viktig årsak til global oppvarming. Se Det Norske Vitenskaps-Akademis nettsider: <http://www.dnva.no/c48502/bin/fil/download.php?tid=49003>

Redaksjonen

Vi kan påvirke holdninger

Da det forferdelige hendte den 22. juli var den første tanken som slo oss at dette var muslimske terroristers verk. Så kom fasit: En norsk, kristen, ung mann sto bak, og sjokket over handlingen ble ikke mindre. Samhold, kjærlighet og vennskap har vært honnørord som har gått igjen i etterkant. Men hva med ryggmargsrefleksjonen? Forsvant den av seg selv? Skulle det bare noen kjærlighetsmarkeringer og rosetog til for å endre hvordan vi reagerer «på autopilot»?

Jeg tror ikke det. Dette ligger dypere i oss enn som så. Og ved neste anledning, den dagen det igjen måtte skje en tragedie i Norge og det faktisk står muslimske fundamentalister bak, frykter jeg at grumset kommer til overflaten i rekordfart og med kjempekraft. Og hva skjer da? Jeg tør knapt tenke på det.

For Human-Etisk Forbund som jobber for likeverd mellom livssyn og religioner og respekt for Menneskerettighetene, er noe av det viktigste vi kan gjøre å jobbe for å endre denne ryggmargsrefleksjonen i det norske folket.

Vi må bidra til å utvikle samhørighet mellom grupper i Norge, ikke bare innenfor. Vi så eksempler på dette i noen av markeringene: En prest og en imam sammen ved ei ungs jentes kiste, fremtredende ledere for de største tros- og livssynssamfunnene sammen i den nasjonale minnemarkeringen. Tankevekkende og symbolsk viktige handlinger som viser at det er mulig å se forbi det som skiller til fordel for det som forener, og at det gode i verden ikke nødvendigvis er norsk eller kristent, men felles og menneskelig.

I HEF må vi videreføre og styrke arbeidet i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL). Vi må vise fram både for offentligheten og våre egne medlemmer det viktige arbeidet de gjør som brobyggere mellom ulike tros- og livssynssamfunn i Norge.

HEF er viktige, i smått og stort. La oss ta en idédugnad på hvordan vi kan motvirke «Alle muslimer er ikke terrorister, men alle terrorister er muslimer»-holdningen! Her er et par idéer fra meg: STL-lignende grupper på lokalplan. Følge opp Antirasistisk Senters te-selskap med noe i samme gate. Love å si i fra, hver gang vi hører lettvinne og populistiske påstander. Utfordre oss selv, når vi blir obs på våre egne fordommer.

Vi er 78.000 medlemmer som samhandler med hundretusenvis av andre, som utveksler synspunkter ved lunsjbord og over hagegjerder, som oppdrar unger og er på «face». Vi kan påvirke kulturen og tankesettet i samfunnet vårt. Mye gjennom organisert aktivitet i HEF-regi, men enda mer gjennom hva vi som enkeltmennesker tenker, sier og formidler av meninger og holdninger i det daglige. Våre medlemmer er vårt viktigste aktivum, og her kan alle bidra.

Ingeborg Sutterud,
fylkesleder HEF Akershus

Overfører debatten til internett

Fra og med neste nummer kutter vi våre debattsider. Med fire utgaver i året, blir det for lenge mellom hver utgave til at det blir en velfungerende debatt. Men Fritanke.no har gode muligheter for debatt, og vi ønsker debattglade velkomne dit. Vi kommer til å referere fra debatten på Fritanke.no i papirutgavene.

Fri tanke kommer fortsatt til å ha rom for kommentarer og kronikker i fortsettelsen, men debatten tas på nettet. Følg med på Fritanke.no.

Vi tar gjerne i mot leserreaksjoner – ros eller ris, eller oppklaringer, men de må være korte. Maks 1500 tegn (inkludert mellomrom)/200 ord. Send til: fri.tanke@human.no

Husk Etikkseminar for Sørøst-Norge

12.-13. november, Vetre hotell i Asker.

Tema «Fornuft og følelser». Innledere Kaja Melsom, Einar Øverenget og Frode Thuen. For mer info, se human.no/akershus

Har du ønsker for din egen gravferd?

Hvis du skriver ned dine ønsker, så kan det være til god hjelp for de pårørende som kanskje er usikre på hvordan de skal bygge opp seremonien. Har du for eksempel musikkstykker eller dikt du er glad i? Eller har du spesielle ønsker om hvem som skal holde talen? Du kan skrive ned hvem du gir gravferdsretten til dersom du ønsker en annen person enn den juridiske rekkefølge tilsier. Du kan dermed peke ut den person du tror har størst forståelse for dine ønsker. Du kan skrive ned dine ønsker på skjemaet «Min siste vilje».

Les mer om Humanistisk gravferd på human.no/gravferd.

Foto: Bjørn Molstad/BareForm

Vil du bryne deg på ungdommen?

– Bli kursleder til Humanistisk konfirmasjon

Denne våren har nærmere 10 000 ungdommer Humanistisk konfirmasjon. Det kan bli like mange neste år. Human-Etisk Forbund søker derfor i mange fylker engasjerte og ansvarlige voksne som kan lede konfirmasjonskurs om livssyn og etikk vinteren/våren 2012.

Du må identifisere deg med det humanistiske livssynet, kunne skape engasjement, stimulere til ansvarsbevissthet, toleranse og kritisk tenkning. Ungdommenes egne erfaringer er utgangspunkt for behandling av viktige temaer som:

Menneskerettigheter
Livssyn og humanisme
Ansvar for verden
Identitet
Kropp og kjønn

Opplæringen av kursledere er om høsten, så vær rask med å ta kontakt! Kurslederne honoreres.

Har du barn under 15 år?

Overføring av offentlig støtte for medlemmers barn under 15 år

Human-Etisk Forbund krever hvert år offentlig støtte for barn under 15 år. Dette er en rett vi har hatt siden 1981. Hvis du ønsker at forbundet skal motta tilskudd for ditt/dine barn må vi ha din/deres godkjenning. Dersom en av barnets/barnas foreldre står oppført i Den norske kirke er barnet også oppført der og må fjernes fra kirkens register for at Human-Etisk Forbund skal kunne motta støtten. Dette gjøres ved henvendelse til kirkerådet ved kirkens medlemsregister.

Etternavn: _____ Fornavn: _____

Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____

Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____

Foreldre (den/de som har daglige omsorg):

Etternavn: _____ Fornavn: _____

Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____

Signatur: _____

Etternavn: _____ Fornavn: _____

Fødselsnr (11 siffer): _____ Postadresse: _____

Signatur: _____

Skjemaet sendes til Human-Etisk Forbund, Pb. 6744 St Olavs plass, 0130 Oslo

Livssyndsebutt i postkassen

Abonnér på Humanist, et tidsskrift for alle med et engasjement for livssynsspørsmål.

Humanist gis ut av Human-Etisk Forbund. Det er et tidsskrift for allmenn livssynsdebatt, med særlig vekt på problemstillinger som angår livssynshumanismen. Temaene varierer fra allmenne filosofiske, livssynsmessige og religionsvitenskapelige problemstillinger til de mer nærgående blikk på humanismen og dens organisering. Engasjerte skribenter presenterer temaer som sjelden får plass i andre norske medier.

Abonnementet koster kr. 200 for fire nummer.

Bestill abonnement på humanist@human.no, www.humanist.no eller ring 23 15 60 00.

Vi ønsker å nå deg på e-post

Human-Etisk Forbund ønsker å kunne nå sine medlemmer elektronisk. Det er både effektivt og miljøvennlig. Send oss derfor din e-postadresse til medlem@human.no. Takk for hjelpen!

Gaver til Human-Etisk Forbund

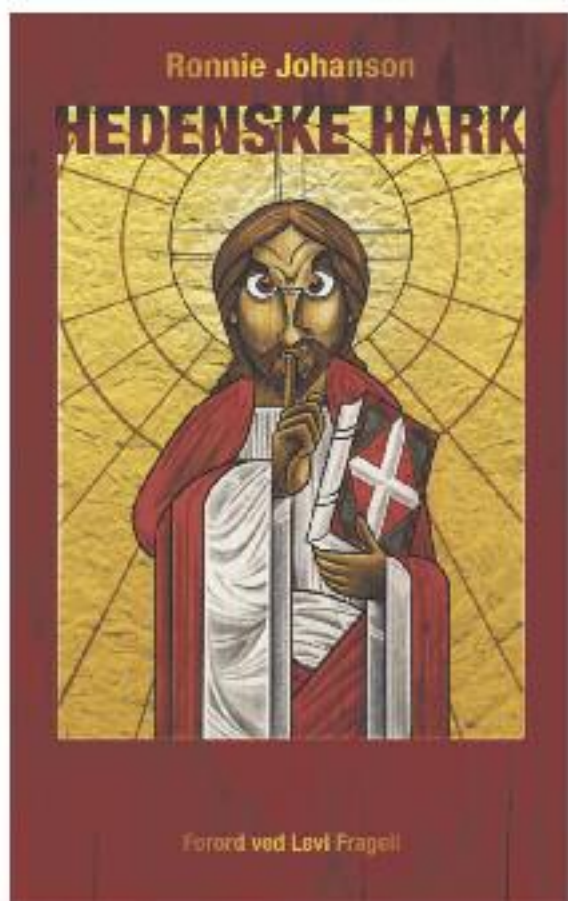
Forbundet lever av offentlig tilskudd, medlemskontingent og annen støtte fra medlemmene. Med økte inntekter kan vi gjøre en enda større innsats for å nå våre mål. Vi setter stor pris på alle støtte vi kan få. Du kan få skattefradrag for årlige gaver fra 500 tom. 12 000 kr. Forbundets gavekonto er 1503.10.27397.

Den 27.9.11 hadde
Human-Etisk Forbund
78 616 medlemmer.

Human-Etisk Forbunds nettbutikk

Alt kan bestilles på www.human.no/nettbutikk

Ronnie Johanson **Hedenske hark** Forord ved Levi Fragell

Tankevekkende tekster hentet blant annet fra petitspalten «Hedenske hark» i Humanus (medlemsblad for Oslo og Akershus).

«Ronnie Johanson er ikke bare en av Norges skarpeste religionskritikere, han er også en av de morsomste»
Didrik Söderlind

«Viktige humanistiske tekster»
Levi Fragell

Pris: **Kr 200,-** + frakt

Humanist- smykket

Smykke i sølv med sølvkjede, laget av Embla Design. Kjedet fås i 3 størrelser: 40, 42 og 45 cm.

Pris: **Kr 450,-** + frakt

I tillegg har vi nå også fått produsert en nål i samme utførelse som smykket. Butterflylås.

Pris: **Kr 300,-** + frakt

HOVEDKONTOR:

St. Olavs gate 27
Postboks 6744 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Tlf. 23 15 60 00 Faks 23 15 60 01
Faks medlemsregister: 23 15 60 21
E-post: human@human.no
www.human.no
www.facebook.no/humanetiskforbund

Hovedmedlem: kr. 350,-
Ungdom 15-26 år: Kontingentfritak
Husstandsmedlemmer, trygdede,
personer med lav inntekt: kr. 50,-
Medlemmer uten offentlig støtte: kr. 950,-
Konto nr 6026 05 32602

Generalsekretær: Kristin Mile
Styreleder: Åse Kleveland (tlf. 22 02 59 00)
Nestleder: Tom Hedalen (tlf. 909 59 433)

FYLKESKONTORER:

Østfold fylkeslag
ostfold@human.no
Tlf. 69 31 71 65
Faks 69 31 18 94
(ti-to 9-15)

Akershus fylkeslag
akershus@human.no
Tlf. 23 15 60 80
Faks 23 15 60 75
(ma-fre, sommer) 10-15
(ma-fre, vinter) 10-16

Oslo fylkeslag
oslo@human.no
Tlf. 23 15 60 60
Faks 23 15 60 75
(ma-fre) 9-15

Hedmark fylkeslag
hedmark@human.no
Tlf. 62 53 05 22
Faks 62 53 30 68
(ma-to 12-16)

Oppland fylkeslag
oppland@human.no
Tlf/faks 61 17 67 10
(ti og to 11-16)

Buskerud fylkeslag
buskerud@human.no
Tlf. 32 89 36 70
(ma-fr 10-15)

Vestfold fylkeslag
vestfold@human.no
Tlf. 33 31 32 05
Faks 33 31 47 03
(ma-to 9-14)

Telemark fylkeslag
telemark@human.no
Tlf. 35 53 13 38
Faks 35 53 13 21
(ma-to 9-14)

Aust-Agder fylkeslag
aust-agder@human.no
Tlf. 37 02 41 00
(ma-fre 9-15)

Vest-Agder fylkeslag
vest-agder@human.no
Mobil 95 75 95 41

Rogaland fylkeslag
rogaland@human.no
Tlf. 51 90 64 50/52
(ma-fre 9-15)

Hordaland fylkeslag
hordaland@human.no
Tlf. 55 21 41 90
Faks 55 21 41 94
(ma-to 10-14)

Sogn og Fjordane fylkeslag
sognogfjordane@human.no
Tlf. 57 67 53 90
(ma-to 9-15)

Møre og Romsdal fylkeslag
moreogromsdal@human.no
Tlf/faks 71 21 56 05
(ma-to 9.30-15.30)

Sør-Trøndelag fylkeslag
sor-trondelag@human.no
Tlf. 73 80 64 80
(ma-to 9-15.30)

Nord-Trøndelag fylkeslag
nord-trondelag@human.no
Tlf. 48 60 62 28
(ma-fre 9-14)

Nordland fylkeslag
nordland@human.no
Tlf. 75 52 97 00
Faks 75 52 97 01
(ma, ti, to 9-15, on 9-17)

Troms fylkeslag
troms@human.no
Tlf. 77 65 81 98
(ma 10-16, ti 9-15.30)

Finnmark fylkeslag
finnmark@human.no
Mobil 95 07 69 23
(ti, to 9-15)

Vil du vite hva som skjer, eller sette deg mer inn i sakene forbundet arbeider med?

Du finner informasjon og interessant lesestoff på våre nettsider human.no.

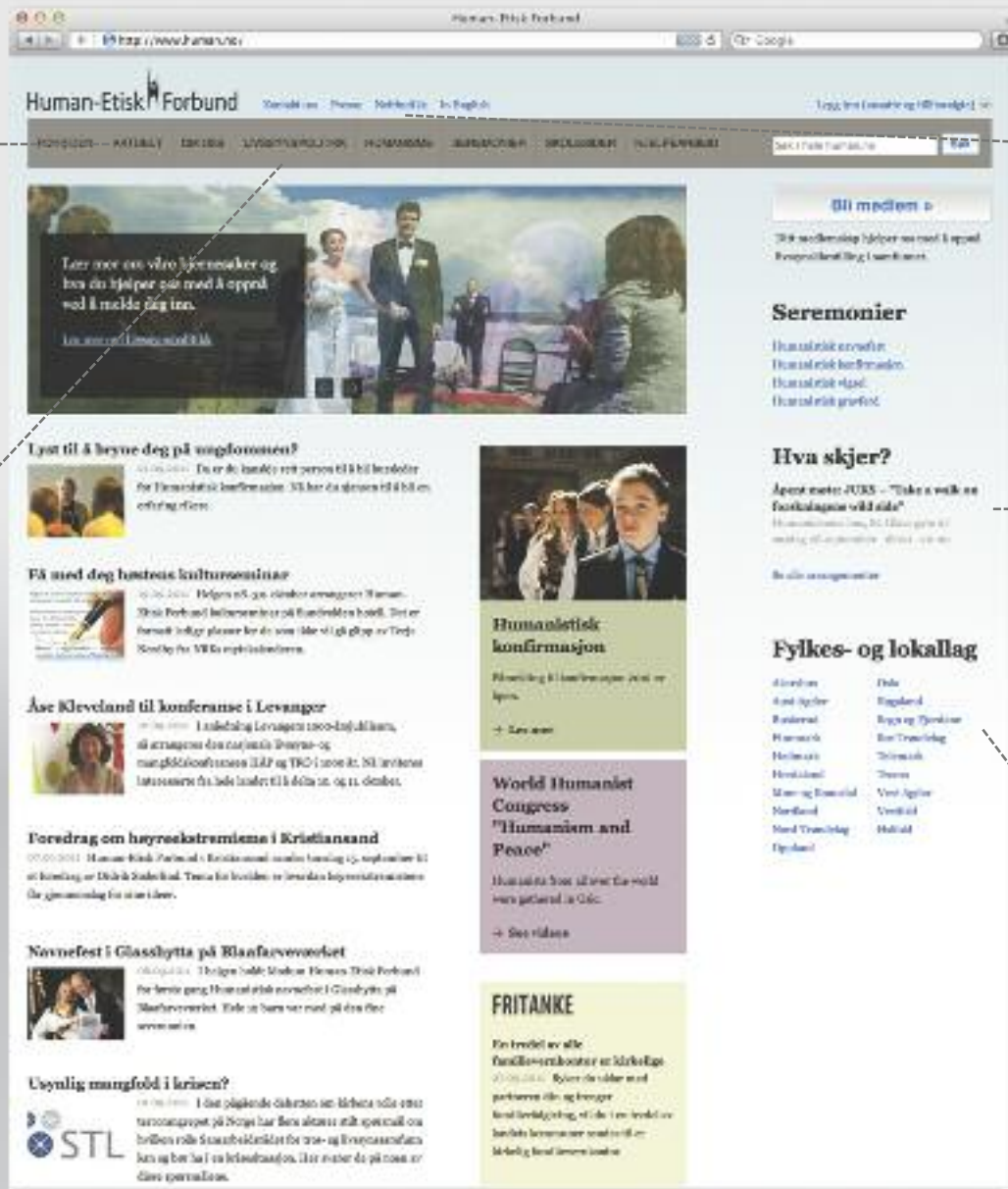
Aktuelle saker og oversikt over relevante saker i media

Sett deg inn i hva forbundet mener i ulike livssynspolitiske saker

Kjøp klær, kopper, bøker og smykker i vår nettbutikk

Følg med på hva som skjer i hele landet: kurs, møter, seminar etc.

Finne ditt fylkeslag for å lese mer om ditt lokale seremonitilbud

Følg oss også på [facebook.com/HumanEtiskForbund](https://www.facebook.com/HumanEtiskForbund) og bli oppdatert på aktuelle saker.

BESTILL BØKER DIREKTE FRA FORLAGET

www.humanistforlag.no

Audhild Skoglund:

Sekter

Hva er en sekt? Er en sekt per definisjon farlig? Det har forekommet grusomme handlinger begått av religiøse ledere eller grupper. Dette er ikke en bok som unnskylder overgrep eller lovbrudd, men det er en bok som også forsøker å belyse at demoniseringen sektbegrepet medfører også kan føre til forfølgelse av religiøse minoriteter.

HEF-pris: **Kr 247,-** (ord.: kr 329,-)

Erik Tunstad:

Hvordan forskere svindler – og hvorfor det ikke er så farlig...

Muligens snakker vi i dette tilfellet om vår fremste forskningsjournalist. Bjørn Are Davidsen, Vårt Land

Boken er interessant, lettlest og gir et glimrende utgangspunkt for videre diskusjon.. PROSA

...det som gjør Tunstads gjennomgang mest interessant, er at han hele tiden drøfter kompleksiteten og alvorsgraden i svindelsakene. Målet er å underbygge en påstand om at forskningsjuks egentlig ikke utgjør noen stor trussel, og det lykkes han godt med.

Stein Inge Jørgensen, VG

HEF-pris: **Kr 247,-** (ord.: kr 329,-)

Nå er endelig vår utsolgte kritikeryngling *Det egoistiske genet* av Richard Dawkins trykket opp i nytt opplag. I tillegg er *Konspiranoia* av Arnfinn Pettersen & Terje Emberland, *Den mislykkede spionen* av Brandal, Brazier & Teige samt *Sebrapiken* av Sofia Åkerman kommet i billigutgave. 129,- per stykk.

God jul fra Humanist forlag!

Lik Humanist forlag på Facebook og følg oss på Twitter@humanistforlag.

- Jeg ønsker å bestille stk *Sekter* á kr 247,-
- Jeg ønsker å bestille stk *Juks* á kr 247,-
- Jeg ønsker å bestille stk *Det egoistiske genet* á kr 129,-
- Jeg ønsker å bestille stk *Konspiranoia* á kr 129,-
- Jeg ønsker å bestille stk *Den mislykkede spionen* á kr 129,-
- Jeg ønsker å bestille stk *Sebrapiken* á kr 129,-

Navn:

Adresse:

Postnr./sted:

E-post:

Underskrift:

Kan sendes
ufrankert i Norge.
Adressaten betaler
porto